

Fundacja
Court Watch Polska

Obywatelski Monitoring Sądów 2019

Bartosz Pilitowski • Bogna Kociołowicz-Wiśniewska

Obywatelski Monitoring Sądów 2019

Copyright: Bartosz Pilitowski i Bogna Kociołowicz-Wiśniewska

Korekta: Sunniva Szczepanowska-Lay

Projekt graficzny, skład i łamanie: Michał Popiela

Zdjęcie na okładce: Naczelny Sąd Administracyjny, fot. Sylwia Rudolf

Druk: Pracownia Sztuk Plastycznych sp. z o.o.

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons:

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne

– Bez utworów zależnych

4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

ISBN: 978-83-948151-4-1

Toruń 2019

Fundacja Court Watch Polska

ul. Moniuszki 5/8

87-100 Toruń

www.courtwatch.pl

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „Monitoring prawa do sądu w latach 2019-2020”, który jest dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020.

**Fundusze
Europejskie**

Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Fundacja
Court Watch Polska

Obywatelski Monitoring Sądów 2019

Bartosz Pilitowski • Bogna Kociołowicz-Wiśniewska

Toruń 2019

Fundacja
Court Watch Polska

Spis treści

Wstęp	7
Podziękowania	11
Wyniki obserwacji posiedzeń sądowych w cyklu 2018/2019	13
Organizacja pracy.....	22
Odwoływanie rozpraw i posiedzeń.....	23
Forma poinformowania o odwołaniu lub odroczeniu rozprawy (posiedzenia)	25
Punktualność rozpoczęcia rozprawy.....	28
Przeprosiny lub wyjaśnienie przyczyn opóźnienia.....	31
Przestrzeganie zasady jawności	36
Jawność i informowanie o przyczynie jej wyłączenia.....	36
Reakcje na pojawienie się publiczności (obserwatorów).....	42
Słyszalność wywołania posiedzenia lub rozprawy.....	52

Traktowanie uczestników posiedzeń i rozpraw	57
Przykłady zachowań niekulturalnych lub agresywnych	57
Zastrzeżenia do zachowania innych osób obecnych na sali sądowej	64
Przykłady dobrych praktyk	70
Promowanie alternatywnych metod rozwiązywania sporu	77
Praktyczne przestrzeganie prawa do rzetelnego procesu	82
Pouczenie świadków i stron o przysługujących im prawach	82
Słyszalność wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron	86
Równe traktowanie i wysłuchanie każdej strony	89
Przebywanie prokuratorów i pełnomocników w salach poza rozprawą	99
Zachowanie i aktywność ławników	103
Dyktowanie do protokołu	105
Ogłaszanie wyroków	113
English Summary	123
Table of Contents	127
Formularz obserwacji / Observation sheet	129
Spis wykresów	133
About Court Watch Poland Foundation	139
Dane kontaktowe / Contact Details	142

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce opracowanie wyników dziewiątego już cyklu *Obywatelskiego Monitoringu Sądów* – najważniejszego programu badawczego Fundacji Court Watch Polska. Inicjując ten program chcieliśmy nie tylko zebrać empiryczne dane na temat tego, jak polskie sądy są widziane oczami przeciętnego obywatela. Od samego początku przyświecała nam także idea zachęcenia jak największej liczby osób do tego, aby przekonały się same, jak działają sądy; wyrobiły sobie własne zdanie, niezależne od opinii wyrażanych przez media czy polityków. Mieliliśmy nadzieję, że ten osobisty kontakt z wymiarem sprawiedliwości będzie antidotum na uproszczenia i stereotypy, które współtworzą społeczne wyobrażenie o tym, czy sądom w Polsce można ufać.

Zasięg *Obywatelskiego Monitoringu Sądów* przeszedł nasze oczekiwania. Co roku angażuje się w niego kilkaset osób. Łącznie już ponad 3 000 osób przekazało nam obserwacje z ponad 42 000 posiedzeń, które odbyły się w ponad 300 sądach. Tegoroczna edycja raportu, który trzy-

mają Państwo w rękach, powstała na podstawie blisko 4 000 obserwacji zebranych przez 376 wolontariuszy Fundacji. Rzadko się zdarza, aby w badaniach społecznych dysponować tak dużą liczbą danych. Jednak, ponieważ cel *Obywatelskiego Monitoringu Sądów* jest także edukacyjny i kontrolny, nie zamierzamy ustawać w wysiłkach, aby zarówno obserwatorów, jak i obserwowanych rozpraw było jak najwięcej. Zwłaszcza, że relacje samych wolontariuszy, ale też osób, na których rozprawach się oni pojawili, świadczą o tym, że obie te funkcje *Obywatelski Monitoring Sądów* pełni skutecznie. Wielu obserwatorów po kilkunastu lub kilkudziesięciu obserwacjach nabiera większego szacunku do pracy sędziów, a zapraszające ich na swoje sprawy strony postępowań, nierzadko informują nas, że dzięki obecności wolontariuszy Fundacji czuli się bardziej sprawiedliwie traktowani.

Jednak – jak wynika z badań – w naszym kraju sam osobisty kontakt z wymiarem sprawiedliwości nie wystarcza, aby zacząć go lepiej oceniać. Rafał Boguszewski w swoim opracowaniu badań CBOS „Społeczne oceny wymiaru sprawiedliwości” podaje, że statystyczny obraz tej ¼ Polaków, którzy w ciągu ostatnich 5 lat mieli kontakt z sądem, niewiele się wyróżnia. Co prawda te osoby mają częściej wyrobione zdanie na temat wymiaru sprawiedliwości, ale zwiększa się zarówno odsetek ocen pozytywnych, jak i negatywnych¹. Do podobnych wniosków doszli w swojej najnowszej książce nestorzy polskich badań socjologicznych na temat kontaktu Polaków z sądownictwem – prof. Małgorzata Fuszara i prof. Jacek Kurczewski. Jak piszą autorzy: „[...] ogólna konkluzja jest taka, że obraz wymiaru sprawiedliwości kształtuje się niezależnie od prywatnych z nim doświadczeń i ma charakter przekazywanego społecznie stereotypu, którego nie zmieniają osobiste dodatnie czy ujemne doświadczenia”². Czy zatem nic się nie da zrobić?

1 Boguszewski R. 2017. *Społeczne oceny wymiaru sprawiedliwości*, CBOS, Warszawa.

2 Fuszara M., Kurczewski J. 2018. *Spory i ich rozwiązywanie. Elementy popularnej kultury prawnej*, Nomos, Kraków.

Czy sądy skazane są na to, aby ich oceny społeczne kształtowane były wyłącznie przez podmioty zewnętrzne: media lub polityków?

Dokładniejszy wgląd w wyniki sondażu CBOS-u pozwala na wysnuć bardziej szczegółowych wniosków. W 2017 roku reprezentatywną próbę mieszkańców Polski poproszono o wskazanie trzech najistotniejszych problemów polskiego wymiaru sprawiedliwości. Okazuje się, że osoby, które swoją opinię na temat sądów opierają przede wszystkim na własnym doświadczeniu, wskazują na inne problemy niż te, których opinia opiera się na stereotypach. Osoby, które miały bezpośredni kontakt z sądem rzadziej narzekały na zbyt duże skomplikowanie procedur sądowych, zbyt wysokie koszty oraz korupcję wśród sędziów. Kontakt z sądem pozwala także na weryfikację poglądu, że sądy orzekają zbyt niskie kary za przestępstwa – osoby, które miały kontakt z sądem rzadziej zwracały na to uwagę. Zatem wiele stereotypów na temat sądownictwa udaje się zrewidować przez bezpośredni kontakt. Czemu ten kontakt nie przynosi zatem u wszystkich respondentów poprawy ocen sądów? Odpowiedź kryje się za tymi problemami, które przez osoby, które miały kontakt z sądem, były wskazywane z kolei częściej niż przez osoby bez osobistych doświadczeń.

Okazuje się, że kontakt z sądem łączy się z jeszcze częstszym wskazywaniem na problem przewlekłości postępowań. Ten najpopularniejszy we wszystkich grupach badanych problem, przez kontakt z wymiarem sprawiedliwości jeszcze się utrwała. Na sprawność postępowań sędziwie mają jednak ograniczony wpływ, ponieważ to nie oni uchwalają przepisy regulujące procedury. Podobnie jak w przypadku zbyt niskiej informatyzacji oraz braków kadrowych. To także problemy wskazywane częściej przez osoby, które sądy znają z własnego doświadczenia. W przypadku dwóch pozostałych problemów jest inaczej i ich występowanie zależy już od samych sędziów.

Wśród osób, które miały kontakt z sądem częściej panuje przekonanie, że jednymi z najważniejszych problemów sądownictwa są także niskie kompetencje sędziów oraz złe traktowanie obywateli w sądach. Powinno być odwrotnie. Kontakt z sądem powinien przekonywać, że te zjawiska w polskich sądach nie występują. Dzieje się jednak inaczej i w dużej mierze dlatego władza sądownicza traci swoją szansę na zbudowanie zaufania i poprawę ocen społecznych poprzez bezpośredni kontakt z milionami obywateli rocznie.

Obywatelski Monitoring Sądów dostarcza w tym wymiarze cennych danych jakościowych. Z relacji naszych obserwatorów można wywnioskować jakie konkretnie działania i zaniechania sprawiają, że ludzie, którzy mają osobisty kontakt z sądem częściej skarżą się na złe traktowanie obywateli w sądach oraz niskie kompetencje sędziów. Zwracamy szczególną uwagę na przestrzeganie zasad sprawiedliwości proceduralnej w odbiorze stron, a więc wysłuchanie, równe traktowanie, okazanie szacunku i zrozumiałość komunikacji. Jak wynika z badań nie tylko naszych, ale i badaczy na całym świecie, to właśnie na te elementy szczególną uwagę zwraca każdy w stosunku do kogo ma zostać podjęta władcza decyzja³.

Celem Fundacji Court Watch Polska jest, aby każdy człowiek wyszedł z polskiego sądu z przekonaniem, że miał sprawiedliwy proces. Każdy sędzia dbając o dochowanie reguł sprawiedliwości proceduralnej jest w stanie w tym wydatnie pomóc, jednocześnie zwiększając – zamiast obniżać – zasoby społecznego zaufania do sądów w Polsce.

3 zob. np. Burdziej S. 2018. *Sprawiedliwość a prawomocność. O społecznej legitymizacji władzy sądowniczej*, Toruń: Wyd. Naukowe UMK; Burdziej S., Guzik K., Pilitowski B. 2019. *Fairness at trial: The impact of procedural justice and other experiential factors on criminal defendants' perceptions of court legitimacy in Poland*, „Law&Social Inquiry”, nr 44(2), ss. 359-390; Tyler T. R. 2001. *Public Trust and Confidence in Legal Authorities: What do Majority and Minority Group Members Want from Law and Legal Institutions*, „Behavioral Sciences and Law”, nr 19, ss. 215-235.

Podziękowania

Pragniemy podziękować wszystkim osobom, które gotowe są poświęcać swój czas i angażować się na rzecz poprawy funkcjonowania polskiego sądownictwa jako obserwatorzy w programie *Obywatelski Monitoring Sądów*. W szczególności dziękujemy najbardziej aktywnym wolontariuszom: Łukaszowi Matysiakowi, Patrycji Pikulik, Pawłowi Mikołajczukowi, Jakubowi Kudłacikowi, Kamilowi Słomińskiemu, Aleksandrze Badurze, Adamowi Sudołowi, Aleksandrze Stępińskiej, Elżbiecie Żuk, Sylwii Bobińskiej.

Dziękujemy kancelarii Weil, Gotshal & Manges – Paweł Rymarz oraz naszym pozostałym indywidualnym i instytucjonalnym Darczyńcom, których wsparcie umożliwiło kontynuowanie *Obywatelskiego Monitoringu Sądów* na dotychczasową skalę.

Składamy także szczególne podziękowania dla Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego – SNSA prof. Marka Zirk-Sadowskiego, pod którego patronatem prezentacja niniejszego raportu dla sędziów z całej Polski mogła odbyć się w siedzibie Naczelnego Sądu Administracyjnego.

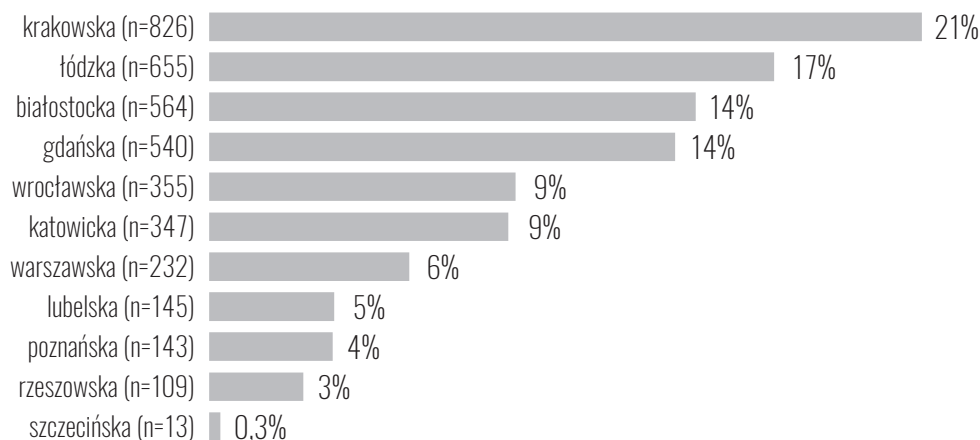
Wyniki obserwacji posiedzeń sądowych w cyklu 2018/2019

Niniejszy raport stanowi zwieńczenie kolejnej edycji *Obywatelskiego Monitoringu Sądów*, która trwała od 17 lipca 2018 roku do 15 lipca 2019 roku. Przez ten czas 376 wolontariuszy Fundacji Court Watch Polska wizytowało posiedzenia sądowe 3985 razy. Uzyskane obserwacje pochodzą ze 131 sądów w całej Polsce. Wolontariusze Fundacji Court Watch Polska samodzielnie wybierają posiedzenia do obserwacji, kierując się własnymi zainteresowaniami (na przykład konkretną gałęzią prawa), wybierając sądy najbliżej swojego miejsca zamieszkania, a niekiedy zdając się na przypadek. Doceniając ich gotowość do nieodpłatnego uczestnictwa w rozprawach w charakterze publiczności, Fundacja nie ingeruje w liczbę przeprowadzanych przez nich obserwacji. Jednocześnie zachęcamy naszych wolontariuszy do wizytacji rozpraw zgłoszonych do nas za pomocą serwisu Wokandaobywatelska.pl, stworzonego dla osób,

którym z różnych powodów zależy na ich obecności. Dane uzyskane z monitoringu nie mogą być z powyższych względów traktowane jako reprezentatywne dla rozpraw rozpoznawanych w całym kraju.

Spśród wszystkich obserwacji przeprowadzonych w sądach powszechnych, najwięcej pochodziło z podległych apelacji krakowskiej (21%) i łódzkiej (17%). Odsetek obserwacji rozpraw w sądach apelacji białostockiej i gdańskiej był równy i wyniósł 14%. Identyczne wyniki uzyskano także w przypadku apelacji katowickiej i wrocławskiej – po 9%. Obserwacje rozpraw odbywających się w sądach podległych apelacji warszawskiej stanowiły 6% próby. Z sądów obszaru apelacji lubelskiej i poznańskiej spłynęło do nas po 4% wszystkich obserwacji, z rzeszowskiej – 3%. Najrzadziej wolontariusze odwiedzali sądy apelacji szczecińskiej, skąd dotarło do nas 0,3% obserwacji rozpraw.

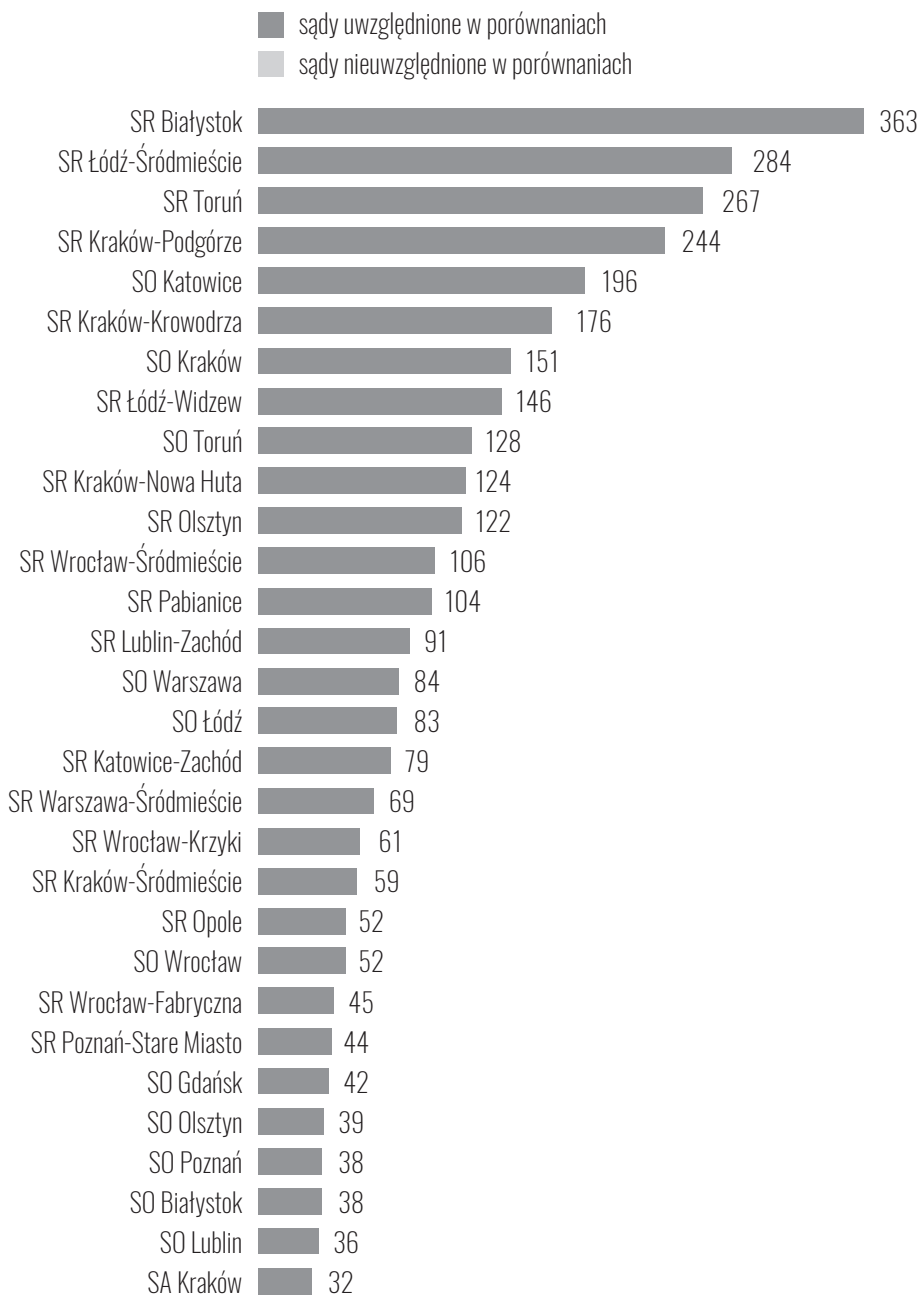
Wykres 1: Odsetek obserwacji przeprowadzonych w sądach powszechnych poszczególnych apelacji (n=3929)

W omawianym cyklu Obywatelskiego Monitoringu Sądów najczęściej wizytowany był Sąd Rejonowy w Białymstoku, w którym wolontariusze pojawili się 363 razy. Kolejnymi pod względem liczby obserwacji były: Sąd Rejonowy Łódź-Śródmieście (284 obserwacje), Sąd Rejonowy w Toruniu (267 obserwacji) oraz Sąd Rejonowy Kraków-Podgó-

rze (244 obserwacje). Każdy z sądów odwiedziono przeciętnie ponad 30 razy, przy czym w 35 z nich wolontariusze pojawili się jednokrotnie.

Wykres 2: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 1)

Wykres 3: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 2)

Wykres 4: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 3)

SR Zabrze	5
SR Częłuchów	5
SO Gliwice	5
NSA Warszawa	5
WSA Warszawa	4
SR Tczew	4
SR Szczecin-Prawobrzeże i Zachód	4
SR Szczecin-Centrum	4
SR Kielce	4
SR Częstochowa	4
SO Zielona Góra	4
SO Bydgoszcz	4
SA Rzeszów	4
WSA Białystok	3
SR Warszawa-Wola	3
SR Tychy	3
SR Lublin-Wschód	3
SR Janów Lubelski	3
SR Chorzów	3
SO Jelenia Góra	3
SA Wrocław	3
WSA Olsztyn	2
SR Żywiec	2
SR Wołów	2
SR Wieliczka	2
SR Warszawa-Żoliborz	2
SR Strzelce Opolskie	2
SR Konin	2
SR Głogów	2
SR Białogard	2
WSA Łódź	1
SR Zwoleń	1
SR Zamość	1
SR Warszawa Praga-Południe	1
SR Wałcz	1
SR Wałbrzych	1

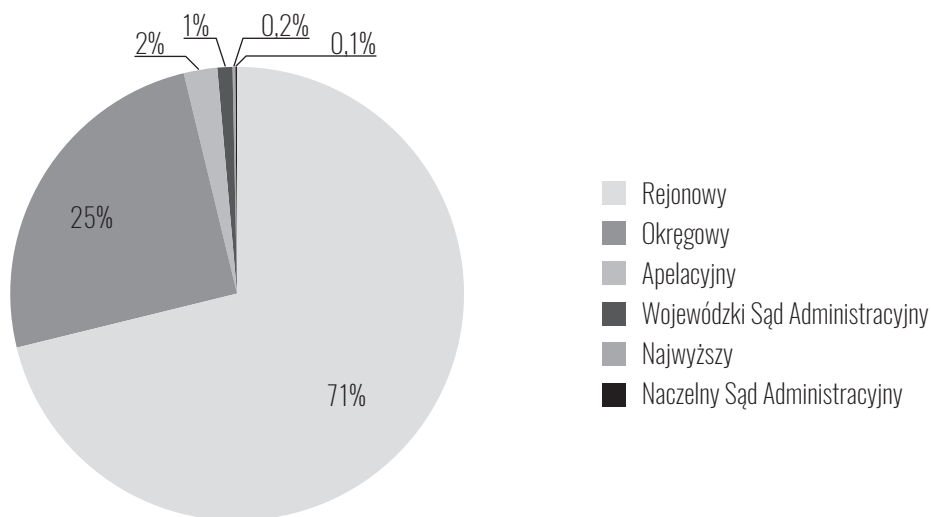
Wykres 5: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 4)

SR Trzcianka	1
SR Świecie	1
SR Płock	1
SR Oświęcim	1
SR Ostrowiec Świętokrzyski	1
SR Nowy Sącz	1
SR Nowa Sól	1
SR Mława	1
SR Łęczycza	1
SR Leszno	1
SR Kościerzyna	1
SR Koszalin	1
SR Końskie	1
SR Kluczbork	1
SR Katowice-Wschód	1
SR Kamienna Góra	1
SR Jaworzno	1
SR Itawa	1
SR Grodzisk Mazowiecki	1
SR Giżycko	1
SR Gdynia	1
SR Dąbrowa Tarnowska	1
SR Chojnice	1
SR Aleksandrów Kuj.	1
SO Tarnobrzeg	1
SO Szczecin	1
SO Elbląg	1
SO Częstochowa	1
SA Białystok	1

Niezmiennie od lat wolontariusze Fundacji Court Watch Polska najczęściej pojawiają się w sądach powszechnych, za wyjątkiem sądów apelacyjnych. Znaczna większość, bo 71% wszystkich obserwacji rozpraw uzyskanych w ostatniej turze monitoringu, pochodzi z sądów rejonowych. Z sądów okręgowych pochodziła co czwarta obserwa-

cja, którą otrzymaliśmy. Sądy apelacyjne odwiedzane są przez nich znacznie rzadziej – dotyczyło ich 2% wszystkich obserwacji. Na miejsc obserwacji jeszcze rzadziej wybierane były w ostatnim roku wojewódzkie sądy administracyjne (1%, 43 obserwacje), Sąd Najwyższy (0,2%, 8 obserwacji) oraz Naczelny Sąd Administracyjny (0,1%, 5 obserwacji). Wybory wolontariuszy odzwierciedlają doświadczenie przeciętnego obywatela, który właśnie z sądami rejonowymi i okręgowymi – jako sądami pierwszej instancji – zetknie się w którymś momencie swojego życia, wyrabiając sobie na ich podstawie opinię o funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości.

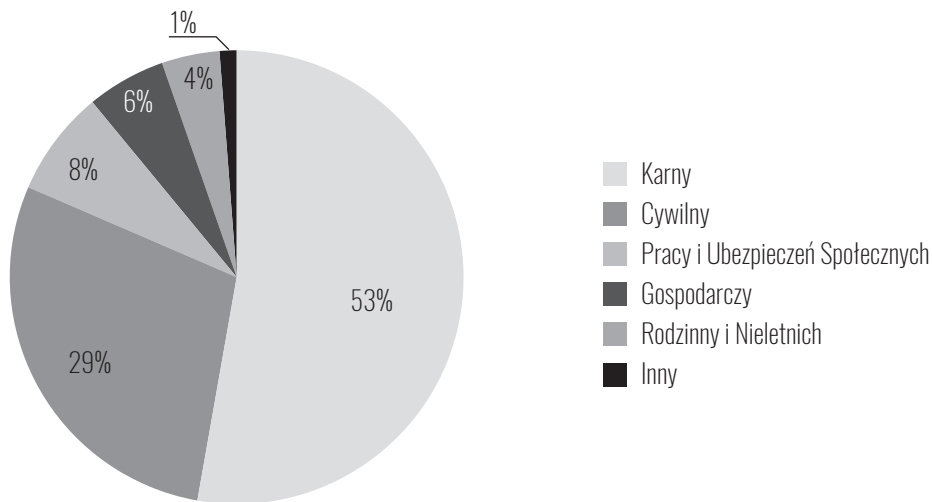
Wykres 6: Liczba obserwacji posiedzeń w poszczególnych typach sądów (n=3985)

Wolontariusze najczęściej wybierają do obserwacji rozprawy z wydziałów karnych i cywilnych. Wydziały karne wizytowano 2103 razy – ich obserwacje stanowią 53% próby. Rozprawy w wydziałach cywilnych obserwowano 1144 razy (29%). Podobnie jak w roku ubiegłym, obserwacje pochodzące z pozostałych wydziałów stanowiły 20% próby.

Wydziały pracy i ubezpieczeń społecznych odwiedzone zostały 301 razy (8%), gospodarcze – 224 razy (6%), rodzinne i nieletnich – 165 razy (4%). Uzyskaliśmy 48 (1%) obserwacji pochodzących z pozostałych wydziałów.

Wykres 7: Liczba obserwacji według wydziałów sądów (n=3985)

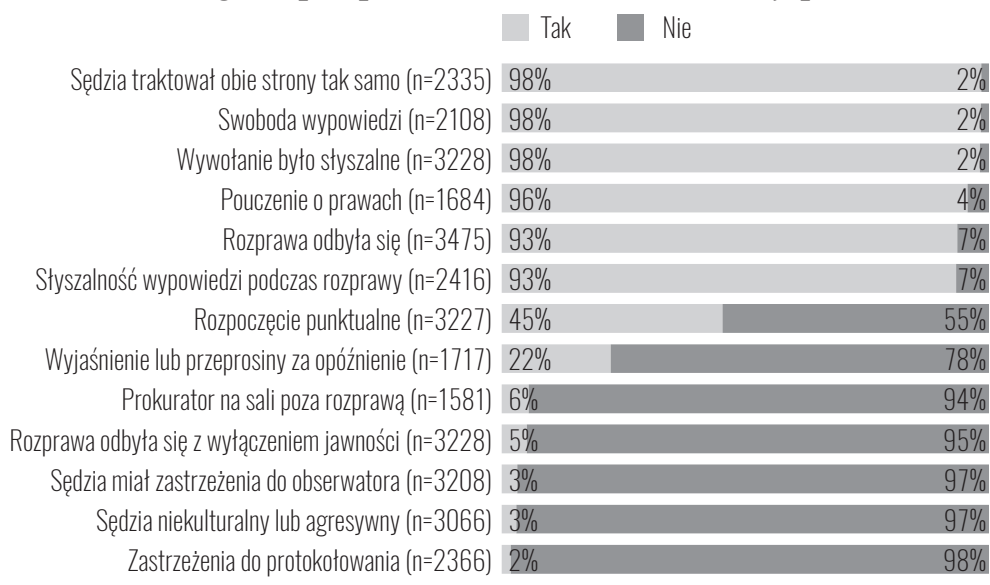

Na początku omawianego cyklu Obywatelskiego Monitoringu Sądów dokonaliśmy modyfikacji formularza, którym posługują się wolontariusze Fundacji. Kierując się dotychczasowym doświadczeniem, zdecydowaliśmy się wprowadzić nowe pytania (np. *Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? Czy strony, mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha?*), a także zmodyfikować lub zrezygnować z innych.

Najważniejsze ustalenia poczynione na podstawie uzyskanych obserwacji pozostają względnie niezmiennie na przestrzeni lat. W porównaniu z poprzednią turą Obywatelskiego Monitoringu Sądów odnotowaliśmy wzrost odsetka rozpraw, których wywołanie było słyszalne na hoku (98% względem 96%) oraz nieznaczny (o jeden punkt procentowy) spadek odsetka rozpraw, podczas których sędzia miał zastrzeże-

nia do obecności obserwatora. Na identycznym poziomie utrzymał się odsetek rozpraw, podczas których zaobserwowano zachowania niekulturalne lub agresywne sędziego względem uczestników, rozpraw rozpoczętych z opóźnieniem oraz tych, gdzie prokurator lub pełnomocnik przebywał na sali sądowej poza rozprawą. O jeden punkt procentowy wzrósł odsetek odwoływanych rozpraw (obecnie 7%), oraz tych, podczas których strony były zdaniem obserwatora traktowane nierówno (obecnie 2%). O dwa punkty procentowe spadł odsetek rozpraw, w których uczestnicy mogli liczyć na wyjaśnienie lub przeprosiny ze strony sądu, ponieważ rozpoczęły się z opóźnieniem. W przypadku 98% obserwowanych rozpraw strony mogły wypowiedzieć się swobodnie i mogły liczyć na uwagę sądu. Sędzia pouczał uczestników o przysługujących im prawach podczas 96% rozpraw. W 7% obserwacji odnotowano problemy ze słyszalnością wypowiedzi sądu, stron lub świadków, zaś w 2% wolontariusze mieli zastrzeżenia do sposobu protokolowania rozprawy.

Wykres 8: Średnie proporcje odpowiedzi „Tak” i „Nie” na wybrane pytania w sądach, gdzie przeprowadzono min. 25 obserwacji posiedzeń

Interpretując wyniki należy mieć na uwadze, że metoda obserwacji jawnej, którą stosuje Fundacja, zakłada widoczną obecność obserwatora na sali rozpraw. W naukach społecznych zakłada się istnienie wpływu widocznej obecności obserwatora na zachowanie osób obserwowanych. Możliwy i prawdopodobny jest więc pozytywny wpływ naszych wolontariuszy, czy generalnie publiczności, na zachowanie wszystkich uczestników rozprawy zgodnie z normami.

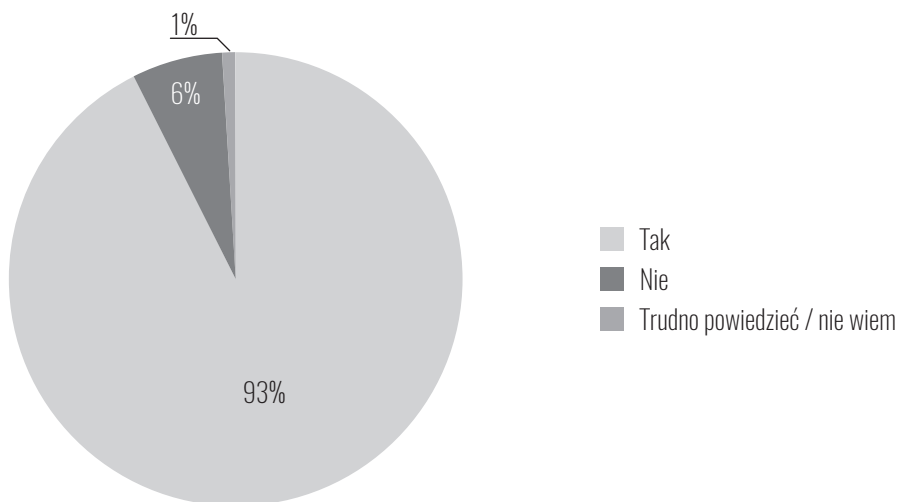
Organizacja pracy

Sprawność instytucji publicznych z perspektywy interesanta, przejawia się przede wszystkim w ilości czasu, którą musi poświęcić na załatwienie swoich spraw. Im więcej trudności pojawia się na jego drodze, im więcej czasu zabiera mu pobyt w instytucji i im bardziej ma on poczucie, że jest to czas stracony, tym większa jego frustracja i gorsza opinia o instytucji. Na opinię o sprawności sądownictwa wpływ ma przede wszystkim planowe i punktualne odbywanie się rozpraw. Doświadczenie odwołania rozprawy lub jej opóźnienia wywołuje z kolei wrażenie braku szacunku do uczestników, którzy niejednokrotnie zmuszeni są poświęcić większość dnia pracy, aby stawić się na sali sądowej. Z tego względu duże znaczenie (oczywiście oprócz unikania takich sytuacji) mają przeprosiny lub wyjaśnienie przyczyn odwołania, odroczenia lub opóźnienia rozprawy. Pozwalają one uczestnikom rozprawy odczuć, że sąd szanuje ich czas. Wolontariusze Fundacji zwracają zatem uwagę nie tylko na przypadki odwołania rozpraw i posiedzeń oraz rejestrują wielkość opóźnienia, lecz także odnotowują, czy w takich sytuacjach można liczyć na wyjaśnienie i przeprosiny ze strony sądu.

Odwoływanie rozpraw i posiedzeń

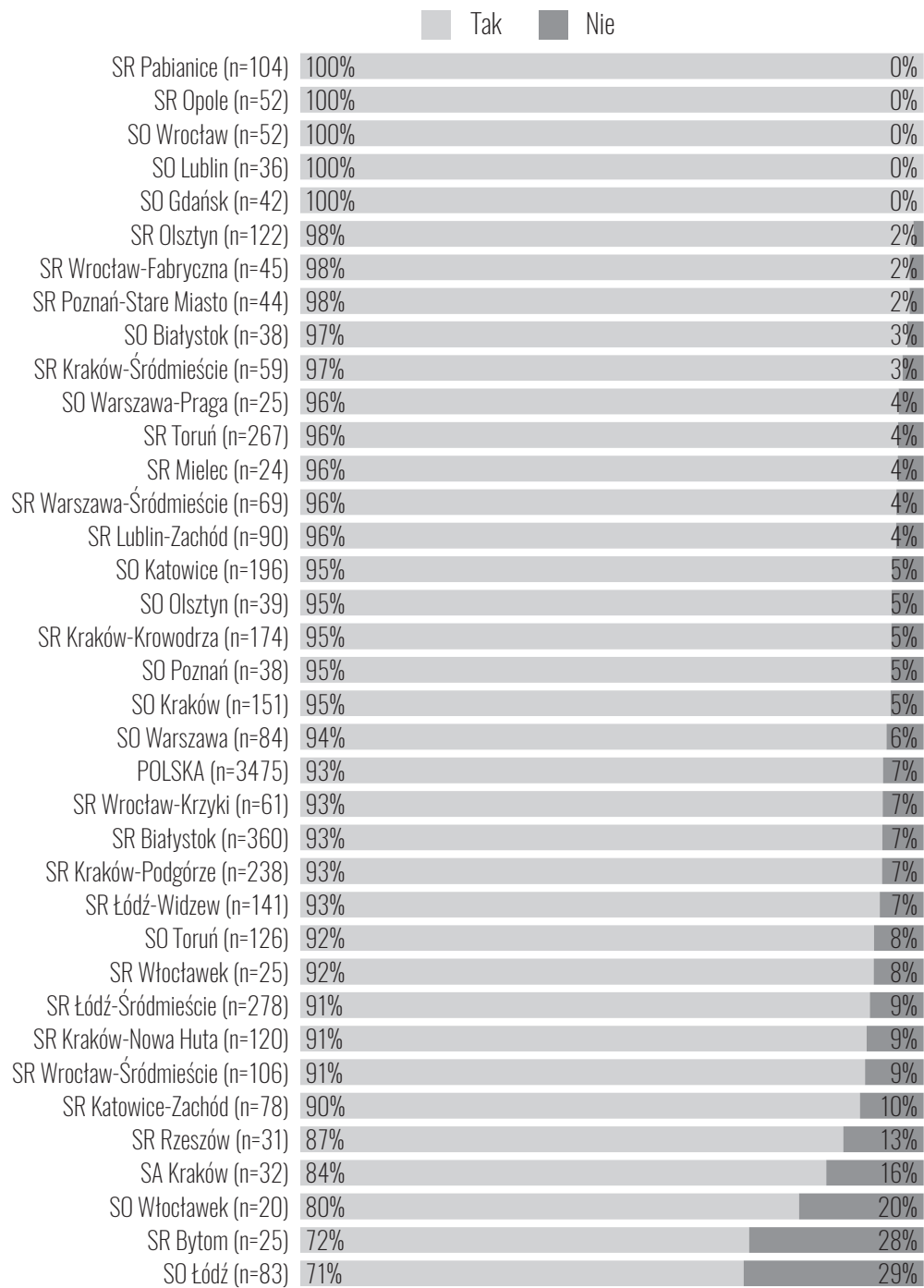
Przychodząc do sądu z zamiarem uczestnictwa w rozprawie zazwyczaj nie spodziewamy się, że rozprawa się nie odbędzie. Niekiedy jednak tak właśnie się dzieje – nasi wolontariusze spotkali się z taką sytuacją w przypadku 6% wszystkich obserwacji.

Wykres 9: Czy rozprawa (posiedzenie) umieszczona/e na wokandzie odbyła/o się? (n=3508)

W niektórych przypadkach obserwatorzy nie są w stanie jednoznacznie stwierdzić, czy interesująca ich rozprawa rzeczywiście się odbyła. W trakcie obecnej edycji Obywatelskiego Monitoringu Sądów sytuacja taka miała miejsce 33 razy (1% wszystkich obserwacji).

Wykres 10: Czy rozprawa (posiedzenie) umieszczona/e na wakan- dzie odbyła/o się? (sądy) (n=3985)

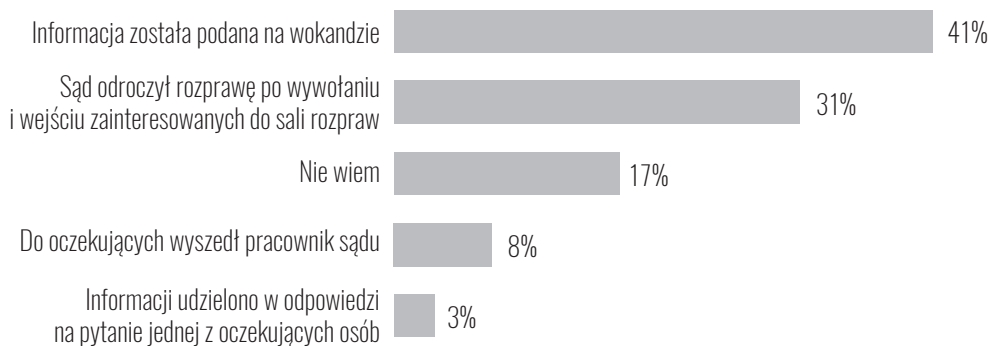

Forma poinformowania o odwołaniu lub odroczeniu rozprawy (posiedzenia)

Zdajemy sobie sprawę, że odwołanie lub odroczenie rozprawy może wynikać z przyczyn uzasadnionych i często niezależnych od sądu. Jednocześnie każda osoba zainteresowana uczestnictwem w rozprawie – także publiczność – powinna zostać poinformowana o przyczynach tej sytuacji – przez pracownika sądu lub stosowną adnotację na wokandzie. Należy bowiem pamiętać, że choć strony zazwyczaj z wyprzedzeniem wiedzą o odwołaniu lub odroczeniu posiedzenia, może chcieć wziąć w nim udział także publiczność.

41% spośród wszystkich obserwacji, w których odnotowano, że rozprawa ostatecznie nie doszła do skutku stanowiły te, o których odroczeniu lub odwołaniu poinformowano za pomocą wokandy. W 31% przypadków rozprawa została odroczone przez sąd po wywołaniu i wejściu zainteresowanych osób na salę. Pracownik sądu wyszedł do oczekujących na rozprawę w 8% przypadków odwołanych rozpraw. Sytuacje, w których stosownej informacji udzielono dopiero na prośbę zainteresowanych stanowiły 3% obserwacji odwołanych rozpraw.

Wykres 11: Jaka była forma poinformowania o odwołaniu lub odroczeniu rozprawy (posiedzenia) (n=226)?

Przypadek poinformowania o przyczynie odwołania rozprawy przez pracownika sądu obrazuje poniższa relacja wolontariusza:

Pani z sekretariatu wyszła na korytarz i oznajmiła zainteresowanym, że nastąpił wypadek i sprawa się nie odbędzie. Powiedziała też, że jeżeli ktoś chce uzyskać więcej informacji to zaprasza do sekretariatu.

SO Włocławek, Wydział II Karny, 01.07.2019

Udostępnienie informacji na temat przyczyn zdjęcia rozprawy z wokandy obnaża niekiedy problemy organizacyjne sądu. Powody, dla których nie odbyła się rozprawa, bywały następujące:

Świadkowie nieprawidłowo wezwani na rozprawę

SO Toruń, Wydział II Karny, 05.11.2018

Sąd zagubił akta dotyczące sprawy.

SR Kraków-Podgórze, Wydział II Karny, 12.09.2018

Jak obrazują poniższe przykłady, czasem nawet strony postępowania nie są świadome, że rozprawa ostatecznie nie dojdzie do skutku.

Nikt nie poinformował o odwołaniu rozprawy, mimo że widniała ona cały czas na wokandzie. Na rozprawę stawiał się nawet prokurator. Kiedy o 11.00 wywoływana była kolejna rozprawa, zapytał on, co z rozprawą o 10.30. Dopiero wtedy dowiedzieliśmy się, że została zdjęta. Nie został jednak podany powód.

SR Toruń, Wydział II Karny, 14.01.2019

Pani prokurator oczekiwała z nami około 50 minut na rozprawę. Zadzwoiła w celu potwierdzenia daty i miejsca rozprawy, po czym do-

wiedziała się, że rozprawa została odroczona na inny termin, o czym nikt nas nie poinformował.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 13.09.2018

Niestety, części naszych obserwatorów nie było dane dowiedzieć się, dlaczego interesująca ich rozprawa się nie odbyła.

Po około 20 minutach czekania pod salą rozpraw nie pojawił się ani sędzia ani protokolant. Nie było także nikogo innego na korytarzu. Po około 25 minutach kiedy stamtąd odchodziłam, dalej nikogo nie było.

SR Kraków-Nowa Huta, Wydział II Karny 28.09.2018

Nie wiadomo. Informacja na wokandzie i wyświetlaczu przed salą rozpraw twierdziła, że rozprawa jest w toku, a tak naprawdę nikogo nie było w sali. Czekałem, aż sytuacja się wyjaśni, ale nic się nie wydarzyło.

SO Kraków, Wydział III Karny, 15.11.2018

Elektroniczne wokandy bywają zawodne także wtedy, gdy rozprawa ostatecznie się odbywa. Poniżej prezentujemy relację obserwatora, który został wprowadzony w błąd przez nieaktualną informację na ekranie, przez co stracił szansę uczestnictwa w interesującym go posiedzeniu.

Ekran z listą rozpraw (elektroniczna wokanda) wskazywał, że rozprawa ma się odbyć w sali numer 4. Po odczekaniu od godziny 14.00 do 15.00 przed salą numer 4, w Biurze Obsługi Interesanta poinformowano, że rozprawa jest w sali numer 2 (niestety było już za późno żeby uczestniczyć w tej rozprawie). Nikt przed salą numer 4 nie poinformował, że rozprawa została przeniesiona do sali numer 2.

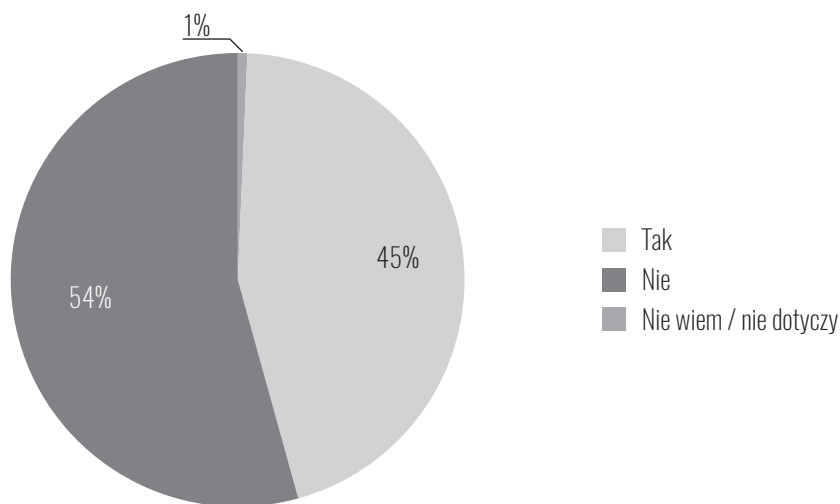
SR Rzeszów, Wydział X Karny, 27.02.2019

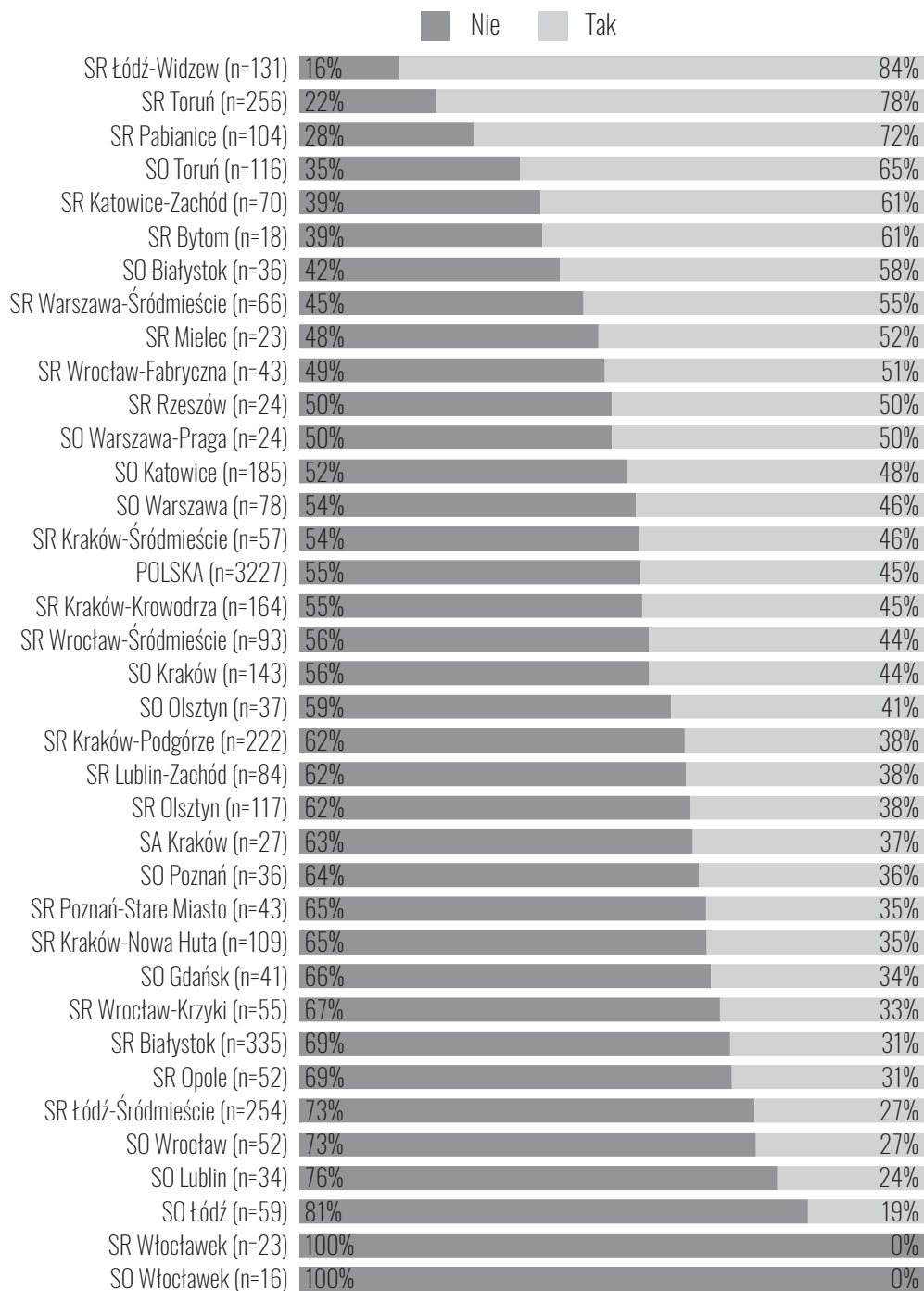
Punktualność rozpoczęcia rozprawy

Jak wspominaliśmy, kwestia punktualności jest niezwykle istotnym elementem funkcjonowania instytucji publicznej, dającym świadectwo jej kultury organizacyjnej i szacunku względem interesantów. Instytucje wymiaru sprawiedliwości jako posiadające szczególną władzę nad obywatelami powinny tym bardziej wykazywać należytą staranność w kwestii przestrzegania ustalonych ram czasowych posiedzeń. Należy mieć także na uwadze, że odbywają się one w godzinach pracy znacznej grupy interesantów, zatem każde opóźnienie może wiązać się z dodatkowym stresem i koniecznością usprawiedliwienia dłuższej nieobecności.

Doświadczenie naszych wolontariuszy niezmiennie wskazuje, że niepunktualne rozpoczynanie rozpraw jest w polskich sądach raczej regułą niż wyjątkiem. W aktualnej edycji monitoringu opóźnienia odnotowano w przypadku 54% wszystkich obserwacji. Rozprawy wywoływane są przeciętnie z trzynastominutowym opóźnieniem – o dwie minuty mniejszym, niż w latach ubiegłych.

Wykres 12: Czy rozpoczęcie było punktualne? (n=3249)

Wykres 13: Czy rozpoczęcie było punktualne? (sądy)

Najczęściej odnotowywane opóźnienie wynosi 5 minut. Zdarzyło się jednak, że nasz obserwator czekał na rozprawę 2 godziny – jest to przypadek usprawiedliwiony o tyle, że wynikał z poważnej awarii:

Przyczyną dużego opóźnienia była awaria prądu w całym budynku sądu.

SR Toruń, Wydział II Karny, 12.06.2019

Obserwatorzy Fundacji bywają niezwykle skrupulatni w rejestrowaniu opóźnień, informując nas także o przypadkach rozpraw, które rozpoczęły się minutę lub dwie po zaplanowanym czasie. Zdarza się także, że wolontariusze wizytujący tę samą rozprawę odnotowują odmienne długości jej opóźnienia. To, co dla jednej osoby jest więc opóźnieniem, dla kogoś innego mieści się w granicach punktualności. W związku z tym postanowiliśmy przeanalizować osobno posiedzenia, które rozpoczęły się 5 i więcej minut po czasie. Takich opóźnień było wśród obserwowanych rozpraw 36%. Średnia długość opóźnienia wynosiła w nich 17 minut, a wartość środkowa 15 minut.

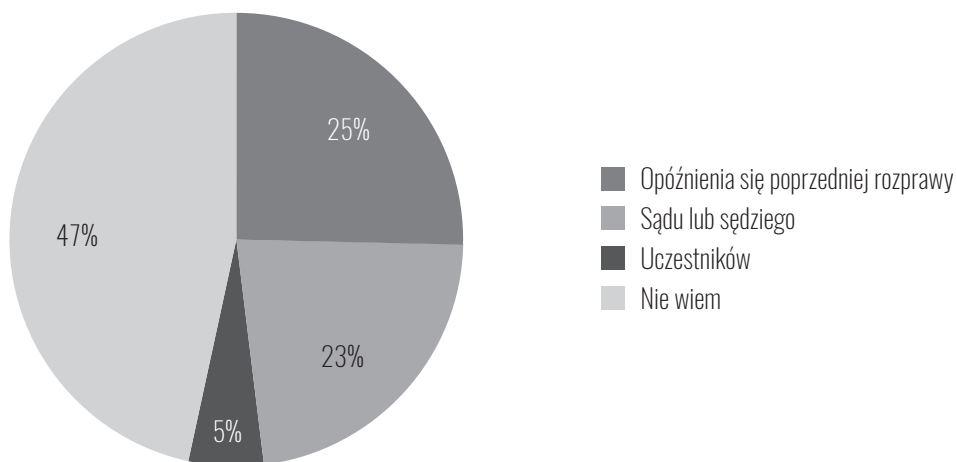
	wszystkie opóźnienia	powyżej 5 min opóźnienia
N	1766	1273
Średnia	ok. 13,5 min	ok. 17 min
Minimum	1 min	6 min
Maksimum	120 min	120 min
Mediana	10 min	15 min
Dominanta	5 min	10 min

Przeprosiny lub wyjaśnienie przyczyn opóźnienia

Negatywne wrażenie wywołane opóźnieniem rozprawy może zostać zniwelowane poprzez przeprosiny oraz wyjaśnianie uczestnikom jego przyczyn, szczególnie jeśli były istotne lub niezależne od sposobu organizacji pracy w sądzie. Z kolei brak takiej informacji potęguje niezadowolenie z pracy sądu i wrażenie braku szacunku instytucji do interesanta, szczególnie że znając orientacyjną godzinę faktycznego rozpoczęcia rozprawy, jej uczestnicy mogą poświęcić uzyskany wolny czas na wizytę w toalecie lub bufecie, co na dłuższą metę wpłynie pozytywnie na ich samopoczucie na rozprawie.

Także w bieżącej edycji monitoringu prosiliśmy obserwatorów o odnotowanie, czy w przypadku opóźnienia rozprawy znana była jego przyczyna. Niestety, w przypadku blisko połowy obserwacji wolontariusze nie byli w stanie jej ustalić. Co czwarta rozprawa rozpoczęta po czasie poprzedzona była inną opóźnioną rozprawą. Niewiele rzadziej wina za brak punktualności leżała zdaniem obserwatorów po stronie sądu lub sędziego. Za opóźnienie co dwudziestego posiedzenia odpowiedzialni byli jego uczestnicy.

Wykres 14: Opóźnienie nastąpiło z winy (n=1764)

Brak wyjaśnienia przyczyny opóźnienia przekłada się często na przypisanie jej osobie sędziego:

Sędzia przed rozpoczęciem rozprawy znajdował się na sali rozpraw, następnie ją opuścił, aby przyjść spóźnionym o 13 minut.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział IV Karny, 05.02.2019

Trudno jednoznacznie stwierdzić, jaka była przyczyna opóźnienia. Sędzia przewodniczący był na sali już kilka minut przed planowaną godziną rozpoczęcia, a mimo to wywołanie nastąpiło 15 minut po czasie. Nie przeprosił ani nie wyjaśnił.

SR Włocławek, Wydział I Cywilny, 11.07.2019

Jak już wspomniano, nierzadkie są sytuacje, kiedy opóźnienie jednej rozprawy negatywnie przekłada się na punktualność pozostałych posiedzeń przewidzianych do rozpatrzenia przez dany skład sędziowski:

Rozprawa, która miała się skończyć o 11.45 trwała do 13.30. Sąd powiedział, że nie przewidział takiego opóźnienia. Świadkowie bardzo długo zeznawali.

SR Białystok, Wydział VIII Gospodarczy, 13.03.2019

W części przypadków powód niepunktualnego rozpoczęcia rozprawy stanowiły problemy techniczne:

Sprzęt komputerowy nie mógł otworzyć materiałów dowodowych – nagrań z kamer.

SO Olsztyn, Wydział II Karny, 20.11.2018

Pani sędzia na początku rozprawy wyjaśniła przyczynę niepunktualnego rozpoczęcia, którą stanowiła awaria systemu protokołowania elektronicznego.

SR Wrocław-Krzyki, Wydział II Cywilny, 21.03.2019

Pani sędzia dwukrotnie przeprosiła za opóźnienie i wytłumaczyła, że opóźnienie nastąpiło z winy sprzętu oraz między innymi przez to, że nie można było uruchomić materiału dowodowego. Nie poradzili sobie z tym nawet informatycy.

SR Wrocław-Krzyki, Wydział VII Karny, 28.03.2019

Czas oczekiwania na rozprawę bywa wydłużony przez niepunktualne doprowadzenie oskarżonych z aresztu:

Sędzia wyjaśnił, że opóźnienie nastąpiło z winy konwoju, który doprowadzał oskarżonego na salę rozpraw.

SR Kraków-Krowodrza Wydział II Karny, 29.05.2019

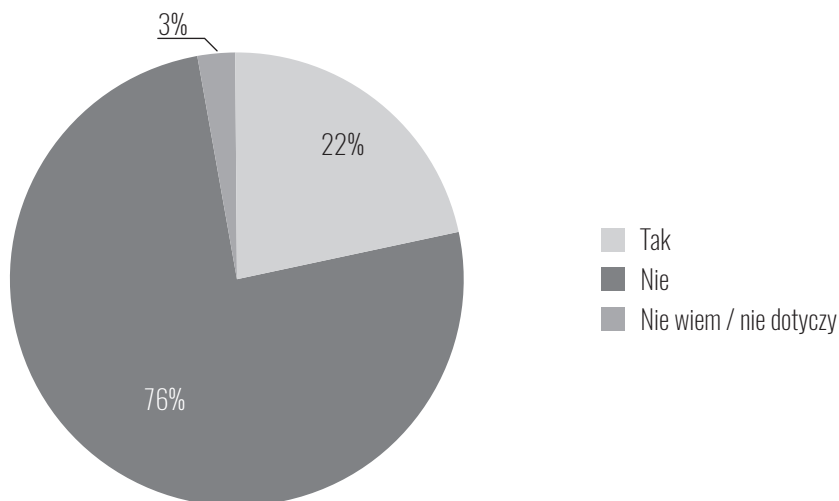
Część odnotowanych przez naszych obserwatorów opóźnień wiązała się z protestami pracowników sądów, które przypadły na okres tego cyklu monitoringu:

Prawdopodobnie spóźnienie wynikało z protestów odbywających się w tym dniu w sądzie. Wiele innych rozpraw zostało odwołanych tego dnia.

SR Wrocław-Śródmieście, Wydział I Cywilny, 13.12.2018

Niestety, podobnie jak w poprzednich edycjach Obywatelskiego Monitoringu Sądów, w przypadku 76% obserwacji dotyczących niepunktualnych posiedzeń, nie wyjaśniono powodów opóźnienia, nie padło także słowo „przepraszam”.

Wykres 15: Jeśli rozpoczęcie było niepunktualnie, czy ktoś wyjaśnił/przeprosił? (n=1764)

Więcej niż co piąty obserwator, który miał do czynienia z niepunktualnym rozpoczęciem rozprawy, miał jednak okazję usłyszeć przeprosiny – najczęściej ze strony protokolanta lub sędziego:

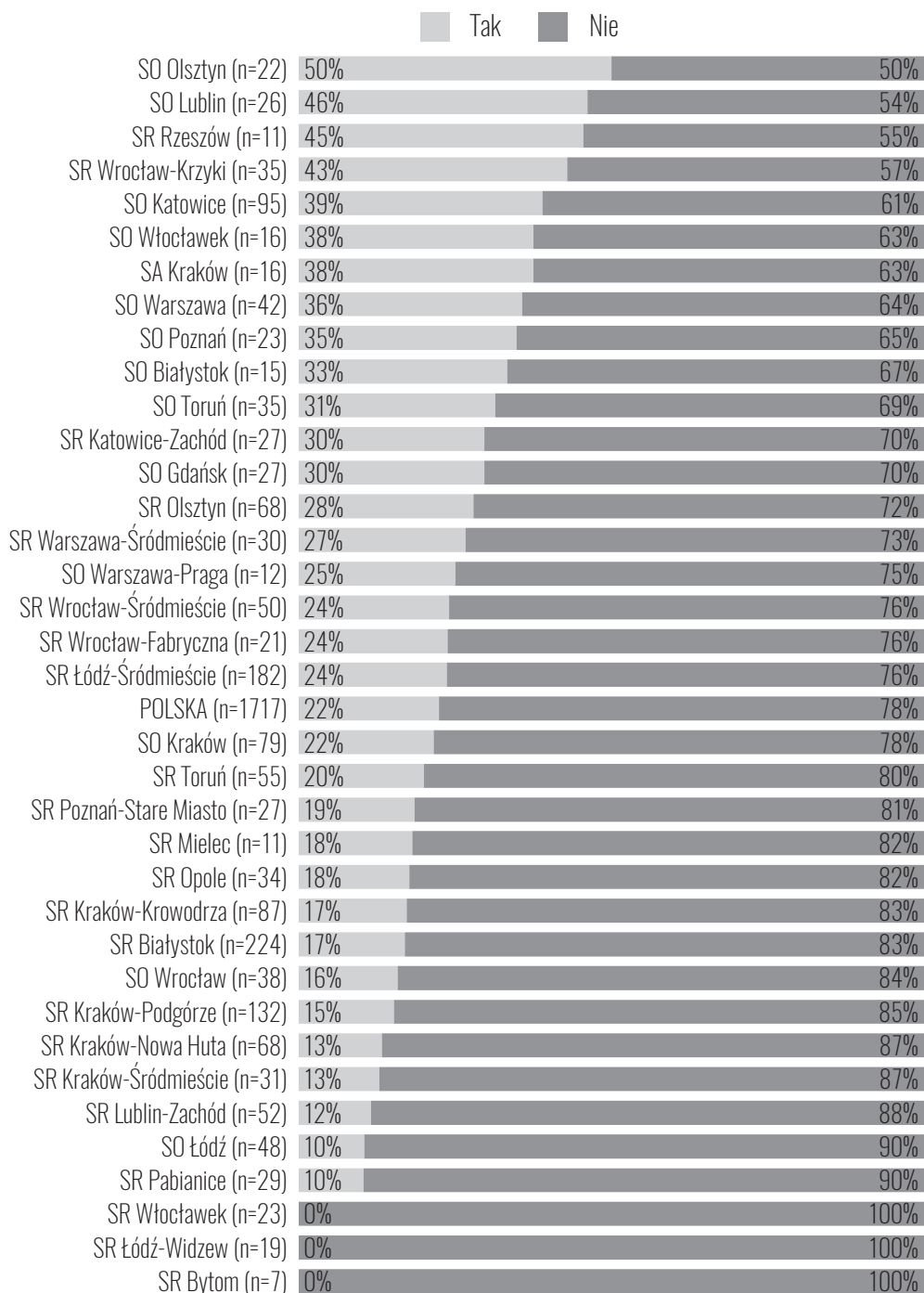
Protokolantka wyszła z sali sądowej na korytarz, poinformowała zainteresowanych o spóźnieniu i przeprosiła w imieniu sądu.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział V Karny, 26.02.2019

Pani sędzia powiedziała, że zbyt wiele rozpraw miała wyznaczonych na ten dzień. (...) Pani sędzia przeprosiła i powiedziała, że takie opóźnienie przekracza granice przyzwoitości. (Opóźnienie wynosiło 35 minut)

SR Wrocław-Śródmieście, Wydział VIII Cywilny, 07.05.2019

Wykres 16: Jeśli rozpoczęcie było niepunktualnie, czy ktoś wyjaśnił/przepraszył? (sądy)

Przestrzeganie zasady jawności

Jedną z najważniejszych zasad procesowych, a zarazem gwarancją rzetelności i sprawiedliwości procesu, jest zasada jawności postępowania. Otwiera ona drzwi obywatelskiej kontroli nad sądownictwem, której przykładem jest Obywatelski Monitoring Sądów. Ustawodawca określa konkretne okoliczności, w których jawność rozprawy lub posiedzenia może zostać wyłączona. Może to nastąpić ze względu na „moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny” (art. 45 ust. 2. Konstytucji RP). Należy mieć na uwadze, że są to przypadki wyjątkowe. Jawność rozpraw i posiedzeń, na których rozstrzygane są sprawy sądowe, powinna być regułą.

Monitorowanie przestrzegania zasady jawności polega nie tylko na przebywaniu obserwatora na sali sądowej, ale i badaniu reakcji na jego obecność. Publiczność nie powinna w żadnym wypadku odczuć, że jej zainteresowanie rozprawą jest niepożądane przez sąd, że jawność jest wyłączona z błahych powodów, a w sytuacji, gdy zachodzi rzeczywista konieczność jej wyłączenia, publiczność powinna zostać kulturalnie i wyczerpująco poinformowana o przyczynie takiej decyzji.

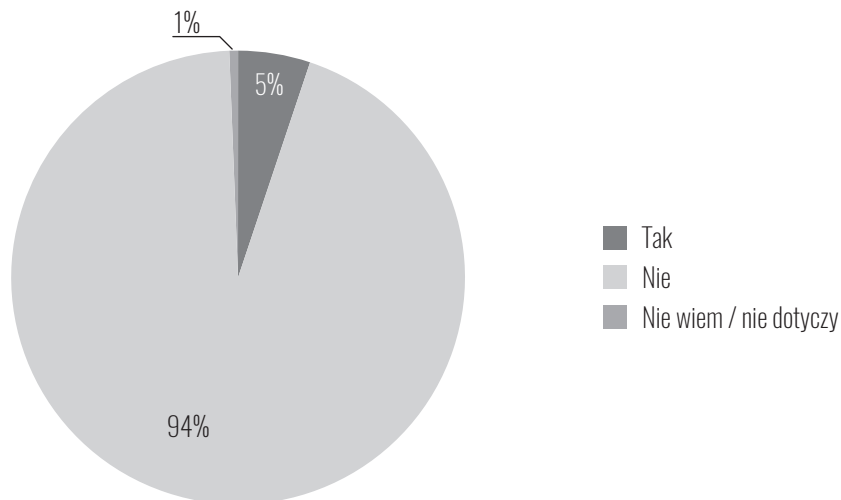
Jawność i informowanie o przyczynie jej wyłączenia

Zdecydowana większość rozpraw, na których stawili się wolontariusze Fundacji, odbywała się w trybie jawnym (94%).

Informacji o wyłączeniu rozprawy z jawności zazwyczaj próżno szukać na wokandzie czy drzwiach sali sądowej. Z tego względu obserwatorzy dowiadują się o tym niejednokrotnie dopiero wtedy, gdy już zajęli miejsca w ławach dla publiczności. Mają wtedy okazję zbadać, w jaki sposób sąd odmawia udziału w rozprawie osobom przybyłym w cha-

rakterze publiczności. Niestety, część wolontariuszy mierzących się z takimi sytuacjami, opuszcza rozprawę nie znając przyczyny wyłączenia jawności. Sędziowie czasem nie podają nawet podstawy prawnej:

Wykres 17: Czy rozprawa/posiedzenie odbyła/o się z wyłączeniem jawności? (n=3249)

Tak naprawdę to nie wiem [dlaczego wyłączono jawność]. Jak tylko weszłam do sali i sędzia usłyszała ode mnie, że jestem w charakterze publiczności, powiedziała stanowczo: „Nie, proszę wyjść”. Nie było żadnych wyjaśnień.

SR Katowice-Zachód,
Wydział V Rodzinny i Nieletnich, 09.04.2019

Niestety razem z koleżankami nie wiedziałyśmy, że rozprawy rozwodowe są niejawne i weszłyśmy na salę. Rozpoczęła się rozprawa, później usiadłyśmy. Pani sędzia zapytała, kim jesteśmy. Odpowiedziałam, że jesteśmy w charakterze publiczności, na co pani sędzia znowu natarczywie powtórzyła pytanie. Poczułam się zakłopotana, na szczęście moja koleżanka wyjaśniła sytuację, że jesteśmy studentkami prawa

i obserwatorami. Pani sędzia zapytała więc pełnomocnika powoda, czy to on nas nastąpił. Ten z uśmiechem odpowiedział, że nie. Potem pani sędzia powiedziała że rozprawa jest niejawną, więc zapytała powódkę czy wyraża zgodę na naszą obecność. Nie wyraziła. Przepraliśmy i wyszliśmy.

SO Wrocław, Wydział XIII Cywilny Rodzinny, 25.10.2018

Po wejściu na salę sąd wyczytał nazwiska osób, które się stawily. Zwrócił uwagę na moją obecność, zapytał czy jestem w charakterze publiczności, potwierdziłam i zajęłam miejsce. Następnie sąd chciał przesłuchać obwinioną, jednak pani miała zastrzeżenia do mojej obecności. Sąd wytłumaczył, że rozprawa jest jawna i publiczność może być na sali, obwiniona czuła się jednak niekomfortowo. Sąd poinformował ją, że może złożyć wniosek o wyłączenie jawności. Obwiniona go złożyła. Sąd zarządził chwilę przerwy, poprosił o wyjście z sali w celu rozpatrzenia wniosku. Po chwili czekania na korytarzu protokolantka poprosiła na salę rozpraw tylko obwinioną. Nikt nie wytłumaczył, dlaczego dalsza część rozprawy odbywała się z wyłączeniem jawności.

SR Warszawa-Śródmieście, Wydział XI Karny, 21.02.2019

Nie wiem dlaczego rozprawa była niejawną. O 12.20 na salę po prostu został zaproszony oskarżony i jego pełnomocnik, w tym samym czasie weszły na salę jeszcze dwie inne osoby, jednak nie wiem kto to był. O 12.40 pani wyszła, żeby na salę wezwać „wszystkich świadków”. Po chwili wyszła po raz kolejny, żeby upewnić się, że nie stawiło się więcej świadków. Wtedy zapytałam, co z publicznością, Pani powtórzyła to pytanie sędziemu, a on oznajmił, że rozprawa odbywa się bez publiczności i na tym był koniec.

SR Toruń, Wydział VIII Karny, 18.12.2018

Ograniczanie dostępu publiczności do przebywania na sali sądowej nierzadko odbywa się właśnie na etapie wywołania rozprawy lub, jak w przypadku poniższym, braku informacji o wznowieniu rozprawy po przerwie.

Sędzia ogłosił przerwę i w momencie gdy ponownie wszedł na salę, od razu za nim wszedł mecenas, bez oficjalnej informacji o ponownym wznowieniu rozprawy. W związku z tym nie wiedzieliśmy, czy możemy wejść na salę, czy też nie.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział V Karny, 25.03.2019

Za ograniczenie prawa do przebywania na jawnej rozprawie sądowej można uznać niektóre – mniej lub bardziej uciążliwe – wewnętrzne procedury niektórych sądów, jak opisane w poniższej relacji obserwatora.

Rozprawa była jawna, ale żeby wejść na salę trzeba było pokazać przepustkę policjantom. Taką przepustkę można było otrzymać w Sekretariacie V Wydziału Karnego, który znajdował się na innym piętrze.

SR Wrocław-Śródmieście, Wydział V Karny, 23.08.2018

Czasem bariery uczestnictwa w rozprawach mają charakter infrastrukturalny:

Brak miejsca na to, aby w sali mogła przebywać publiczność. Była tylko jedna dosyć mała ławka pod ścianą, naprzeciwko sądu. Nie weszłam na salę rozpraw, ponieważ po wejściu stron oraz (jak przypuszczam) świadka, na sali było już za mało miejsca na to, żebym mogła wraz z koleżanką (obserwatorką) tam usiąść. Poczuliśmy się dosyć niekomfortowo.

SO Białystok, Wydział I Cywilny, 07.03.2019

Zdarzają się sytuacje, w których sąd stara się wyważyć prawo publiczności do przebywania na rozprawie oraz prawo do prywatności stron:

Generalnie rozprawa była jawna, ale gdy strony zobaczyły, że jest publiczność (ja), to jedna z nich (pozwany) zawnioskowała o wyłączenie jawności. Druga strona się do tego przychyliła (usłyszałem to na korytarzu, jak między sobą rozmawiali), ale sąd nie chciał jej wyłączać i poszedł na „kompromis” i wyłączył jawność na czas przesłuchiwanie jednego świadka.

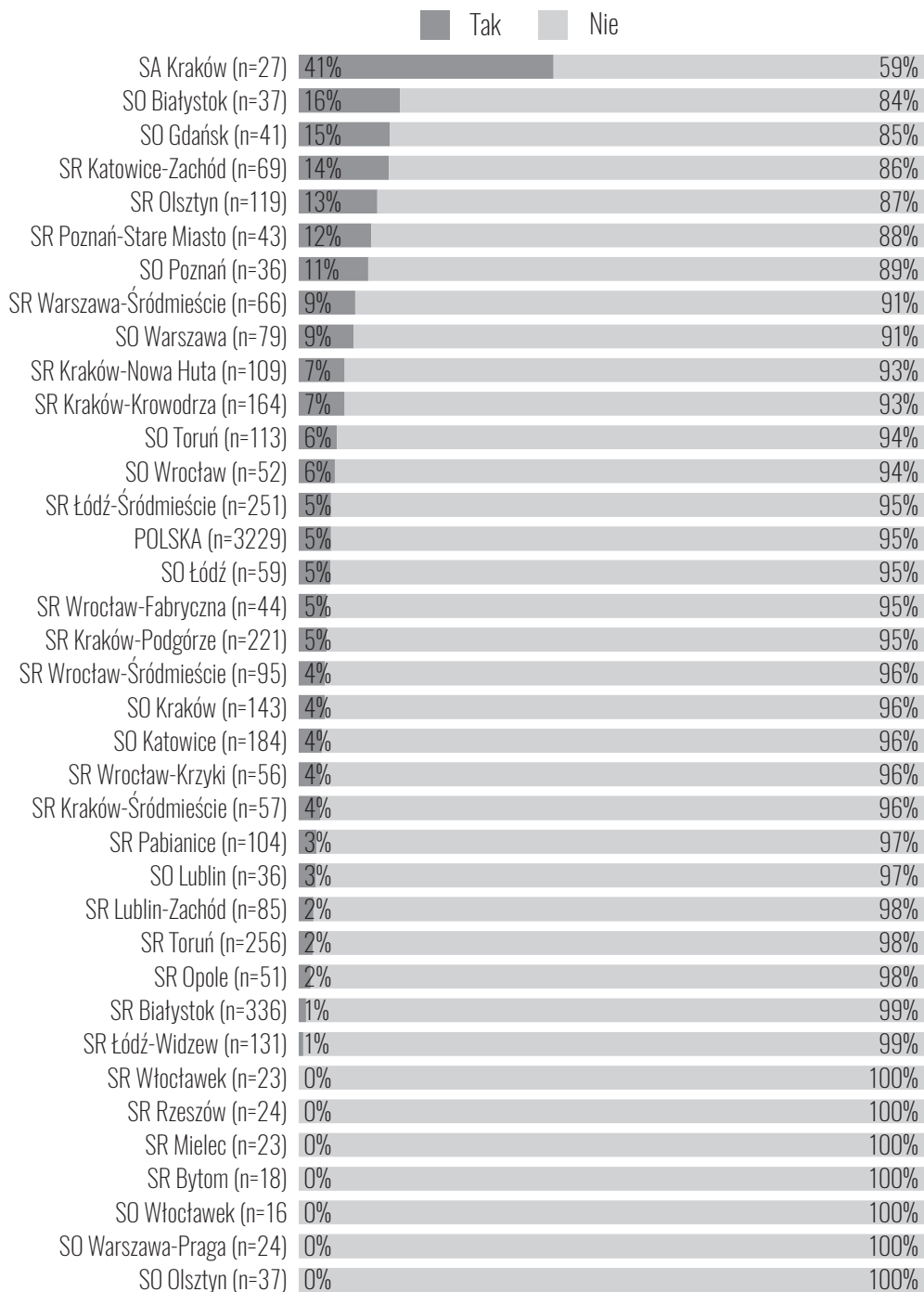
SO Gdańsk, Wydział IX Gospodarczy, 21.01.2019

Czasem, decyzję o pozostaniu publiczności na sali sąd pozostawiał uczestnikom, zwracając wcześniej uwagę na to, że będą poruszane kwestie wrażliwe. W obu poniższych przykładach sąd zrobił to w taki sposób, że uszanowana została prywatność stron, a obserwator jednocześnie nie poczuł się na sali osobą niepożądaną:

Pan sędzia powiedział, że dlatego, że sprawa dotyczy zniestawienia, to jeżeli jakaś strona nie zgadza się na moją obecność, to będzie zmuszony poprosić mnie o opuszczenie sali. Obie strony zgodziły się na moją obecność. Kiedy drugi świadek zeznawał lub miał rozpocząć, w pewnym momencie pan sędzia powiedział, że z uwagi na wysoką temperaturę na sali (rzeczywiście, mimo wiatraka było gorąco) mogę wyjść kiedy chcę. Możliwe, że pan sędzia, mimo że tego nie powiedział, miał też na myśli to, że tematyka rozprawy może być dla mnie bardziej intymna niż się spodziewałem i dlatego jeśli czuję się niekomfortowo, to oczywiście mogę wyjść. Pan sędzia był bardzo miły. Po kilku minutach od jego sugestii zdecydowałem się wyjść ponieważ była to bardzo prywatna sprawa i chciałem uszanować poczucie prywatności jednej ze stron.

SR Wrocław-Krzyki, Wydział V Karny, 12.06.2019

Wykres 18: Czy rozprawa/posiedzenie odbyła/o się z wyłączeniem jawności? (sądy)

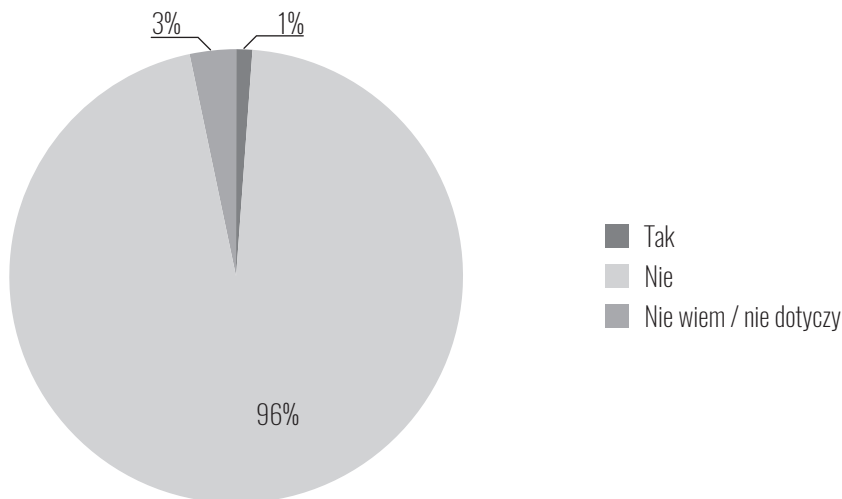
Pani sędzia miło mnie przyjęła, ale z uwagi na bardzo osobistą naturę postępowania (...) zapytała strony, czy jestem rzeczywiście publicznością (a nie częścią rodziny) i czy nie mają nic przeciwko. Obie strony zgodziły się na moją obecność.

SR Wrocław-Śródmieście, Wydział I Cywilny, 12.04.2019

Reakcje na pojawienie się publiczności (obserwatorów)

Wolontariusze Fundacji Court Watch Polska odnotowują nie tylko formalne bariery uczestnictwa w jawnych rozprawach w charakterze publiczności, ale i bardziej subtelne sygnały sugerujące, iż nie są mile widziani na rozprawie. Należą do nich m.in. nieuzasadnione procedurą dociekanie przyczyny wizyty obserwatora, uniemożliwianie sporządzania notatek oraz złośliwe uwagi pod adresem publiczności. Szkoląc przyszłych obserwatorów zwracamy uwagę, aby możliwie jak najbardziej szczegółowo opisali zachowania wskazujące na zastrzeżenia sądu względem ich obecności. Jednocześnie zwracamy uwagę, że sąd ma prawo upewnić się, czy wśród przedstawicieli publiczności nie ma świadków zeznających w sprawie lub w inny sposób z nią związanych, a także mając wątpliwości, co do pełnoletniości widowni – skontrolować jej wiek. W przypadku znacznej większości obserwacji (96%) wolontariusze nie odczuli, że ich obecność jest niepożądana przez sąd.

Niejednokrotnie obserwujemy też entuzjastyczne reakcje sędziów na pojawienie się publiczności. Zdarza się, że niektórzy pomimo licznych obowiązków znajdują czas na przybliżenie obserwatorom przedmiotu sprawy szczególnie, gdy dowiadują się, że ich pracy przyglądają się studenci.

Wykres 19: Czy sędzia miał zastrzeżenia do Twojej obecności lub robienia przez Ciebie notatek w trakcie rozprawy? (n= 3249)

Po zakończeniu rozprawy sędzia jeszcze raz mi wytłumaczyła dokładnie, dlaczego na rozprawę nie stawiał się oskarżony, była ciekawa mojej obecności, zapytała, czy jestem studentką, czy może jestem z jakiejś fundacji. Kiedy powiedziałam, że studiuje prawo, powiedziała że to bardzo dobrze, że chodzę na rozprawy. Była miła zarówno dla mnie, jak i dla pokrzywdzonej.

Sędzia Angelika Kurkiewicz, SR Toruń,
Wydział II Karny, 29.11.2018

Sędzia chętnie przyjęła na salę studentów prawa, po zakończonej rozprawie omówiła wykorzystane przez siebie artykuły z kodeksu.

Sędzia Arita Masłowska, SR Rzeszów,
Wydział X Karny, 06.03.2019

Sędzia sprawozdawca bardzo dokładnie, ale i przystępnie, przedstawił wszystkie okoliczności związane ze sprawą, a po odroczeniu rozprawy (w celu wezwania jednej osoby na przesłuchanie) zwrócił się

do publiczności by wyjaśnić dlaczego podjął taką decyzję. Widać było, że jest przychylny obecności publiczności, a wręcz poczuwa się do swego rodzaju misji dydaktycznej wobec niej. To bardzo profesjonalny i budzący zaufanie skład.

Sędzia Sławomir Jamróg, SA Kraków,
Wydział I Cywilny, 18.07.2018

Po rozprawie sędzia zapytała mnie „z ciekawości” w jakim jestem celu i na którym roku studiów. Zaprosiła mnie na kolejne rozprawy. Była bardzo miła.

Sędzia Justyna Drgas-Jędrzejczak,
SR Włocławek, Wydział II Karny, 15.07.2019

Sędzia bardzo pozytywnie zareagował na moją obecność na sali rozpraw, zadawał pytania, czy miałam już na studiach postępowanie cywilne i starał się wytłumaczyć, na czym polega umorzenie, kiedy następuje ono w wersji papierowej, a kiedy może być elektroniczne. Ponieważ była to rozprawa dotycząca umorzenia sprawy, nie było obecnych stron i sędzia mógł sobie pozwolić na dodatkowe informacje, które dostarczyły mi nowej wiedzy.

Sędzia Tomasz Roszewski, SR Wrocław-Krzyki,
Wydział II Cywilny, 01.03.2019

Sędzia po zakończeniu rozprawy, zapytała w jakim celu zjawilem się na rozprawie, kiedy usłyszała, że jestem studentem to powiedziała, że sama kiedyś też chodziła na rozprawy i życzyła powodzenia. Sędzia bardzo wyczerpująco wyjaśniła, dlaczego wydała taki a nie inny wyrok.

Sędzia Małgorzata Kośmider, SR Włocławek,
Wydział I Cywilny 12.07.2019

Sędzia zapytał, w jakim charakterze występuję i kiedy powiedziałem, że jestem studentem, powiedział, że bardzo się cieszy z mojej obecności i żebym również zachęcił znajomych do chodzenia na rozprawy. Zaprosił mnie również na ogłoszenie wyroku i na ogłoszeniu wszystko dokładnie wyjaśnił, tak jak na wykładzie.

Sędzia Jarosław Konopka, SR Włocławek,
Wydział II Karny, 11.07.2019

Po zakończeniu rozprawy, pani sędzia, miłym tonem głosu zapytała się mnie, w jaki sposób wybieram rozprawę, na których jestem, (...) czy na podstawie tego, że rozprawy na wokandzie wydają mi się interesujące. (...) Pani sędzia (...) powiedziała, że bardzo jej miło, że akurat byłem u niej.

Sędzia Izabela Wawrzynów, SR Wrocław-Śródmieście,
Wydział IX Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 06.06.2019

Sędzia była bardzo miło nastawiona do publiczności, wspomniała o poprzedniej rozprawie żałując, że nie uczestniczyłam właśnie w niej, gdyż miała ona dłuższy i bardziej rozbudowany przebieg.

Sędzia Anna Statkiewicz, SR Wrocław-Śródmieście,
Wydział V Karny, 19.10.2018

Panią sędzię odebrałam jako niezwykle miłą i pogodną osobę. Byłam pierwszy raz na prowadzonej przez nią rozprawie. Gdy zapytana przez nią kim jestem odpowiedziałam, że chciałabym wystąpić w charakterze publiczności, szeroko się uśmiechnęła i miałam wrażenie, że ucieszyła ją moja obecność. Z pewnością nieraz wezmę udział w prowadzo-

nych przez tą panią rozprawach. Pierwszy raz poczułam się naprawdę „komfortowo” na sali sądowej.

Sędzia Ewa Misiejczuk, SR Opole,
Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 05.12.2018

Byłam jedyną osobą na sali rozpraw i uczestniczyłam już w trzeciej tego dnia rozprawie, której przewodniczyła sędzia Wąsikiewicz. Zapytała, czy jestem studentem prawa i kiedy uzyskała ode mnie taką informację, dokładnie przedstawiła sytuację i wyjaśniła czemu zapadł taki wyrok a nie inny.

Sędzia Magdalena Wąsikiewicz, SR Kraków-Podgórze,
Wydział II Karny, 30.04.2019

Przy okazji przedstawiania świadkom materiału dowodowego w postaci nagrania wideo, sędzia zaprosiła mnie wraz z kolegą (po ustaleniu, że jesteśmy studentami), abyśmy podeszli do monitora i również mogli obejrzeć ten materiał. Ponadto po rozprawie, gdy staliśmy na korytarzu, sędzia przewodnicząca zaprosiła nas do swojego pokoju, pozwoliła nam usiąść oraz zapytała nas, czy udało nam się wydedukować z jakiego artykułu jest oskarżony w niniejszej sprawie oraz czy mamy jakieś pytania, wątpliwości. Krótka rozmowa bardzo nas zaintrygowała i podziękowaliśmy pani sędzi za poświęcony czas. Była to bardzo pozytywna sytuacja, która zdarzyła mi się pierwszy raz podczas moich obserwacji. Pani sędzia jest osobą bardzo sympatyczną i miłą a ponadto posiada profesjonalne podejście do swojego zawodu. Sędzia poradziła nam również, że tego dnia odbędzie się jeszcze jedna ciekawa rozprawa z jej udziałem.

Sędzia Beata Górna-Gielara, SR Lublin-Zachód,
Wydział IX Karny, 02.04.2019

Sędzia Barbara Janik-Zduńczyk wiedząc, że jestem obecna w ramach praktyk studenckich dokładnie wyjaśniała sytuację zawartą w aktach.

Sędzia Barbara Janik-Zduńczyk, SR Łódź-Śródmieście,
Wydział VI Karny, 25.07.2018

(...) Potwierdziłam, że jestem studentką i robię notatki tylko dla celów własnych, po to aby poznać jak wygląda przebieg rozprawy czy posiedzenia w praktyce i przy okazji czegoś nowego się nauczyć. (...) [Sędzia] stwierdziła, że będzie starała się, aby mi w tym pomagać. Faktycznie, gdy jej zdaniem mogło okazać się coś dla mnie niezrozumiałego to pamiętała o tym, aby mi to wytłumaczyć, również po skończeniu danych rozpraw informowała mnie o czym dokładnie będzie kolejna sprawa, tak abym słuchając mogła zrozumieć przebieg sprawy, przy tym nie śmiała się z zachowań, sytuacji uczestników sprawy. Jest to bardzo miłe.

Sędzia Anna Barquilla-Kruczyńska, SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział III Karny, 07.12.2018

Niestety, pomimo wielu pozytywnych doświadczeń naszych wolontariuszy, sędziowie nie zawsze reagują na obecność publiczności z podobnym entuzjazmem:

Nie zdążyłam zamknąć drzwi, a od razu dostałam pytanie o to, kim jestem. Czułam się bardzo niekomfortowo, bo sąd przekazał mi, że muszę opuścić salę rozpraw, niekulturalnie i z podniesionym głosem. Odczułam, że sąd był rozdrażniony moją obecnością. Nie było to przyjemne doświadczenie.

SO Kraków, Wydział XI Cywilny Rodzinny, 26.04.2019

Sędzia po wejściu na rozprawę zapytała tylko „kim pani jest”. Nie wylegitymowała mnie. Po 5 minutach rozprawy nagle kazała mi ka-

tegorycznie opuścić salę. Zaznaczyła, że nie muszę robić notatek, bo pozwany ma dostęp do nagrania z przebiegu rozprawy i nie jest mu potrzebny ktoś kto spisuje wszystko na kartce. Po moim pytaniu na podstawie jakiego artykułu mam wyjść (choć nie dokończyłam zdania, bo sędzia przerwała mi) nie argumentując wypowiedzi ponownie kazała mi opuścić salę. Czułam się niekomfortowo w tej sytuacji i oburzyło mnie to zachowanie.

SR Włocławek, Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 12.02.2019

Niektórzy obserwatorzy spotkali się z koniecznością niezwykle szczegółowego uzasadnienia swojej obecności na sali rozpraw. Z niektórych relacji wynika, że mogliby mieć problem z zostaniem na sali, gdyby nie to, że okazali się wolontariuszami Fundacji Court Watch Polska.

Na rozprawie było wielu świadków. Po sprawdzeniu obecności oraz ich pouczeniu sąd zapytał mnie, dlaczego znajduję się na sali. Odpowiedziałam, że jestem w charakterze publiczności. Jednak ta odpowiedź nie wystarczyła, powiedziałam jak się nazywam i że jestem w celach naukowych. Po dalszym dopytywaniu powiedziałam, że jestem z Fundacji Court Watch Polska i wtedy sąd zaakceptował moją obecność.

SR Białystok, Wydział XI Cywilny, 30.07.2018

Od razu po wejściu na salę rozpraw, pani sędzia zapytała kim ja jestem, bo zobaczyła mnie po raz pierwszy, a nie było mnie na poprzednich posiedzeniach dotyczących tej sprawy. Odpowiedziałam, iż korzystam z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, z zasady jawnego rozpatrzenia sprawy, każda osoba "z zewnątrz" może wejść na salę rozpraw, posłuchać o czym jest sprawa, zobaczyć jak to wygląda w rzeczywistości. Panią sędzię zaskoczyło to, iż wiem o tym przepisie. Nie dała za wygraną, chciała wiedzieć kim konkretnie jestem, więc musiałam przyznać się, że jestem wolontariuszką z FCWP. Pani sędzia wiedziała o Fundacji,

wobec czego pozwoliła mi zostać, lecz sądzę, że gdybym nią nie była, poprosiłaby mnie o wyjście z sali.

SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział IV Rodzinny i Nieletnich, 05.02.2019

Niestety, nawet taka odpowiedź nie zawsze okazywała się satysfakcjonująca.

Sędzia zapytała o charakter mojej obecności. Odpowiedź o występowaniu w roli publiczności okazała się być niewystarczająca. Dopytywano mnie o dokładniejszy powód mojej obecności, dlatego odpowiedziałam, że jestem obserwatorką dla Fundacji Court Watch. Sędzia patrzyła na mnie i czekała na dalsze „wyjaśnienia”. W tym momencie zaczęłam czuć się niekomfortowo, będąc zmuszoną wyjaśniać czym konkretnie fundacja się zajmuje. Pomimo udzielenia przeze mnie wyczerpujących odpowiedzi, zostałam jeszcze zapytana o to, czy mam jakieś informacje na temat toczącej się sprawy. Odpowiedziałam, że nic nie wiem na jej temat i to był dopiero moment, kiedy mogłam usiąść. Pierwszy raz byłam tak wnikliwie dopytywana o mój udział w rozprawie, co przełożyło się na mój dyskomfort i czułam się obserwowana.

SO Kraków,
Wydział VII Pracy i Ubezpieczeń Społecznych 31.05.2019

Zdarzyło się, że sędzia bezpodstawnie oczekiwał oficjalnych dokumentów dowodzących, że osoba przebywająca na sali w charakterze publiczności związana jest z Fundacją i od tego uzależniał prawo danej osoby do pozostania na sali rozpraw:

Sędzia żądała ode mnie legitymacji, upoważnienia Fundacji do jej reprezentowania. Nie miałem ze sobą umowy z Fundacją. Sędzia nie wy-

klucza mojej obecności w dalszym procesie po przedstawieniu dokumentu umowy z Fundacją.

SO Łódź, Wydział XVIII Karny, 29.04.2019

Zdarza się, że to strony lub ich pełnomocnicy nie są pozytywnie nastawieni do obecności publiczności. Część z nich obawia się o swoją prywatność, inni podejrzewają, że wolontariusz pojawił się na rozprawie na polecenie strony przeciwnej.

Obrońca Powoda podszedł do mnie i spytał, czy może wiedzieć jak to się stało, że jestem na tej konkretnej rozprawie, czy „przyszłam tak po prostu z ulicy”, czy może jestem studentką albo aplikantką. Odpowiedziałam, że wybrałam taką rozprawę, na którą miałam czas, aby przyjść i przysłać. Obrońca nie chciał uwierzyć, że tak po prostu przysłałam do sądu na rozprawę.

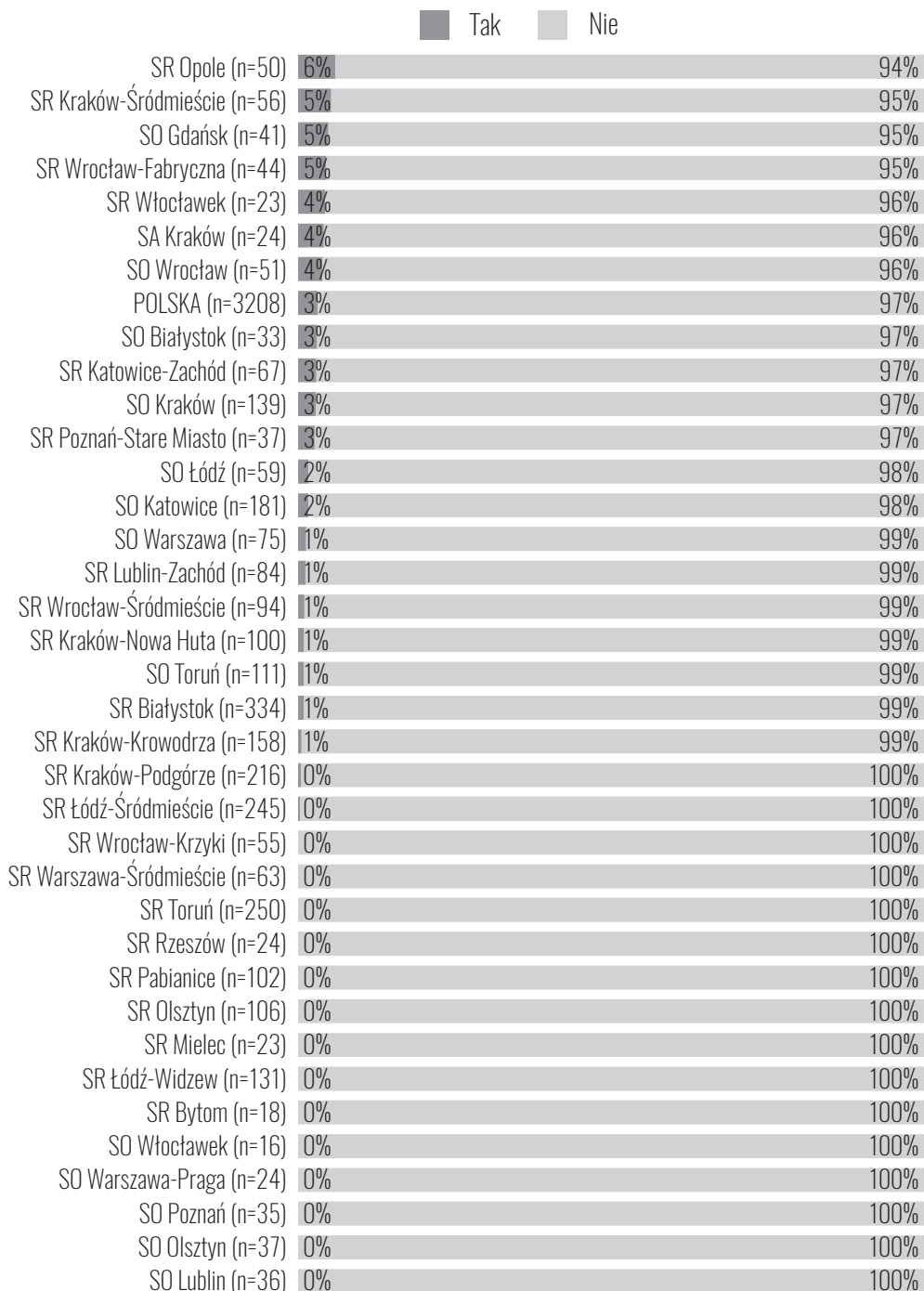
SR Poznań-Stare Miasto, Wydział VIII Karny, 15.05.2019

Jak wspominaliśmy przy okazji omawiania zasady jawności rozpraw sądowych, część sędziów dba o to, aby i oni mieli świadomość prawa obywateli do występowania w charakterze publiczności:

Jedna z dwóch pań uczestniczących w posiedzeniu nie chciała, żebym była „wtajemniczona” w sprawę, nawet po tym jak usłyszała, że jestem wolontariuszką z FCWP, nadal była nieufna i chciała abym pokazała pani sędzi legitymację. Pani Sędzia powiedziała, że to ona prowadzi postępowanie i tylko ona może tego zażądać, nie widzi żadnej potrzeby w pokazaniu jakiegoś dowodu poświadczającego to, że jestem wolontariuszką. Poza tym wytłumaczyła jej przepis zawarty w Konstytucji RP o zasadzie jawnego rozpatrzenia sprawy. (...)

Sędzia Monika Pac-Walasik, SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział IV Rodzinny i Nieletnich, 05.02.2019

Wykres 20: Czy sędzia miał zastrzeżenia do Twojej obecności lub robienia przez Ciebie notatek w trakcie rozprawy? (sądy)

Jeden z wnioskodawców miał zastrzeżenia co do mojej obecności na sali rozpraw. Myślał, że informacje, które mogłyby zostać ujawnione w trakcie rozprawy są zbyt wrażliwe, jednak przewodnicząca składu sędziowskiego nie zgodziła się z jego argumentacją i pozwoliła mi zostać na rozprawie.

Sędzia Zofia Homa, SO Lublin, Wydział I Cywilny, 15.03.2019

Część obserwatorów przywołuje doświadczenia, kiedy ich obecność pozytywnie zaskoczyła strony posiedzenia i dodała im otuchy w stresującej sytuacji:

Pani, która wносиła zastrzeżenie do zawiadomienia (była stroną posiedzenia) bardzo się cieszyła, że byłam z nią na sali. Jak powiedziała mi podczas przerwy, miała poczucie, że dzięki mojej obecności Sąd wysłuchał wszystkiego, co przygotowała i miała do przedstawienia przed Sądem. Przyznała się też do tego, że w sądzie ludzie czują się niepewnie i jej mąż właśnie z tego powodu nie pojawił się na posiedzeniu razem z nią.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział IV Karny, 20.07.2018

Słyszalność wywołania posiedzenia lub rozprawy

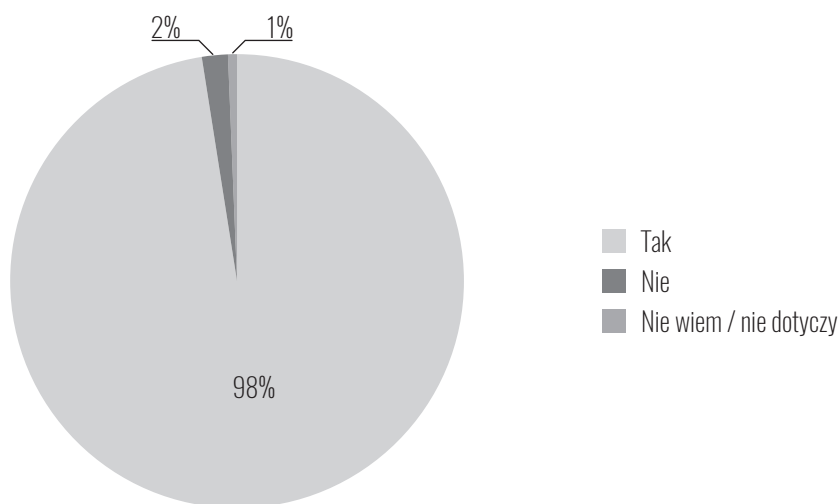
Chęć uczestnictwa w jawnej rozprawie sądowej nie wystarczy, aby się na niej znaleźć – należy jeszcze wiedzieć, gdzie i kiedy dana rozprawa się odbywa. Aktualność i czytelność informacji zawartych na wokandzie to jedno, drugie – słyszalność wywołania rozprawy, dzięki któremu wiemy, że rozpoczyna się interesujące nas posiedzenie i możemy zasiąść w ławach dla publiczności. Absolutna większość wizytowanych przez naszych wolontariuszy rozpraw (98%) wywołana została w sposób niebudzący zastrzeżeń.

Problemy sygnalizowano relatywnie rzadko. Najczęściej dotyczyły dykcji lub zbyt cichego wywołania rozprawy przez protokolanta.

Pani protokolantka mówiła za cicho, usłyszałam ją, bo stałam przy drzwiach, a świadkowie dopiero niepewnie weszli za mną.

SR Opole, Wydział VII Karny, 17.04.2019

Wykres 21: Czy wywołanie rozprawy/posiedzenia było słyszalne w holu? (n=3249)

W części sądów wywołanie następuje przez głośniki, jednak nawet nowoczesna technologia bywa zawodna.

Wywołanie rozprawy nastąpiło z głośnika, który mieści się nad drzwiami sali sądowej. Głos, który wychodził z głośnika był bardzo cichy i nawet z bliskiej odległości trudno było usłyszeć, jaka sprawa jest wywoływana w danej chwili.

SR Kraków-Podgórze,
Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 09.05.2019

W opisanym poniżej przypadku obserwator nie miał problemów ze słyszalnością wywołania, ale okazało się ona niewystarczająca dla oczekujących na rozprawę świadków, co mogło przełożyć się na przykre dla nich konsekwencje.

Po wywołaniu rozprawy do sali weszłam ja i pan mecenas. Na korytarzu siedziały jeszcze dwie osoby – wydawało mi się, że są świadkami, ale do sali nie weszły. (...) Sąd rozpoczął rozprawę, zaczął wyczytywać nazwiska świadków, żadna z osób się nie stawiła. Wtedy pan mecenas powiedział, że odnosi wrażenie, że świadkowie są na korytarzu. Wtedy pan protokolant wyszedł i wywołał rozprawę raz jeszcze. Świadkowie weszli na salę, a na pytanie sądu, dlaczego nie weszli wcześniej, odpowiedzieli, że nie usłyszeli wywołania rozprawy. Sąd zauważył, że sprawa została właściwie wywołana, inne osoby (pan mecenas i ja) słyszały wywołanie i gdyby nie czujność pana mecenasa, byłiby ukarani karą porządkową za niestawienie.

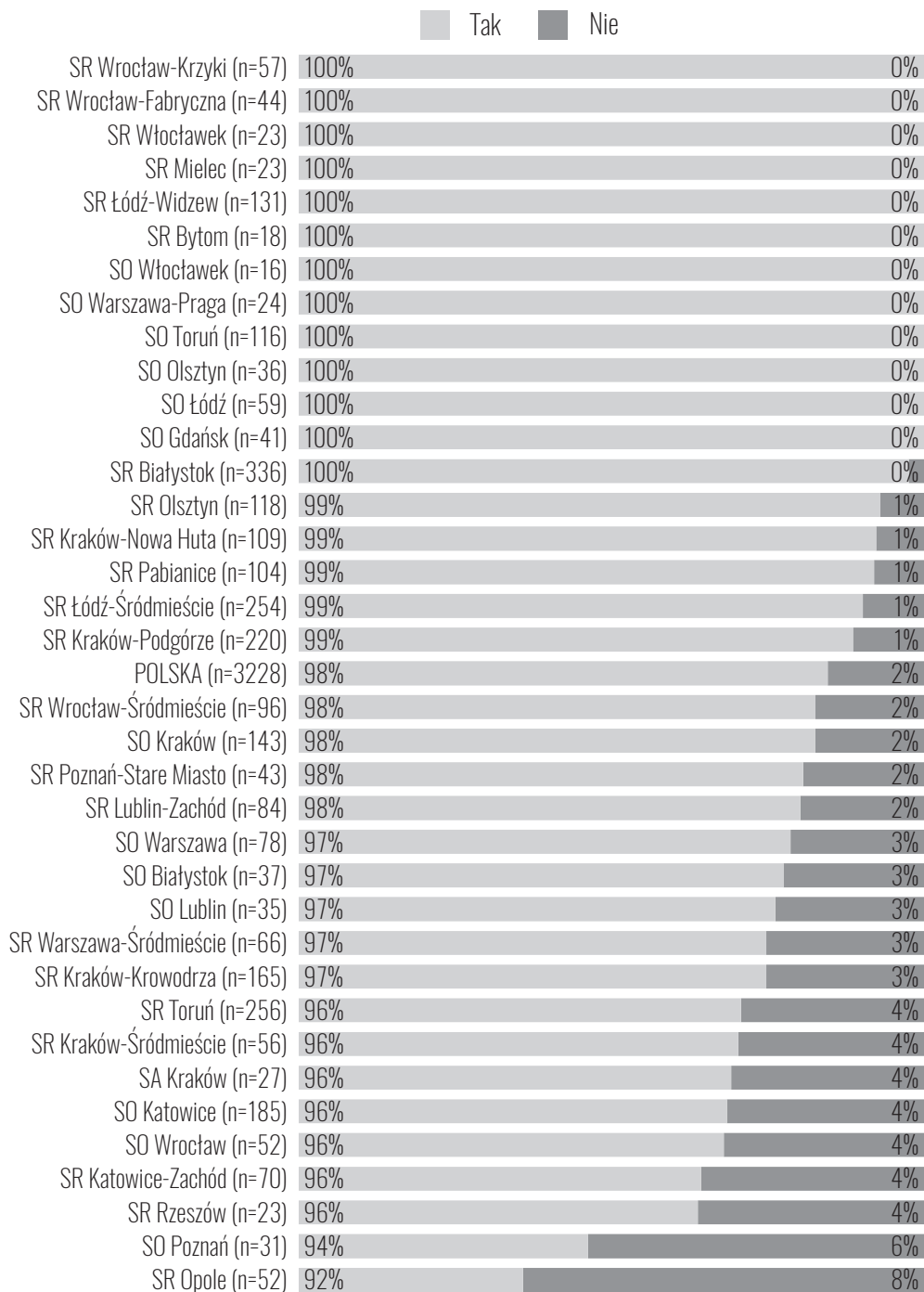
SR Warszawa-Śródmieście, Wydział II Karny, 30.05.2019

Wątpliwości dotyczyły nie tylko samej słyszalności wywołania, ale i podania wszystkich informacji niezbędnych do zidentyfikowania rozprawy.

[Wywołanie] było słyszalne, lecz nie zawierało informacji o tym, która sprawa zostaje wywoływana. Protokolant wywołał: „zapraszam do ogłoszenia wyroku”, nie informując, czy jest to wywołanie po przerwie, czy też ogłoszenie wyroku jako osobne posiedzenie. W wywołaniu nie podano ani nazwiska któregoś ze stron, ani sygnatury.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział I Cywilny, 12.06.2019

Wykres 22: Czy wywołanie rozprawy/posiedzenia było słyszalne w holu? (sądy)

Zdarzają się także sytuacje, gdzie protokolanci wywołują konkretne osoby sprawdzając przy okazji obecność stron i świadków. Wpływa to jednak negatywnie na dostęp publiczności do jawnych rozpraw sądowych – osoby, których protokolant nie ma na liście nie wiedzą bowiem, czy mogą wejść na salę.

Wywołanie rozprawy odbyło się w bardzo dziwny sposób. O 12.20 wyszła z sali pani, która powiedziała: „zapraszam na razie na salę tylko pana H.M., no i oczywiście pełnomocników”.

SR Toruń, Wydział VIII Karny, 18.12.2018

Niestety, wywołanie rozprawy bywa nie tylko niepełne – czasem brakuje go w ogóle.

Około godziny 12.15 Pani protokolantka zapytała mnie, czy jestem na następną rozprawę (która miała zacząć się o godz. 12.00). Odpowiedziałem, że tak, w charakterze publiczności. Tę informację pani protokolantka przekazała pani sędzi siedzącej już w sali rozpraw. Zapytałem protokolantki, czy rozprawa się odbędzie, na co ona odpowiedziała, że tak i dodała żeby jeszcze poczekać. Około godziny 12.30 na salę dotarła pani prokurator i przebywała tam z panią sędzią i być może Panią protokolantką (tego nie jestem pewny). Mniej więcej o godzinie 12.40 na salę rozpraw funkcjonariusze policji doprowadzili oskarżonego. Weszli na salę rozpraw i zamknęli drzwi. Pod salą czekałem jeszcze około 10 minut, jednak nie było wywołania rozprawy. Po tym czasie oddaliłem się, stwierdziłem bowiem, że rozprawa nie zostanie już wywołana.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 17.04.2019

Traktowanie uczestników posiedzeń i rozpraw

Interesanci formułują opinie na temat instytucji publicznych – w tym sądów – nie tylko na podstawie sprawności załatwienia sprawy. Na nic zda się punktualne rozpoczęcie rozprawy, czy krótki czas oczekiwania na orzeczenie, jeśli ze strony sądu padną w ich kierunku słowa niekulturalne lub agresywne. Nie tylko spotęgują one stres związany z rozprawą, ale też prawdopodobnie przełożą się na postrzeganie całego systemu sądownictwa. Choć, jak postaramy się udowodnić za chwilę, nie brakuje sędziów wykazujących empatyczną i pełną szacunku postawę względem uczestników postępowania, którzy gotowi są szczegółowo, a zarazem zrozumiale tłumaczyć motywy i konsekwencje swojego orzeczenia, a także entuzjastycznie reagują na obecność publiczności. Niestety, jakkolwiek przykłady zachowań niepożądanych wśród sędziów zdarzają się relatywnie rzadko, potrafią one zniwelować ogrom pracy tych, którzy swój zawód wykonują z zaangażowaniem i poczuciem misji.

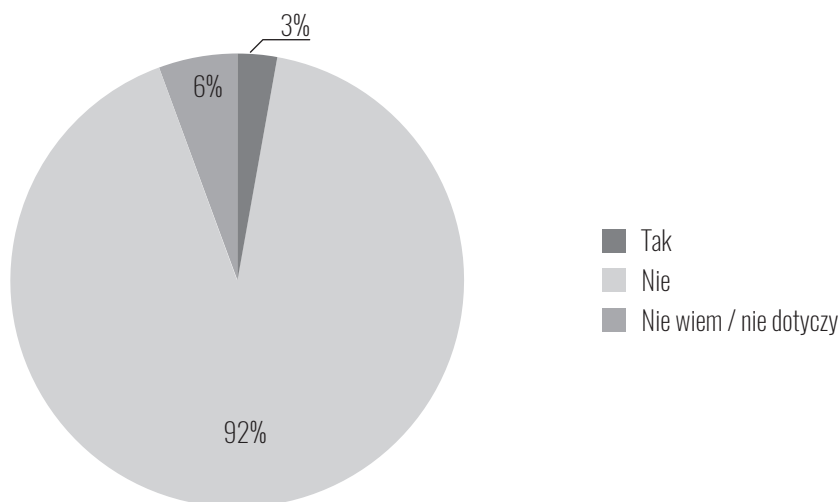
Przykłady zachowań niekulturalnych lub agresywnych

Nie istnieją żadne obiektywne i bezdyskusyjne miary pozwalające zakwalifikować dane zachowanie jako niekulturalne i agresywne, bowiem wrażliwość i doświadczenie każdego człowieka bywają różne i zależne od rozmaitych czynników. Z tego względu szkoląc przyszłych obserwatorów Fundacji Court Watch Polska nie instruujemy ich, jakie konkretne zachowania sędziów mogą uznać za niewłaściwe. Pozostawienie w tej kwestii im swobody jest umyślnym zamiarem i częścią stosowanej przez nas metodologii badawczej. Uważamy, że pozostawienie obserwatorom swobody oceny zachowań, których są świadkami pozwala na uzyskanie wyników odzwierciedlających naturalne i spontaniczne odczucia przeciętnego obywatela. Pamiętajmy,

że wolontariusze Fundacji wywodzą się z różnych środowisk. Jest wśród nich młodzież, osoby w średnim wieku i starsze. Mają różny poziom wykształcenia. Ta różnorodność osób zaangażowanych w monitoring pozwala uchwycić wiele perspektyw patrzenia na podobne sytuacje. Jednocześnie uwrażliwiamy naszych wolontariuszy na czyhające na nich pułapki poznawcze i zalecamy, aby odpowiadając na pytania opisowe oddzielali zaobserwowane zdarzenia od własnych odczuć na ich temat, aby te drugie nie zakłóciły ich postrzegania sytuacji.

Tak jak w poprzedniej edycji monitoringu, na występowanie zachowań agresywnych lub niekulturalnych wskazano jedynie w 3% obserwacji. Choć sytuacje te wydają się mieć charakter incydentalny, pamiętajmy, że negatywne wrażenie niełatwo ulega zatarciu, zatem każdą z nich należy traktować z powagą.

Wykres 23: Czy zdarzyło się, że sędzia zwrócił się do kogoś na sali w sposób niekulturalny lub agresywny? (n=3249)

Obserwatorzy zwracali nam uwagę na sytuacje, w których sędziowie okazywali irytację względem osób składających zeznania. Miały one

często miejsce, gdy w swoich wypowiedziach świadkowie nie trzymali się ściśle tematów interesujących dla sądu. Oczywiście, zdajemy sobie sprawę, że rolą sędziego jest utrzymywanie dyscypliny – także wypowiedzi – na sali rozpraw, jednak nie powinno się to odbywać kosztem zasad właściwego traktowania uczestników postępowania.

Moim zdaniem sędzia w sposób niekulturalny zwracał się do świadków: „Niech pan właściwie odpowie na pytanie!” – sędzia znacznie podniósł głos, kiedy świadek zaczął za bardzo rozwijać swoją wypowiedź w niewłaściwym kierunku. „Pana życie osobiste nikogo tu nie interesuje!” – komentarz w kierunku starszego pana, który opis zdarzenia rozpoczął od zbyt wczesnego momentu. „Co pan myślał mało sąd interesuje”. „A można być nienotorycznym alkoholikiem?” – kpiący komentarz poprzedzony parsknięciem śmiechem w stronę pani, która próbowała opisać stan alkoholizmu pokrzywdzonego. „Pani sugestie sądu w ogóle nie interesują” – kiedy świadek powiedział, że oskarżony nie chciał nikomu zrobić krzywdy. Same komentarze nie wydają się aż tak złośliwe, ale połączone ze specyficzną intonacją i podniesionym głosem sprawiały, że ja na miejscu świadków kilkakrotnie poczułabym się niekomfortowo.

SO Lublin, Wydział IV Karny, 18.10.2018

Pani sędzia wielokrotnie w sposób niewłaściwy zwracała się do głównego świadka. Wiele razy, kiedy świadek zbaczał z głównego tematu na boczny tor, sędzia przerywała mu w sposób agresywny, podnosiła głos (...). Takie wielokrotne zachowanie sędzi wystraszyło świadka, zaczął mu drżeć głos, co nie było zauważalne podczas pierwszych wypowiedzi. Zachowanie sędzi negatywnie wpłynęło również na oskarżonego – podczas rozprawy zaczęły drżeć mu ręce, co również nie było zauważalne na początku rozprawy.

SR Białystok, Wydział III Karny, 22.11.2018

Sędzia zapytał oskarżonego, którego wypowiedzi nie dotyczyły ściśle pytania: „czy rozumie po polsku?”, „czy to jest odpowiedź na moje pytanie?”, intonacja głosu wskazywała na niechęć sędziego do oskarżonego, zniecierpliwienie.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 03.08.2018

Niestety, niektórzy sędziowie nie byli w stanie powstrzymać swojej irytacji nawet wtedy, gdy porozumienie z uczestnikiem rozprawy było utrudnione z powodów niezależnych od niego.

Przewodnicząca w pewnym momencie podniosła głos na oskarżonego, bo ten cały czas mówił, że ma problemy z słuchem i mimo mikrofonów nie słyszy tego, co mówi sąd, prokurator i świadkowie. Przewodnicząca ze złością powiedziała, żeby nie przesadzał, i że jak będzie chciał, to będzie mógł odczytać później protokół. W mojej ocenie oskarżony ewidentnie miał problemy z słuchem, kilkakrotnie to podkreślał, mówił, że nie słyszy tego, co się mówi. Nie mógł się przez to ustosunkować do wypowiedzi sądu, prokuratora ani zadawać pytań świadkom. Ponadto sędzia powiedziała w trakcie rozprawy również ze złością, że oskarżony wcale tu nie musi być, może zostać w areszcie – te słowa padły jak oskarżony podkreślał, że nie słyszy tego, co się mówi.

SO Białystok, Wydział III Karny, 31.01.2019

Sędziowie komentowali niekiedy zdolności intelektualne osób zgromadzonych na rozprawie. Poza oczywistą niestosownością tego rodzaju komentarzy, zdają się oni zapominać, jak bardzo stresująca bywa dla wielu osób wizyta w sądzie, co pozostaje nie bez wpływu na ich zdolność skupienia uwagi.

Sędzia żartem powiedział, że myślenie nie jest mocną stroną świadka.

SR Toruń, Wydział II Karny, 29.05.2019

Niestety, niektórzy sędziowie nie odmawiali sobie kąśliwych uwag dotyczących doświadczenia życiowego i kompetencji osób zgromadzonych na sali sądowej, powielając przy tym szkodliwe stereotypy.

Do powódki, która płakała i była zestresowana brakiem obecności pełnomocnika i samą sprawą, nie radziła sobie z tymi emocjami, sędzia powiedziała, że skoro nie radzi sobie z emocjami, to nie powinna wychowywać swoich dzieci. Warto zwrócić uwagę, że powódka poza dwójką dzieci jest nauczycielką i uczy w szkole.

SO Warszawa,
Wydział VI Cywilny Rodzinny Odwoławczy, 14.11.2018

W sprawie dotyczącej małoletniego, gdy zeznawała dwudziestoletnia świadek, sędzia podważała jej opinie i sugerowała odpowiedzi, gdyż „pani nie ma dzieci, na jakiej podstawie może mówić takie rzeczy?”.

SR Kraków-Podgórze,
Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 05.07.2019

Choć rozprawy sądowe bywają doświadczeniem stresującym dla wszystkich zgromadzonych na nich osób, sędziowie powinni podjąć wszelkie starania, aby opanować emocje, które czasem udzielają się także im. Niedopuszczalne są sytuacje, w których pozwalają oni sobie na pokrzykiwanie na uczestników postępowania lub okazywanie swojego zdenerwowania w inny sposób.

Notorycznie dochodziło do takich sytuacji, gdzie sędzia unosiła się i wręcz krzyczała. (...). W momencie, gdy kolejny obrońca zaczął zadawać pytania, sędzia uniosła się i z agresją wykrzyczała, że „pytanie było przez 10 minut wałkowane!” przez pierwszego obrońcę. Po czym uderzyła pięścią w stół. Doszło do kłótni między sędzią a jednym z obrońców, dotyczyło to notorycznego przeszkadzania świadko-

wi w swobodnej wypowiedzi. Sędzia po zwróceniu uwagi, która nie przyniosła skutku a obrońca wydawałoby się, że nie słyszał jak sędzia do niego mówi. Wykrzyczała w jego stronę „sąd mówi, nie przeszkadzać!”, po czym znów uderzyła pięścią w stół. Sędzia bardzo często unosiła się i mówiła aby wolniej mówić bo nie mogą protokołu spisać. Po czym znów uderzała pięścią w stół (...). Na obserwowanej przeze mnie rozprawie doszło do wielu aktów agresji ze strony sędzi.

SR Białystok, Wydział III Karny, 11.05.2019

Do zachowań niekulturalnych obserwatorzy zaliczyli także niewłaściwe reakcje na zeznania uczestników rozprawy.

Podczas przesłuchiwania świadka na rozprawie, sędzia wybuchnęła śmiechem, trwało to kilka minut. Było to bardzo nietaktowne i niekulturalne.

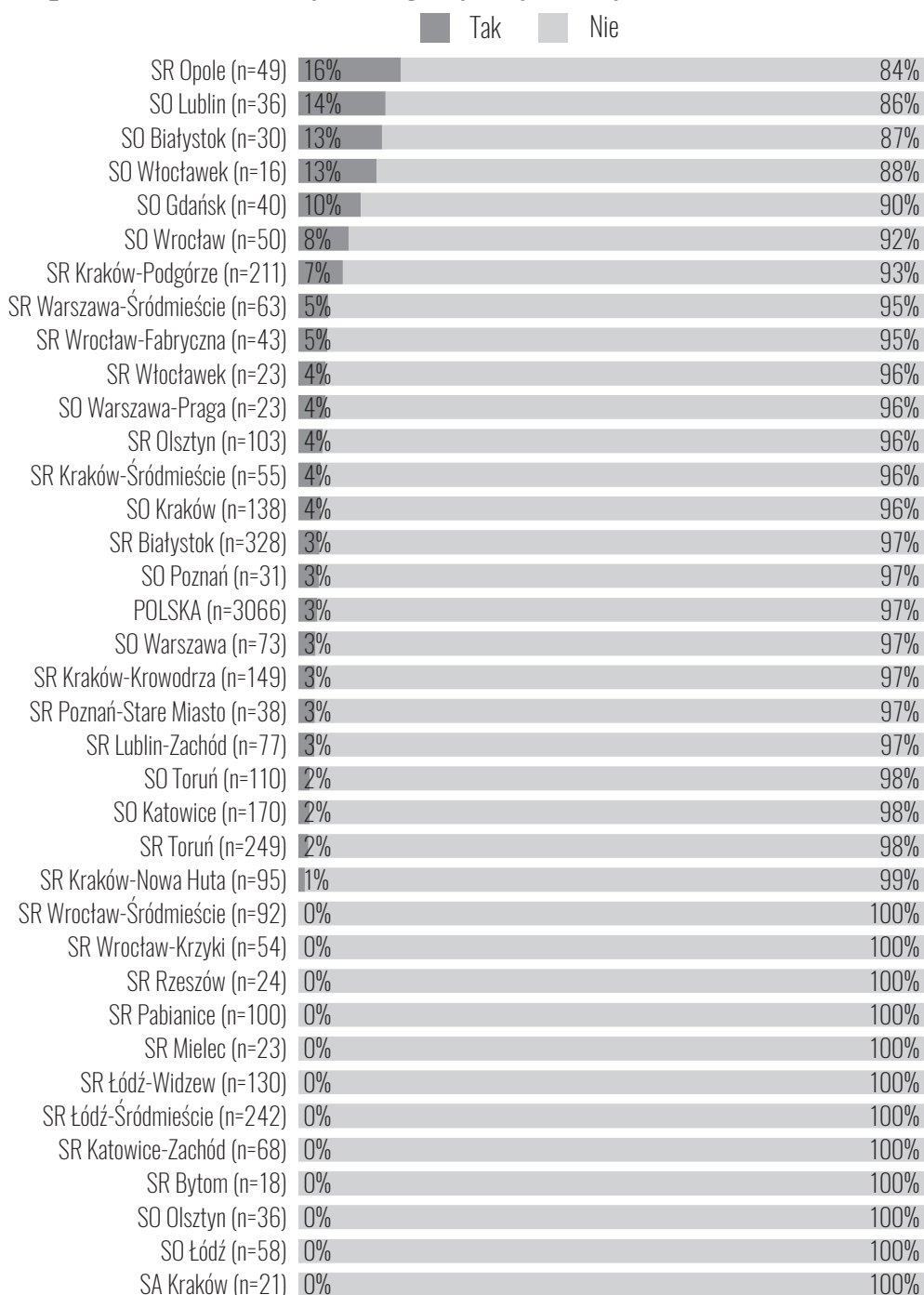
SO Kraków, Wydział III Karny, 03.04.2019.

Także dobór słów kierowanych przez sędziego do obecnych na sali osób robił niekiedy złe wrażenie na obserwatorach.

Kiedy sędzia kazał świadkom opuścić salę, podniosła się także oskarżona gotowa do wyjścia, wtedy sędzia powiedział: „hola, hola, a gdzie się pani wybiera?”.

SR Opole, Wydział VII Karny, 17.04.2019

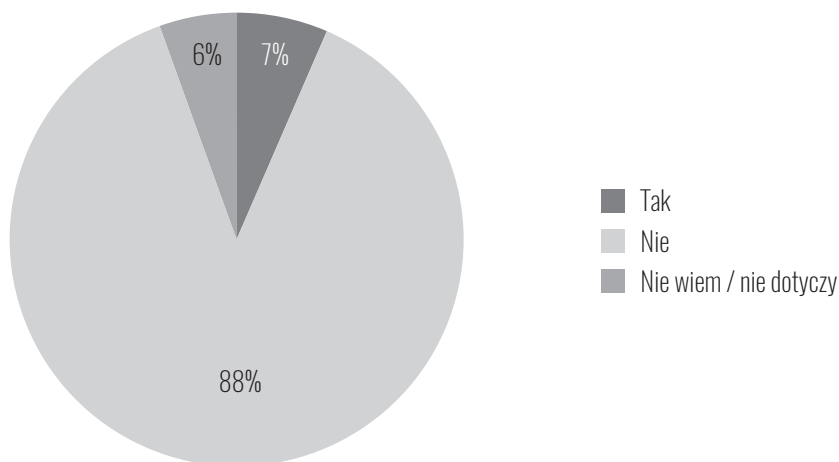
Wykres 24: Czy zdarzyło się, że sędzia zwrócił się do kogoś na sali w sposób niekulturalny lub agresywny? (sądy)

Zastrzeżenia do zachowania innych osób obecnych na sali sądowej

Jak wspominaliśmy powyżej, sędziowie odpowiedzialni są nie tylko za własne zachowanie w trakcie przesłuchiwania stron i świadków, ale i utrzymywanie właściwej dyscypliny w trakcie postępowania. Analizując relacje obserwatorów, którzy zgłosili nam swoje uwagi do zachowania pozostałych osób obecnych na sali sądowej, nie mamy wątpliwości, że jest to zadanie niełatwe. Swoje zastrzeżenia do zachowania innych osób niż sędziowie, wolontariusze zgłosili nam w 7% przekazanych obserwacji rozpraw.

Wykres 25: Czy masz zastrzeżenia do zachowania jakiejś innej osoby na sali rozpraw? (n=2563)

Podstawowy zarzut pod adresem prokuratorów, stron postępowania, i ich pełnomocników dotyczy przede wszystkim braku należytej uwagi poświęconej temu, co dzieje się na rozprawie.

Jeden z pełnomocników oskarżycieli przez całą rozprawę siedział w telefonie, przysypiał oraz przed wejściem na salę rozpraw nie wyłączył

dźwięku w telefonie. Telefon ten co godzinę dzwonił, a pan z niego korzystający nie słuchał tego, co mówili pokrzywdzeni i co się dzieje na rozprawie. Sprawiało to wrażenie zupełnego braku zainteresowania toczącą się sprawą oraz zeznaniami świadków w sprawie.

SO Białystok, Wydział III Karny, 09.05.2019

Dziwił mnie fakt, że pan prokurator podczas rozprawy niekoniecznie słuchał oraz nie wykazywał zainteresowania [sprawą]. Po zadaniu pytania przez sędziego, gdzie znajduje się dowód w sprawie, nie był w stanie odpowiedzieć. Pod koniec rozprawy zauważyłam, że pan prokurator nie interesuje się tym co się dzieje, zaczął kreślić coś na kartce. Z tego, co zauważyłam (...) wołał on wypełniać Sudoku, co wydało mi się w tym momencie komiczne.

SO Białystok, Wydział III Karny, 22.05.2019

Jako że jest to moja pierwsza rozprawa, bardzo zwróciłam uwagę na aż nadto swobodne zachowanie jednego z mecenasów (ze strony oskarżonego) na sali, siedział w dziwnych pozycjach zamiast zajmować się rozprawą, przeglądał swój kalendarz i telefon – nie wiem, czy jest to naturalne zachowanie na sali rozpraw, aczkolwiek wyjątkowo rzucało się w oczy.

SR Wrocław-Fabryczna, Wydział IV Gospodarczy, 18.10.2018

Niektórzy obserwatorzy zwracali uwagę na niestosowność agresywnych i prowokacyjnych wypowiedzi stron i ich pełnomocników.

Mam bardzo duże zastrzeżenia do oskarżyciela prywatnego. Człowiek ten zachowywał się niespokojnie, był moim zdaniem wręcz agresywny oraz niesamowicie nerwowy, notorycznie podnosił głos nawet mówiąc do sądu (zaznaczam kompletny brak reakcji sędzi, żadnych kar porządkowych, jedynie upomnienia), w odpowiedzi na słowa pełnomocnika

oskarżonego zaczął krzyczeć „co ona mówi”, uznał jej słowa za „bełkot intelektualny” itp., co moim zdaniem nie przystoi kulturalnej osobie. Oskarżyciel prywatny nie odpowiadał stosownie na zadane mu pytania, mówił bez ładu i składu, jego mecenas/pomoc prawna notorycznie „pukała” w stół aby go uspokoić, z niczym się nie zgadzał. Kiedy sąd uchylał pytanie oskarżonego do oskarżyciela, ten dalej odpowiadał, przyczynił się do znacznego przedłużenia postępowania. Nie potrafił pohamować emocji.

SR Warszawa-Śródmieście, Wydział X Karny, 22.02.2019

Zachowanie adwokata pozwanego było dla mnie skandaliczne. Przez pierwszą część rozprawy robił coś na komórcę w ogóle się z tym nie kryjąc, miał cały czas złą i znudzoną minę. Na dodatek przy zadawaniu pytań świadkowi bardzo wykorzystywał jego starość, zadawał bardzo trudne i skomplikowane pytania, zadawał je szybko, próbował mocno podważyć zeznania tego świadka. W mowie końcowej wręcz pouczał sąd o artykułach, czy z ogólnej wiedzy prawniczej. Nie wstawał, gdy odpowiadał sądowi. Miałem także wrażenie, że patrzył z góry na aplikanta przeciwko któremu walczył oraz na panią sędzię z powodu młodszego wieku.

SR Opole, Wydział IX Cywilny, 28.03.2019

Pełnomocnicy przeciwnych stron (adwokatka i aplikantka) darzyły się niechęcią. Wzajemnie sobie dogryzały i parskały śmiechem na argumenty strony przeciwnej.

SR Olsztyn, Wydział I Cywilny, 31.01.2019

Moje zastrzeżenia dotyczą obrońcy oskarżonego. Zachowywał się w zdecydowanie niestosowny sposób. Uważam, że nie okazał szacunku oskarżycielom posiłkowym. Rozumiem, że obrona oskarżonego wyma-

ga odpierania zarzutów strony przeciwnej, lecz sarkastyczne wypowiedzi obrońcy były zdecydowanie nie na miejscu. Ponadto obrońca często śmiał się podczas przesłuchań, siedząc na przeciwko oskarżycieli posiłkowych. W tym miejscu zaznaczę, że sprawa dotyczyła ich piętnastoletniej córki, co jest wystarczającym argumentem, aby mimo wszystko, zachować powagę na sali rozpraw. Zwróciłam uwagę także na niestosowne reakcje obrońcy na zarządzenia sądu (kręcenie głową). W mojej opinii obrońcy powinni cechować się profesjonalizmem i nie dać się ponieść emocjom, czego u wspomnianego obrońcy zabrakło.

SO Wrocław, Wydział III Karny, 14.05.2019

Obserwatorzy Fundacji wskazywali także na niewłaściwe zachowanie świadków i policjantów, a nawet przedstawicieli publiczności i mediów.

Świadkowie zachowywali się niestosownie. Błądzili, żuli ostentacyjnie gumę. Sędzia kilka razy musiał przywoływać ich do porządku.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział VI Karny, 28.02.2019

Policjanci, którzy doprowadzili i pilnowali osadzonego, ciągle patrzyli w telefony. Jeden z nich miał bezprzewodowe słuchawki w uszach i coś oglądał. Nie zwracali uwagi zupełnie na nic, w tym na to, co robi osadzony.

SO Włocławek, Wydział II Karny, 08.07.2019

Przedstawiciele mediów obecni na sali nie stosowali się do zaleceń sądu związanych z zakazem chodzenia po sali w trakcie rozprawy. Sędzia wielokrotnie upominała ich z tego powodu.

SO Poznań, Wydział XVI Karny, 08.01.2019

Było bardzo dużo osób z publiczności. Część z nich wychodziła lub wchodziła w trakcie rozprawy. Wiele osób robiło zdjęcia (w tym obwiniony, który robił sobie „selfie”).

SR Warszawa-Śródmieście, Wydział XI Karny, 30.08.2018

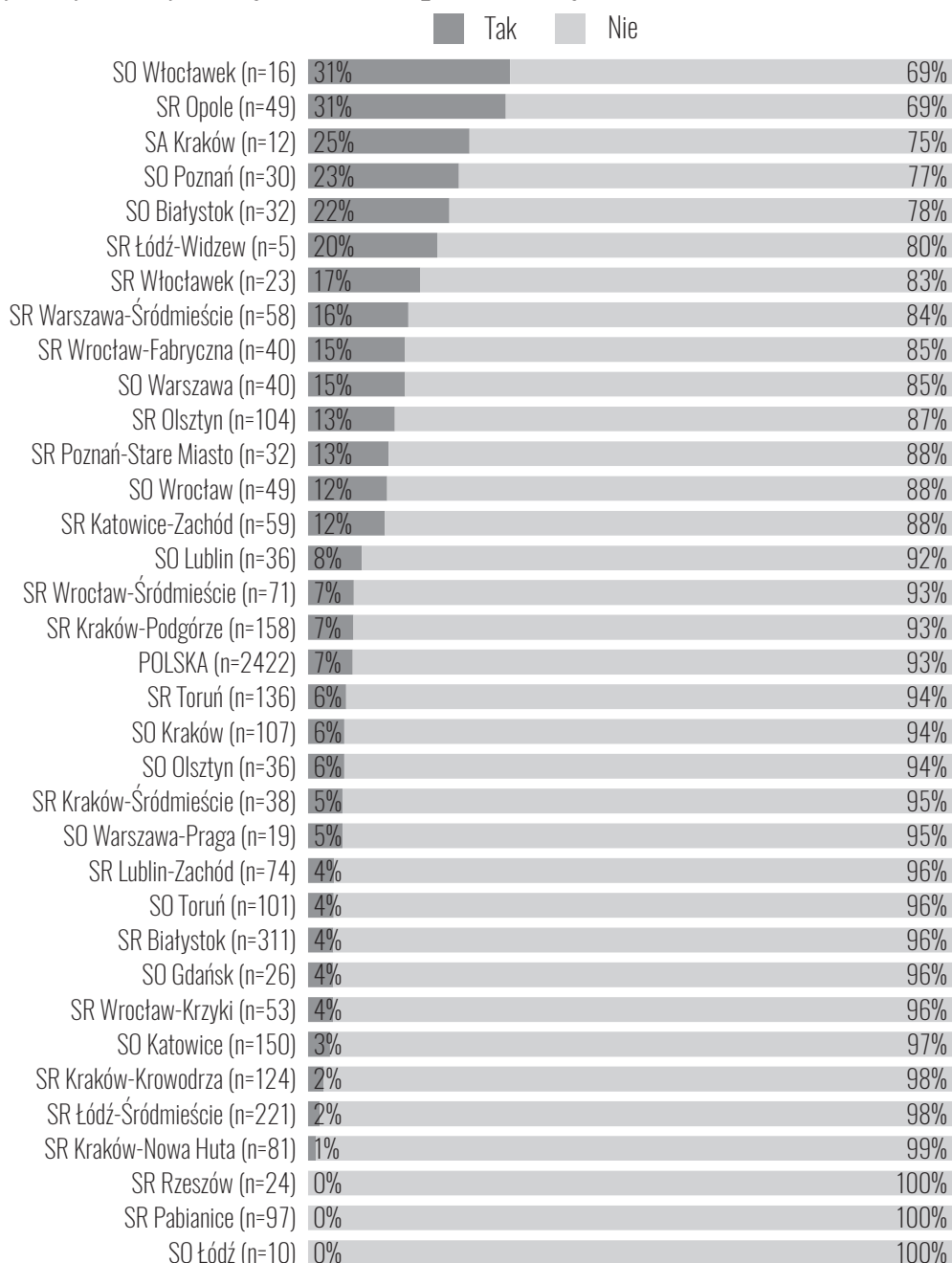
Mecenas zachowywał się w sposób lekceważący. Przerywał wypowiedzi drugiej ze stron, wtrącał się niepytany oraz wygłaszał własne komentarze i opinie, gdy sąd nie udzielił mu głosu.

SR Wrocław-Krzyki,
Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 17.01.2019

Mam zastrzeżenie do zachowania publiczności – salę rozpraw wypełniła rzesza studentów prawa, którą niestety bawiło to, że sędzia czasami zwracał się do powoda w języku rosyjskim, ponieważ ten niewiele rozumiał po polsku. Takie zachowanie naruszało nieco, moim zdaniem, powagę sądu.

SR Białystok,
Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 15.03.2019

Wykres 26: Czy masz zastrzeżenia do zachowania jakiejś innej osoby na sali rozpraw? (sądy)

Przykłady dobrych praktyk

Obserwatorzy Fundacji Court Watch Polska nie tylko wnikliwie odnotowują wszelkie przejawy niewłaściwych zachowań sędziów. Ochoczo korzystają z każdej okazji, aby przekazać nam pozytywne wrażenia wyniesione z sali sądowej dzięki sędziom, którym nie brakuje wyrozumiałości, taktu i szacunku względem osób przybyłych na rozprawę. To właśnie dzięki takim sędziom wzmacniany jest autorytet sądownictwa w społeczeństwie. Równe traktowanie stron, uważne słuchanie wypowiedzi zeznających osób, umiejętność zadawania pytań prostym językiem, elastyczność i empatia sędziów znajdują odzwierciedlenie w relacjach naszych wolontariuszy.

Pani sędzia jest bardzo miłą i uśmiechniętą kobietą. Jest to ważne ze względu na to, że zajmuje się sprawami rodzinnymi oraz z udziałem nieletnich, gdzie zawsze istotne jest dobro dziecka. Miała na uwadze każdą osobę uczestniczącą w rozprawie. Nikt nie mógł czuć się przez to pominięty. Po ogłoszeniu wyroku pożegnała się kiwnięciem głowy oraz zwrotem „do widzenia” z każdą osobą, nawet ze mną, przez ten gest bardzo miło się poczułam. (...) Na pytania Powódki związane z pouczeniem pani sędzia odpowiedziała z chęcią, zrozumiale dla niej. Nie mam żadnych zastrzeżeń do pracy tej pani sędzi. Wzorowo się zachowała w stosunku do osób uczestniczących na rozprawie.

Sędzia Samanta Wierzbicka SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział IV Rodzinny i Nieletnich, 11.01.2019

Drugi raz byłam na prowadzonej przez tego sędziego rozprawie i muszę powiedzieć, że zrobił na mnie bardzo dobre wrażenie. Sędzia jest

ostoją spokoju, sprawia wrażenie sprawiedliwego. Widać było, że słucha uczestników i jest skupiony na tym co mówią.

Sędzia Krzysztof Turczyński, SR Opole,
Wydział II Karny, 18.12.2018

Sympatyczna pani sędzia. Zwracała się do pełnomocników stron w sposób bardzo kulturalny.

Sędzia Sylwia Raczyńska, SR Wrocław-Krzyki,
Wydział II Cywilny, 07.03.2019

Obserwatorzy bardzo pozytywnie odbierają sędziów, którzy gotowi są zadbać o komfort osób starszych oraz cierpiących na dolegliwości, które utrudniają im pełne uczestnictwo w rozprawie.

Pomimo że jedna z pokrzywdzonych niedostłyszała tego, co mówił do niej sędzia, on wyrozumiały oraz powtarzał, jeśli pokrzywdzona odpowiadała coś innego. Sędzia jak najbardziej przygotował się do sprawy – widać było, że czytał akta oraz wiedział w jakiej teczce znajduje się interesujący go wątek albo zeznania. Dokładnie wysłuchiwał tego, co mówią świadkowie.

Sędzia Mariusz Kurowski, SO Białystok,
Wydział III Karny, 09.05.2019

Sędzia proponował krzesło dla świadka, jeśli ten nie będzie w stanie wystać podczas składania zeznań. Zadawał on również pytania pomocnicze oraz tłumaczył te bardziej skomplikowane, aby pomóc świadkowi w udzieleniu konkretnej odpowiedzi. Widać było, że sędzia słucha wypowiedzi świadka oraz pytań stron. Uprzejmie zwracał się aby wolniej mówić, bo wszystkie wypowiedzi były protokołowane. Nie było żadnej nieprzyjemnej sytuacji, sędzia był zainteresowany tym co się dzieje na

rozprawie. Nic podczas prowadzenia tej obserwacji nie wzbudziło mojego zaniepokojenia. Rozprawa odbyła się spokojnie oraz bez nerwów.

Sędzia Szczesny Szymański, SO Białystok,
Wydział III Karny, 29.05.2019

Sędzia bardzo miła, empatyczna, ciepła. Zapytała, czy starsza pani jest w stanie stać, a jeśli nie chce, to może sobie usiąść w każdej chwili. Tłumaczyła jej kwestie spadków (...).

Sędzia Aleksandra Ciągiewicz-Miśta, SR Opole,
Wydział I Cywilny, 15.04.2019

Sędzia była bardzo miła dla pokrzywdzonego, który miał problemy z chodzeniem – powiedziała, że nie musi wstawać zwracając się do sądu, bądź gdy sąd zwraca się do niego.

Sędzia Katarzyna Dziedzic-Praszczyk, SR Kraków-Podgórze,
Wydział II Karny, 20.02.2019

Sędzia zauważył, że świadek źle się czuje i kilkukrotnie proponował wezwanie ambulansu medycznego.

Sędzia Dariusz Spała, SR Łódź-Śródmieście,
Wydział IV Karny, 20.02.2019

Niektórzy sędziowie zostali docenieni przez obserwatorów także za gotowość dostosowania terminu kolejnego posiedzenia do osób biorących w niej udział zwłaszcza, gdy uczestnictwo w nim wiązało się dla nich z daleką podróżą.

Zarządzając porę ogłoszenia wyroku, zapytał pełnomocników, czy ta pora im pasuje (przyjechali z miejscowości oddalonej o ponad 600 km). Dopytywał, o której mają pociąg, by dostosować się do ich pla-

nów. Zastrzegł jednak, iż chce mieć odpowiednią ilość czasu do namysłu oraz na przygotowanie się do podania motywów rozstrzygnięcia.

Sędzia Michał Kwiatkowski, SR Katowice-Zachód,
Wydział I Cywilny, 27.07.2018

Regularnie zwracamy uwagę na konieczność stosowania na sali sądowej możliwie prostego języka, aby właściwie zakomunikować uczestnikom postępowania treść orzeczenia i jego konsekwencje. Także i takie przykłady nie umknęły uwadze naszych obserwatorów.

Bardzo podobał mi się sposób, w jaki sędzia potraktował oskarżonego. Sędzia na koniec rozprawy próbował wyjaśnić oskarżonemu obecną sytuację prawną w sposób bardziej zrozumiały i przystępny.

Sędzia Marek Bielecki, SR Wrocław-Krzyki,
Wydział V Karny, 03.04.2019

Sędzia rewelacyjna! Wytłumaczenie praw, duża cierpliwość do oskarżonego, który bardzo powolnie przyswajał wypowiedzi. Samo uzasadnienie ustne również bez zarzutu.

Sędzia Hanna Mincer, SR Toruń, Wydział II Karny, 01.02.2019

Wystąpił problem z porozumieniem, gdyż oskarżony nie był Polakiem. Sędzia jednak uwzględniła to i zwracając się do niego używała prostych słów przy równoczesnej bardzo wyraźnej ich artykulacji.

Sędzia Anna Kochan, SR Wrocław-Śródmieście,
Wydział II Karny, 22.11.2018

Po wejściu na salę wszystkich wymienionych wyżej osób sędzia od razu uspokajał, że zaraz wyjaśni, kto ma gdzie usiąść. (...) Dla oskarżonej sędzia miał przygotowane pouczenie nie tylko ustne, ale również pisemne, by mogła na spokojnie przeczytać je później

w wolnej chwili. Cierpliwie i starannie tłumaczył jej wszystkie kwestie, których nie rozumiała lub nie usłyszała (oskarżoną była emerytka, która cierpiała na chorobę związaną z tętnicą mózgową i twierdziła, że skutkiem tego jest m.in. „przytępiony słuch”). Sędzia zapytał też oskarżoną o to, czy czuje się na tyle dobrze, by składać wyjaśnienia na stojąco, czy woli usiąść.

Sędzia Grzegorz Godzina, SO Warszawa,
Wydział XVIII Karny, 16.11.2018

Sędzia była bardzo sympatyczna. Mówiła bardzo głośno i wyraźnie przez co można było doskonale ją słyszeć. Dodatkowo posiadała umiejętność dostosowania języka do rozmówcy w momencie, gdy coś było niejasne

Sędzia Aleksandra Smyk, SR Warszawa-Śródmieście,
Wydział XI Karny, 16.01.2019

Zdarzało się, że sędziowie imponowali naszym wolontariuszom umiejętnościami interpersonalnymi i zdolnością stworzenia przyjaznej atmosfery na sali rozpraw.

Pokrzywdzony wyznał, że jest pierwszy raz w sądzie, zatem nigdy nie składał wyjaśnień, to dla niego nowość. Pani sędzia odpowiedziała, że ona to rozumie, ale stres jest jej zdaniem niepotrzebny, bo tutaj nikt na nikogo nie krzyczy, ani niczego nie wymusza. Było to bardzo miłe z jej strony. Widać, że jej zachowanie wpływa na obdarzanie jej zaufaniem przez uczestników postępowania. Wszyscy z sali wychodzą z poczuciem, że przebieg rozprawy jak i wyrok zostały zrealizowane zgodnie z prawem, a sprawiedliwość jeszcze istnieje na tym świecie. (...) Gdybym miała podarować komuś nagrodę dla najlepszego sędzie-

go specjalizującego się w sprawach karnych wybrałabym na pewno tę panią.

Sędzia Monika Matysiak, SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział VIII Karny, 16.05.2019

Sędzia prowadząca rozprawę była bardzo profesjonalna i cierpliwa, wprowadzała przyjazną atmosferę przede wszystkim dla zestresowanych całą sytuacją świadków.

Sędzia Aneta Zawulewska-Glonek, SR Toruń,
Wydział VIII Karny, 05.12.2018

Sędzia przestuchiwał dwunastoletnie dziecko, ale wykazał się odpowiednim podejściem do małoletniego. Zadawał pytania w taki sposób, że chłopiec nie czuł się nieswojo ani się nie bał. Przewodniczący jest pozytywnym i profesjonalnym sędzią, a w dodatku bardzo wyrozumiałym.

Sędzia Jędrzej Czerwiński, SR Toruń,
Wydział II Karny, 21.02.2019

Miły sędzia, wchodzący w interakcje z uczestnikami, jak i z publicznością. (...) Uśmiechnięty od ucha do ucha przez całą rozprawę. Żartował, wyjaśniał sprawy związane z budownictwem, używał określeń śląskich. Kiedy wszedł świadek kominiarz to zażartował, żeby wszyscy szybko złapali się za guziki, porozmawiał z nim o zawodzie. Poza tym na ogłoszeniu wyroku byłam tylko ja i prokurator. Sędzia tłumaczył czemu wydał taki wyrok, a nie inny. Czułam, że tłumaczy to także mi. Mogłam się nauczyć więcej podczas rozprawy trwającej godzinę, niż na wykładzie.

[wolontariuszka nie zanotowała nazwiska] SR Opole,
Wydział II Karny, 17.04.2019

Świadkowie byli rodziną zmarłego w wyniku czynu zabronionego. Sąd bardzo ostrożnie i z troską ich przesłuchiwał. W jednym terminie przeprowadzono wiele czynności: odczytanie aktu oskarżenia, wyjaśnienia oskarżonego, przesłuchanie świadków, lekarza sądowego, odtworzenie materiału z nagrania z monitoringu. Mimo że rozprawa trwała długo, czynności były przeprowadzane dość sprawnie.

Sędzia Piotr Gąciarek, SO Warszawa,
Wydział XII Karny, 08.02.2019

Obserwatorzy doceniają sędziów także za umiejętność opanowania emocji nawet w kontakcie ze zdenerwowanym i agresywnym uczestnikiem rozprawy.

Mimo że oskarżony zwracał się do sędzi podniesionym głosem, przerywał jej i wyraźnie nie zgadzał się z wyrokiem, pani sędzia w sposób kulturalny i spokojny tłumaczyła mu jego prawa do odwoływania się od wyroku.

Sędzia Agnieszka Marchwicka, SR Wrocław-Śródmieście,
Wydział V Karny, 23.11.2018

Oczywiście, sędziowie zwracają uwagę naszych obserwatorów rzetelnością i uwagą poświęcaną rozprawie, umiejętnością ważenia przeciwnych racji oraz równym traktowaniem stron procesu.

Sędzia bardzo rzetelnie wykonywał swoją pracę i starał się wszystko weryfikować, porównywać, również publiczności pokazał nagranie z monitoringu, odwrócił mały monitor, aby pokazać nagranie.

Sędzia Paweł Marcinkiewicz, SR Toruń,
Wydział VIII Karny, 10.07.2019

Drugi raz miałam przyjemność obserwować rozprawę, w której przewodniczyła sędzia Henryka Budyńska i życzyłabym wszystkim, którym przyjdzie stanąć przed sądem, by ich sprawę rozpatrywał taki sędzia (...). Sędzia w mojej ocenie z niesamowitą starannością i merytoryką zgłębiała sprawę, dociekając prawdy, rozeznając sytuację, by wyrokiem nie skrzywdzić żadnej ze stron. (...). Nie jest stronnica, bardzo zależy jej by nikogo nie skrzywdzić, wydając jak najuczciwszy, najsprawiedliwszy wyrok.

Sędzia Henryka Budyńska, SR Kraków-Podgórze,
Wydział III Rodzinny, 05.07.2019

Sędzia w sposób niezwykle kulturalny potraktował oskarżonego. Od początku docenił postawę oskarżonego, gdy ten przyznał się do winy. Pytał też osobę pokrzywdzoną, która była na sali, czy wyrok dla oskarżonego proponowany przez sąd jest dla niej satysfakcjonujący.

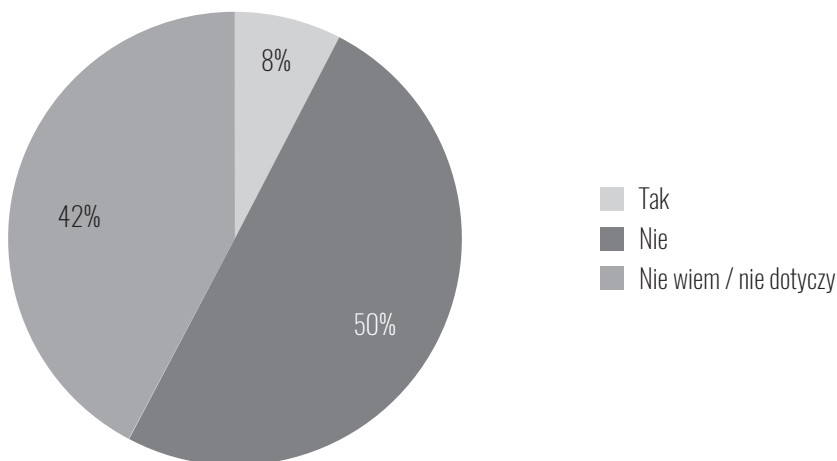
Sędzia Michał Racięcki, SR Łódź-Śródmieście,
Wydział VI Karny, 19.02.2019

Promowanie alternatywnych metod rozwiązywania sporu

Oprócz wymienionych powyżej, do dobrych praktyk zaliczyć należy także dążenie sędziów do ugodowego rozwiązania sporu – oczywiście tam, gdzie jest taka możliwość. Dzięki nim możliwe jest nie tylko skrócenie postępowania sądowego, a zarazem zaoszczędzenie stronom stresu związanego ze stawianiem przed obliczem sądu, lecz przede wszystkim uzyskanie rozwiązań satysfakcjonujących obie strony, co może przełożyć się także na uporządkowanie ich wzajemnych relacji. Jak wskazują nasi obserwatorzy, jedynie w 8% wizytowanych przez nich rozpraw sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła lub mediacja była wcześniej

przewodzona. Należy mieć jednak na uwadze, iż nie w każdym przypadku propozycja taka jest zasadna.

Wykres 27: Czy sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła? (n=3249)

Wolontariusze Fundacji skorzystali z okazji, aby przytoczyć sytuację, w których sędziowie aktywnie dążyli do ugody pomiędzy skonfliktowanymi stronami.

*Sędzia „po ludzku” odnosił się do stron – nawet powiedział stronom, podczas rozmów ugodowych na sali rozpraw, że nie muszą wstawać za każdym razem, kiedy zabierają głos, ale mogą siedzieć, gdyż jak sły-
szał, pozycja siedząca sprzyja, ułatwia rozmowy ugodowe. Całe postę-
powanie zostało umorzone, gdyż strony zawarły ugodę.*

Sędzia Maciej Naworski, SR Toruń,
Wydział V Gospodarczy, 17.01.2019

Sędzia proponowała porozumienie stron – w celu próby wypracowania przez strony wspólnego stanowiska, zarządziła przerwę – w wymiarze dostosowanym do ich potrzeb (było to ok. pół godziny). W żadnym wy-

padku nie wpływało to na jakiekolwiek opóźnienia (późniejszych rozpraw nie przewidziano, w tym dniu sędzia poświęcała całą uwagę tej sprawie).

Sędzia Joanna Kruczkowska, SO Warszawa,
Wydział III Cywilny, 28.08.2018

Po przesłuchaniu świadków sędzia bardzo namawiała strony na mediację, ponieważ widać było duży konflikt rodzinny. Po dłuższej przerwie, podczas której pełnomocnicy naradzali się ze stronami oraz między sobą, ostatecznie strony podjęły decyzję, że można spróbować mediacji.

Sędzia Emilia Podgajeczka-Ciulko, SR Białystok,
Wydział XI Cywilny, 02.08.2018

Po wstępnej analizie oświadczeń stron, sąd skierował się do stron z pytaniem czy podjęły próbę mediacji. Następnie wskazał, że warto podjąć taką próbę ze względu na dobro dziecka. Jedna ze stron była niechętna do podjęcia mediacji. Sąd w dalszej kolejności stwierdził, że orzeczenie sądowe jest przecież czymś ostatecznym i zarządził krótką przerwę do namysłu. Po przerwie obie strony zgodziły się na przeprowadzenie mediacji. Sąd zapytał, czy są jakieś wskazania co do osoby mediatora po czym skierował sprawę do mediacji.

Sędzia Ewa Czajkowska, SR Białystok,
Wydział IV Rodzinny i Nieletnich, 05.12.2018

W czasie zeznań powoda po wyrażeniu przez niego pozytywnego nastawienia do pozwanej przewodnicząca przerwała zeznania i proponowała obu stronom mediację i pomimo pierwotnie negatywnego

stosunku do tego pomysłu przez obie strony namówiła je do podjęcia mediacji.

Sędzia Irena Opolska, SR Białystok,
Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 31.01.2019

Sąd dążył do ugodowego załatwienia sprawy, co ostatecznie się udało. Sędzia zwracał uwagę m.in. na możliwość skrócenia poprzez to procesu i szybsze załatwienie sprawy, a zarazem szybsze spłacenie powodów.

Sędzia Krzysztof Kujawa, SR Białystok,
Wydział II Cywilny, 07.02.2019

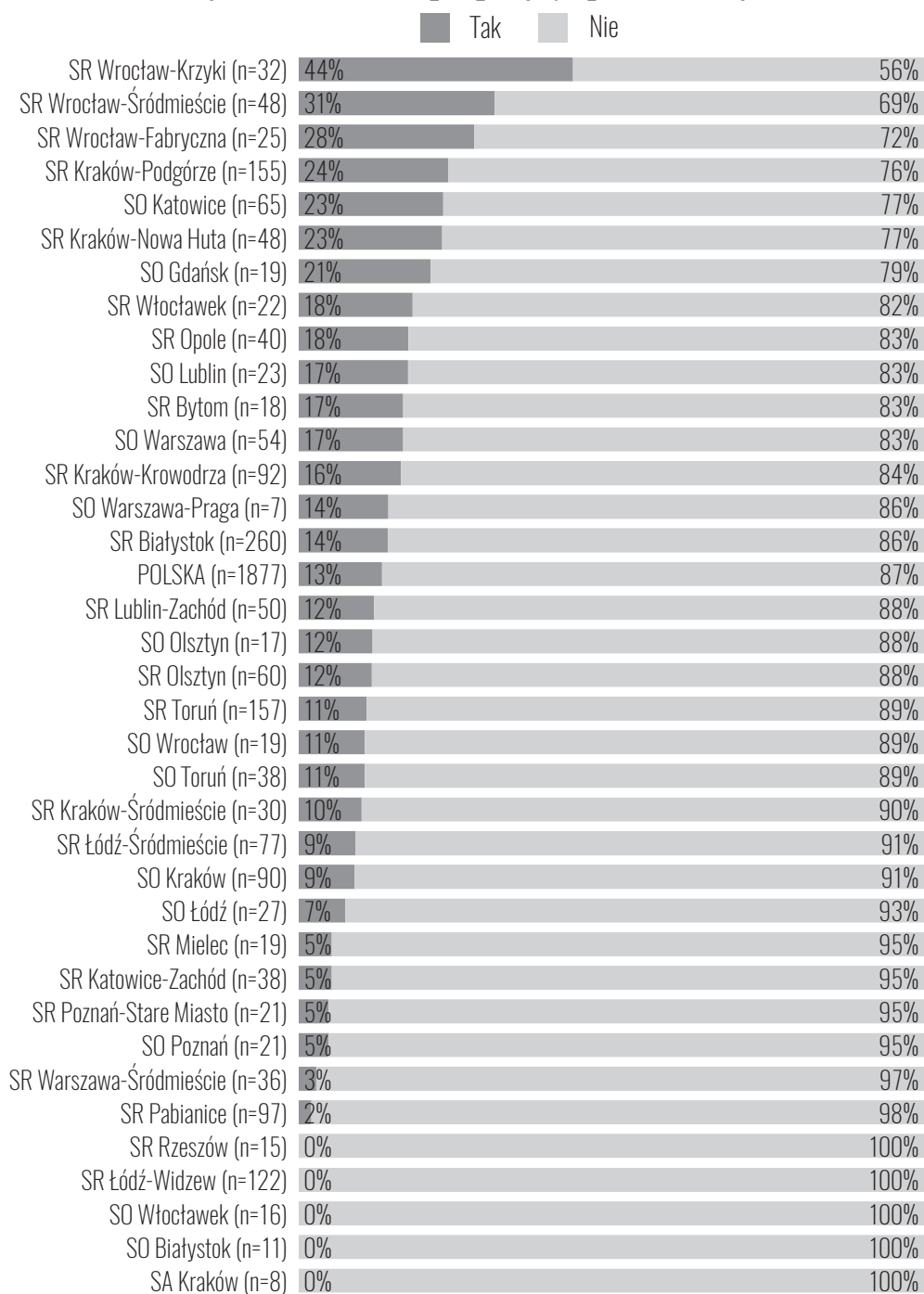
Przed rozpoczęciem przewodu sądowego sędzia zaproponowała stronom mediację, wytłumaczyła oskarżycielowi posiłkowemu, na czym ona polega, a następnie – po uzyskaniu zgody obu stron – wyznaczyła mediatora i odroczyła rozprawę.

Sędzia Katarzyna Grabczak-Ignatjuk,
SR Kraków-Nowa Huta, Wydział II Karny, 17.04.2019

Sędzia sugerował ugodę lub mediację i opisał dokładnie jakie korzyści mogą z tego wypłynąć dla obu stron.

Sędzia Paweł Liberadzki,
SR Toruń, Wydział X Cywilny, 10.04.2019

Wykres 28: Czy sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła? (sądy)

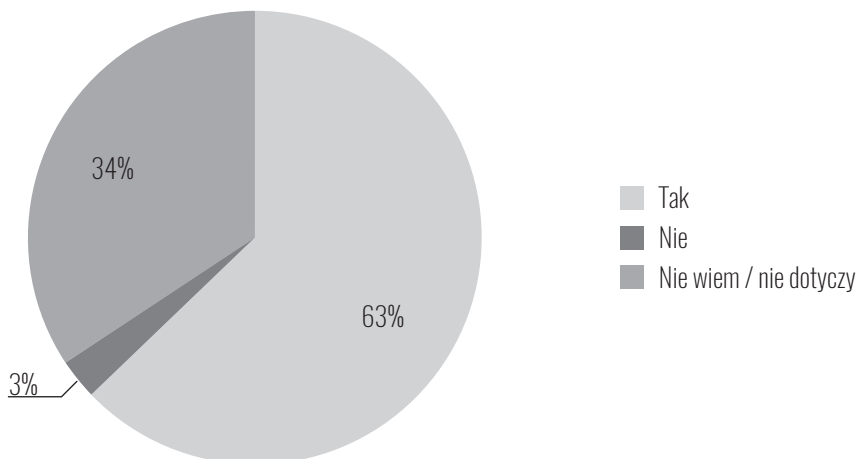
Praktyczne przestrzeganie prawa do rzetelnego procesu

Na ocenę rzetelności procesu składają się zarówno czynniki formalne (obiektywne), polegające m.in. na zgodnym z procedurą przebiegu postępowania, ale i nieformalne, na które składa się subiektywne postrzeganie zachowania sędziego na sali rozpraw. Obserwatorzy proszeni są o ocenę właśnie tych elementów, które mogą zaważyć na subiektywnym poczuciu sprawiedliwości, m.in. tego, na ile sąd przestrzegał zasady równości stron, czy poświęcał uwagę wypowiedziom padającym na sali sądowej, czy zadbał o zrozumiałość orzeczenia, czy rozprawa protokołowana była zgodnie ze słowami uczestników.

Pouczenie świadków i stron o przysługujących im prawach

Podstawą aktywnego uczestnictwa w rozprawie jest świadomość świadków i stron w zakresie przysługujących im praw. Prosimy naszych obserwatorów, aby każdorazowo odnotowywali wszelkie sytuacje, kiedy sąd przed przyjmowaniem zeznań nie pouczy świadków i stron o przysługujących im prawach – sytuacja taka miała miejsce w przypadku 3% obserwowanych rozpraw. Duży pozostaje jednak odsetek tych, podczas których nie byli oni pewni, czy pouczenie było kompletne.

Wykres 29: Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? (n=2563)

Najczęściej zgłaszane wątpliwości dotyczą zrozumiałości pouczenia i tego, co powinna zawierać jego treść.

Przed zeznawaniem sąd pouczał świadka w sposób odpowiedni, jednak robił to bardzo szybko i powoływał się jedynie na artykuł 304 KPC. Z całym szacunkiem, ale ludzie nie wiedzą co kryje się za tym artykułem. Sędzia powinna powiedzieć dokładnie, o czym ten przepis mówi.

SR Kraków-Nowa Huta,
Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 27.06.2019

Sąd nie poinformował każdego ze świadków o obowiązku składania zeznań zgodnie z prawdą i o konsekwencjach niedostosowania się do tego.

SR Kraków-Podgórze, Wydział II Karny, 10.01.2019

[Sąd] na pewno pouczył [strony] o potencjalnych karach za składanie fałszywych zeznań. Natomiast o prawach nic nie słyszałem.

SO Gdańsk, Wydział IX Gospodarczy, 30.11.2018

Przed wyjaśnieniami świadków pan sędzia oczywiście pouczył o konsekwencji zatajenia prawdy (kara pozbawienia wolności), lecz nie podał okresu możliwej kary pozbawienia wolności, czyli od 6 miesięcy do lat 8. Nie znam się na postępowaniu karnym, w poprzednich rozprawach, nawet na rozprawie z wydziału rodzinnego i nieletnich przed wyjaśnieniami świadka, sędzia prosił wszystkich obecnych na sali, aby powstał i pouczył o składaniu fałszywych wyjaśnień. Na tej rozprawie (...) tego nie było...

SO Poznań, Wydział XVI Karny, 29.03.2019

Oczywiście, nie brakowało także pozytywnych przykładów poinformowania stron i świadków o przysługujących im prawach.

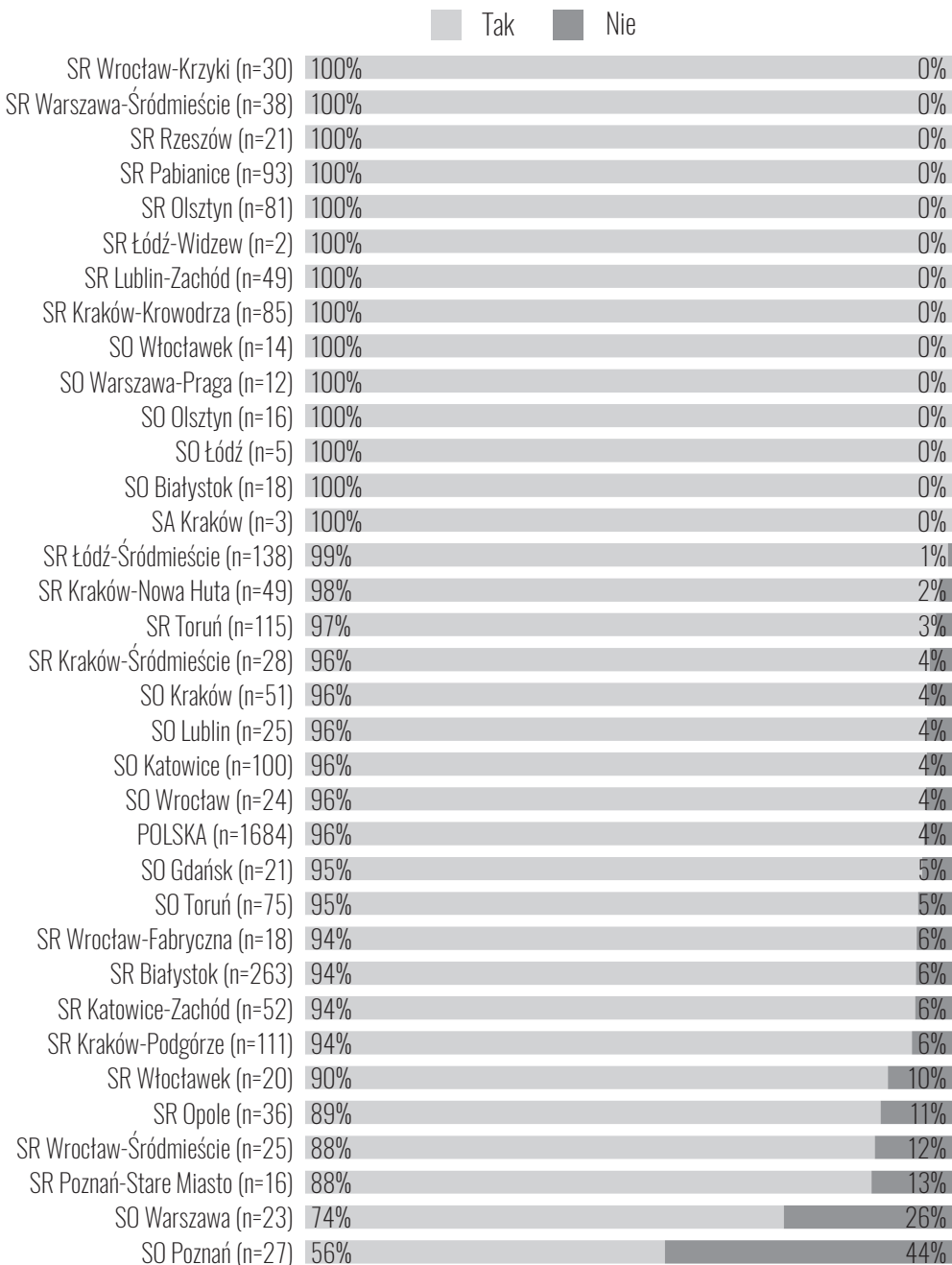
Bardzo sympatyczna pani sędzia. Dawła równe warunki do wypowiedzi każdemu. Pouczała świadków oraz oskarżonego o przysługujących im prawach, służyła pomocą i tłumaczyła wszystko prostym, zrozumiałym językiem.

Sędzia Aurelia Krajczy-Kozłowska, SR Wrocław-Krzyki,
Wydział VII Karny, 28.02.2019

Pani sędzia jest bardzo dokładna w pouczeniach, wie jakie pouczenie odpowiednio zastosować. Jeżeli ktoś czegoś nie rozumie, ona z chęcią to jeszcze raz powie albo inaczej wytłumaczy. Nie jest przy tym nerwowa.

Sędzia Monika Matysiak, SR Poznań-Stare Miasto,
Wydział VIII Karny, 16.05.2019

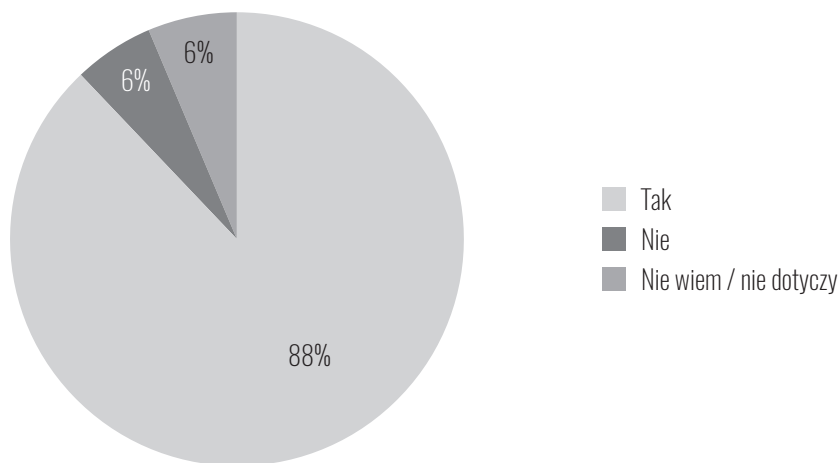
Wykres 30: Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? (sądy)

Słyszalność wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron

Aktywne uczestnictwo w rozprawie nie jest możliwe, jeżeli nie możemy odnieść się do słów sędziego, świadków czy strony przeciwnej, ponieważ nie było nam dane ich usłyszeć. Nawet, jeśli sami dysponujemy świetnym słuchem, pamiętajmy, że nie musi dotyczyć to każdego – warto pomyśleć chociażby o osobach starszych. Choć sale sądowe coraz częściej wyposażone są w sprzęt nagłaśniający, nie zawsze spełnia on swoją rolę. Wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron zostały ocenione jako dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych w przypadku 88% obserwacji.

Wykres 31: Czy wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron były dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych? (n=2563)

W trakcie obserwacji, w których słyszalność wypowiedzi uczestników rozprawy oceniono negatywnie, poczyniono następujące uwagi – odnoszące się nie tylko do sprzętu nagłaśniającego na sali sądowej, ale i innych czynników zakłócających ich odbiór.

W sali nie było mikrofonów, ani systemu nagłaśniającego. Wypowiedzi sądu i oskarżonej nie były dobrze słyszalne. Sala była bardzo duża.

Sam sąd zwracał się do oskarżonej, że nie słyszczać tego co mówi. „Głośniej, bo nie słyszę”, „mówi pani tak cicho, że nic nie słyszczać”, „głośniej proszę pani”.

SR Warszawa-Śródmieście, Wydział II Karny, 09.05.2019

Były mikrofony, ale nie były włączone, w szczególności słabo słyszalne były wypowiedzi prokuratora. Kolejną przyczyną niesłyszalności wypowiedzi mogło być otwarte okno zza którego było słyszczać odjeżdżające policyjne furgonetki, co utrudniało skuteczne skupienie się na sprawie.

SR Włocławek, Wydział II Karny, 12.02.2019

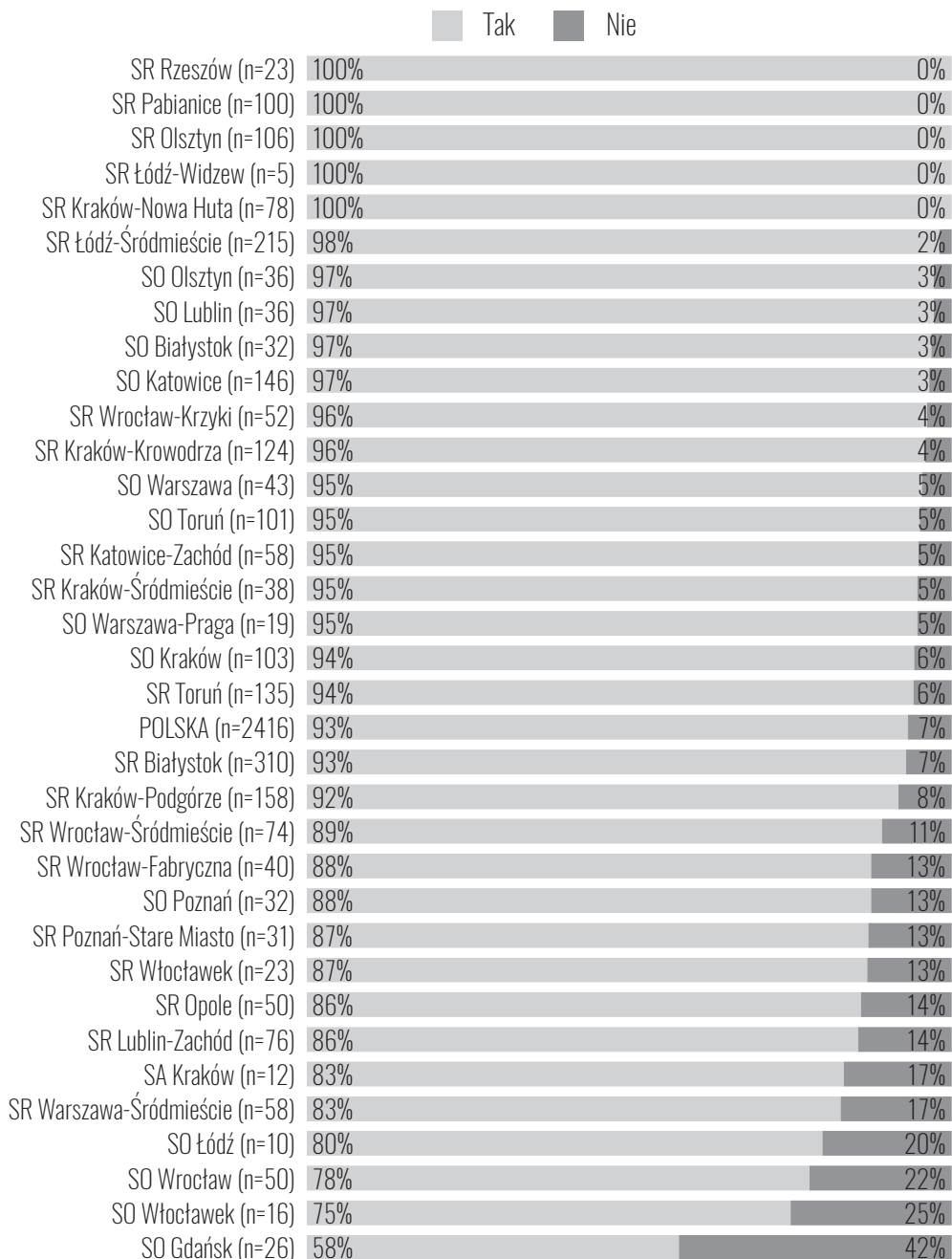
Sędzia mówił niebywale cicho, co utrudniało zrozumienie jego wypowiedzi. Większość pomieszczeń wyposażona jest w mikrofony i system nagłaśniający jednak jeszcze nigdy nie widziałem, by zostały wykorzystane.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 20.02.2019

W sali 238 jest strasznie zła akustyka, ale nikt nie korzysta z mikrofonów. Na tej konkretnej rozprawie sędzia sam na to zwrócił uwagę i kazał świadkowi mówić głośniej, bo „obrońca nie słyszy świadka”, ale sam sędzia mimo, że świadek parę razy nie dosłyszał jego pytań, ani razu nie skorzystał z mikrofonu.

SR Poznań-Stare Miasto, Wydział VIII Karny, 11.12.2018

Wykres 32: Czy wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron były dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych? (sądy)

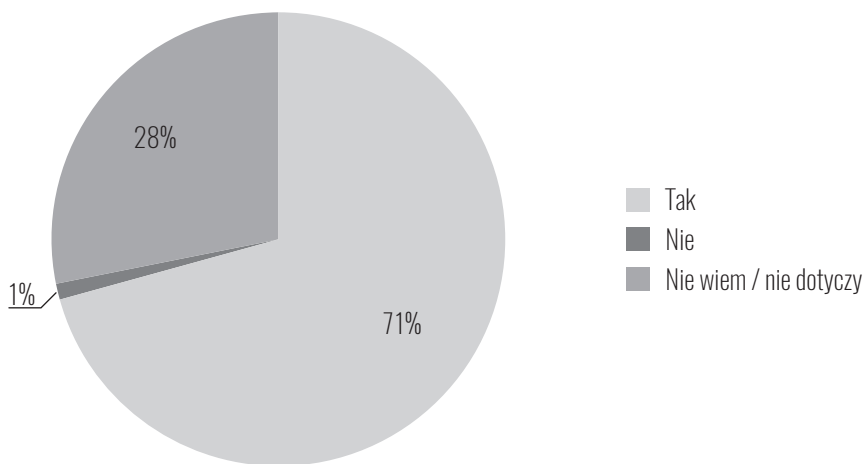

Równe traktowanie i wysłuchanie każdej strony

Prowadząc obserwacje, wolontariusze dokonują oceny, czy w trakcie rozprawy obie strony traktowane są równo w kwestii swobody wypowiedzi oraz uwagi, którą poświęca im sąd. Oczywiście, w uzasadnionych przypadkach przerywanie zeznań jest konieczne, ale – jak wynika z naszych badań nad sprawiedliwością proceduralną – to właśnie prawo do bycia wysłuchanym przez sąd jest wyjątkowo ważne z punktu widzenia potrzeb stron⁴. Dlatego, tego typu wątpliwościom przyglądamy się z wielką starannością.

Liczba obserwacji, w trakcie których sygnalizowano problem nierównego traktowania stron nie wydaje się szczególnie niepokojąca – miało to miejsce w 37 przypadkach, co stanowi zaledwie 1% badanej próby. Choć przypadki te wydają się sporadyczne, należy dążyć do całkowitego ich wyeliminowania.

Wykres 33: Czy sędzia dawał równe warunki przedstawienia swojego stanowiska obu stronom, traktował obie strony tak samo? (n=3249)

4 zob. Burdziej S. 2018. *Sprawiedliwość a prawomocność. O społecznej legitymizacji władzy sądowej*, Toruń: Wyd. Naukowe UMK oraz Burdziej S., Guzik K., Pilitowski B. 2019. *Fairness at trial: The impact of procedural justice and other experiential factors on criminal defendants' perceptions of court legitimacy in Poland*, „Law&Social Inquiry”, vol. 44(2): 359-390.

Obserwatorzy proszeni są o szczegółowe opisanie każdej sytuacji, która wzbudziła ich wątpliwości co do bezstronności sądu. Należało do nich najczęściej ograniczanie swobody wypowiedzi jednej strony albo wyraźne okazywanie sympatii lub antypatii tylko jednej ze stron.

Sąd na początku był obiektywny w stosunku do obu stron. Niestety później, po wysłuchaniu zeznań pozwanej, dało się zauważyć zmianę nastawienia. Sąd uchylał większość pytań powoda do pozwanej, gdyż twierdził, iż nie mają one związku ze sprawą, nie dał nawet dokończyć pytania, nie chciał go do końca wysłuchać.

SR Białystok, Wydział IV Rodzinny i Nieletnich, 05.12.2018

Wyraźnie dawało się odczuć, że sędzia dawała stronie pozwanej większe pole do wypowiedzi, nie przerywała, nie wchodziła w słowo.

SO Toruń, Wydział I Cywilny, 28.05.2019

Bardzo często, gdy pozwana lub jej pełnomocniczka zabierały głos, sędzia przewodnicząca w wyraźny sposób pokazywała swoją niechęć do strony, co przejawiało się sposobem mówienia do strony, tj.: podnosiła głos, ton jej wypowiedzi w kierunku pozwanej był pogardliwy. Zachowanie sędzi sugerowało niechęć do pozwanej: mam na myśli powyższe, jak i to, że większość jej wniosków dowodowych została oddalona. Postawa sędzi do pozwanej była zupełnie inna niż w stosunku do wnioskodawczyni i uczestnika [po stronie] wnioskodawczyni. Gdy oni mieli zabierać głos, sędzia odzywała się do nich grzecznie, w spokoju ich wysłuchiwała, a nawet pomagała w zeznaniach, podając do protokołu „właściwe słowa”, które nie padły z ich ust (...).

SR Kraków-Podgórze, Wydział III Rodzinny, 27.06.2019

Pytania zadawane przez powoda były uchylane, a podobne pytania pozwanego i jego obrońcy były dopuszczane. W moim odczuciu pozwany miał więcej czasu na składanie wyjaśnień.

SR Olsztyn, Wydział II Karny, 14.03.2019

Powódka miała możliwość przedstawienia całego swojego stanowiska i nikt jej nie przerywał, zaś pozwana odpowiadała ciągle na wiele pytań i gdy chciała na koniec dodać coś od siebie, jej myśl została przerwana przed sąd słowami „teraz czas na pytania stron” i już nie pozwolono jej wrócić do swojego argumentu.

SR Wrocław-Fabryczna, Wydział V Gospodarczy, 18.10.2018

Sędzia [prowadził] rozprawę pod nieobecność pełnomocnika powódki i pytaniami ją wręcz atakowała. Powiedziała, że powódka powinna zatrudnić takiego pełnomocnika, który nie choruje.

SO Warszawa, Wydział VI Rodzinny i Nieletnich, 14.11.2018

Część obserwatorów zwracała uwagę na nieformalne relacje, które zdawały się łączyć sąd z którąś ze stron. Oczywiście, zdajemy sobie sprawę, że osobista znajomość sędziów, prokuratorów i pełnomocników stron jest czymś naturalnym, uważamy jednak, że nie powinna manifestować się w przestrzeni sądu, gdyż może wywoływać wrażenie stronniczości sądu.

Komunikacja sędziego i prokuratora wskazywała na relacje koleżeńskie, co nie umknęło uwadze oskarżonego. Przypuszczam, że mógł to odczuć, jakby sędzia z prokuratorem już podjęli decyzję w jego sprawie.

SR Łódź-Śródmieście, Wydział VI Karny, 19.02.2019

Doszło do skandalicznej w mojej ocenie sytuacji. Czekając na drugim końcu korytarza na rozprawę, zauważyłem że do sali zmierza sędzia

wraz z protokolantem. Przed salą rozpraw czekał już obrońca, który zwrócił się do sędziego w następujący sposób: „Czy nam się to uda?” Sędzia odpowiedział w tonie, jak gdyby rozmawiał z dobrym kolegą: „Co nam się nie może udać!”, po czym wszedł do sali razem z obrońcą i protokolantem, zamykając drzwi.

SR Lublin-Zachód, Wydział IX Karny, 24.10.2018

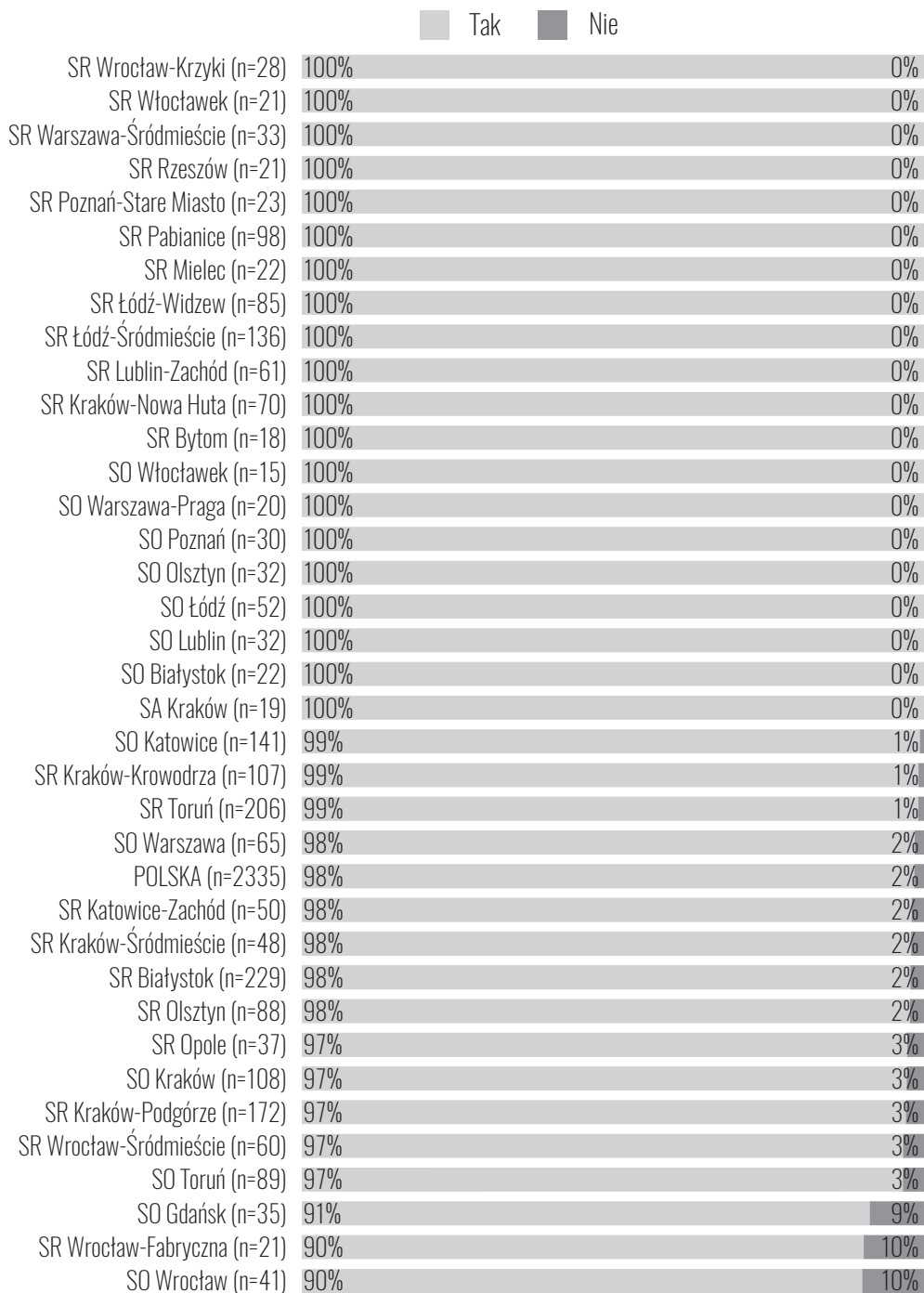
Obrońca oskarżonego o molestowanie ewidentnie znał się z prokuratorem i kuratorem pokrzywdzonej małoletniej. Rozmawiali o tym, jakie zwyczaje mają na święta wspominając różne historie, które dotyczyły ich wspólnej pracy z minionych lat.

SO Białystok, Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 21.11.2018

Oprócz odmiennego stosunku do stron, wolontariusze zwracali także uwagę na nierówne traktowanie tych samych uchybień w zależności od tego, kim była dopuszczająca się ich osoba.

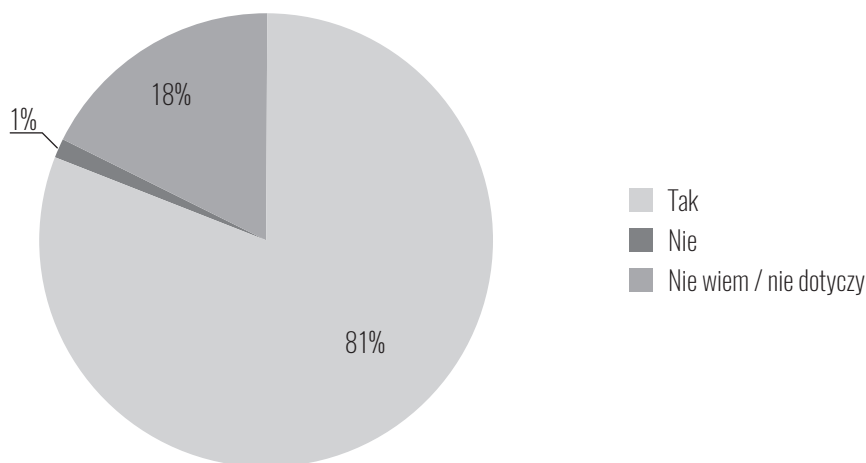
Sędzia w stosunku do oskarżonego był dość chłodny w porównaniu do oskarżonej, [pojawiały się] komentarze, na przykład: „Dzisiaj pan lepiej pamięta, czy wtedy pan lepiej pamiętał?”, „Jakby mi ktoś chciał wybić zęby to bym to zgłosił”. Pojawiły się także komentarze na temat stroju pokrzywdzonego: „Te napisy na koszulce to tak specjalnie, mówią o pana dokonaniach?”. (...). Gdy zadzwonił mu telefon sędzia kazał mu go wyłączyć, ponieważ zakłóca to przebieg rozprawy, gdy pokrzywdzony jedynie go wyciszył, sędzia ponownie go upomniął, że ma zostać wyłączony. Po chwili telefon prokuratora również zadzwonił, co spotkało się tylko z „groźnym” spojrzeniem sędziego.

SR Mielec, Wydział II Karny, 07.08.2018

Wykres 34: Czy sędzia dawał równe warunki przedstawienia swojego stanowiska obu stronom, traktował obie strony tak samo? (sądy)

Jak wskazywaliśmy, zadaniem wolontariuszy Fundacji Court Watch Polska jest nie tylko określenie, na ile sędziowie dbają o równe traktowanie stron, ale i ocena, czy poświęcają oni należytą uwagę wygłaszanym oświadczeniom, zeznaniom i innym wypowiedziom uczestników postępowania oraz pozwalają im na swobodne przedstawienie własnego stanowiska.

Wykres 35: Czy strony, mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha? (n=2563)

Choć obserwacje zawierające zastrzeżenia do swobody wypowiedzi i aktywnego słuchania ze strony sądu stanowią zaledwie 1% całej próby, nie można ich bagatelizować. Takie doświadczenie ma bowiem ogromne znaczenie dla utrwalenia przekonania, że sąd nie potraktował nas z należytą powagą, nie był zainteresowany naszym zdaniem w sprawie, a zatem wydany wyrok nie może być traktowany jako sprawiedliwy.

Najbardziej wyraźne sygnały braku zainteresowania wypowiedziami stron mają charakter niewerbalny, np. brak kontaktu wzrokowego, czy nadmiernie swobodna pozycja na krześle.

Moją uwagę przykuła sytuacja, kiedy pełnomocnik uczestnika mówił do sędzi, a ta nawet na niego nie spojrzała, jakby on nic nie mówił. Zrobiło mi się niezręcznie.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział I Cywilny, 23.10.2018

Pani sędzia nie miała cierpliwości do pozwanej i do jej zastępcy procesowego – aplikantki. Pani sędzia podczas rozprawy wyglądała na znudzoną, przewracała oczami, w pewnych momentach na rozprawie podpierała głowę ręką. To zachowanie mogło sprawiać wrażenie braku szacunku do uczestników rozprawy. Może zachowanie pani sędzi wynikało ze zmęczenia.

SR Kraków-Podgórze, Wydział I Cywilny, 26.10.2018.

Prowadząca nie wyglądała na zainteresowaną wypowiedziami. Przeglądała akta i patrzyła się w monitor.

SO Olsztyn, Wydział II Karny, 28.02.2019

Kontakt wzrokowy podczas przesłuchiwania sędzia utrzymywała ze stroną i świadkami strony pozwanej, natomiast na powodów nie patrzyła, nie dawała odczuć, że słucha ich z uwagą.

SO Toruń, Wydział I Cywilny, 28.05.2019

Sędzia podczas emocjonalnej wypowiedzi pozwanej opierał głowę na ręce, przybierając zmęczoną minę, wyglądał na bardzo znużonego, co dało się odczuć. Jest to drobiazg, jednak mimo wszystko w tej sytuacji dosyć istotny, bo sprawa dotyczyła starszej, schorowanej, roztrzęsionej kobiety.

SR Wrocław-Fabryczna Wydział I Cywilny, 24.10.2018

Podczas zadawania pytań świadkowi sędzia sprawiał wrażenie niezainteresowanego, na co wskazywała jego poza na krześle i wzrok skierowany na ekran monitora.

SO Wrocław, Wydział VIII Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych, 31.05.2019

Kiedy mecenas oskarżonej zaczął wygłaszać mowę końcową, było widać, iż sędzia nie jest tym zainteresowana, wertowała akta sprawy, nie zwracała uwagi na mecenas.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 21.02.2019

Rozprawa trwała około 1,5 godziny i rozumiem z jednej strony zmęczenie sędzi, ale w pewnej chwili wyglądała tak jakby zaraz miała „spaść z krzesła”. Widać było, że jest znudzona.

SR Opole, Wydział IX Cywilny, 28.03.2019

[Sędzia] sprawiała wrażenie „przysypiającej”, co było potem szeroko komentowane przez całą publiczność, ponieważ wydawało się dość nieprofesjonalne.

SA Kraków, Wydział I Cywilny, 16.11.2018

Podczas obserwacji zwróciłam uwagę na kilka dziwnych zachowań. Po pierwsze, sędzia, która prowadziła sprawę bardzo często szeptała coś do drugiej sędzi, co było bardzo widoczne. Po drugie, trzeci sędzia znajdujący się na rozprawie zachowywał się dość dziwnie – przez większość rozprawy spoglądał w dół, patrzył na znajdujący się przed nim dokument. Czasem miałam wrażenie, że przysypia albo korzysta z telefonu trzymając go pod blatem stołu. Rzadko kiedy widać było po nim, że słucha i wie co dzieje się na rozprawie.

SO Białystok, Wydział III Karny, 20.05.2019

Jak wspominaliśmy, ograniczenie wypowiedzi bywa niekiedy zasadne – jak w przypadku zaobserwowanym przez naszego wolontariusza. Wymaga jednak wyjaśnienia, aby nie było odbierane jako brak bezstronności:

Sędzia nie pozwalała na swobodną wypowiedź powoda, ale to tylko dlatego, że przedstawiał on dowody zbędne w sprawie. Przerywała mu wypowiedź mówiąc, np. że to nie ma nic do rzeczy. Mężczyzna próbował udowodnić, jakim jest dobrym ojcem, a postępowanie dotyczyło tego, kolokwialnie mówiąc, jaka matka jest zła. Powód nie mówił konkretnie, „za dużo filozofował”. Z mojej perspektywy zachowanie sądu było jak najbardziej odpowiednie, ponieważ sędzia sprowadzała powoda na właściwy tor, gdy ten odbiegał od tematu. Mężczyzna po prostu nieprawnie się przygotował (...) Stwierdził, że czuł się pokrzywdzony brakiem możliwości przedstawienia tego, co przygotował.

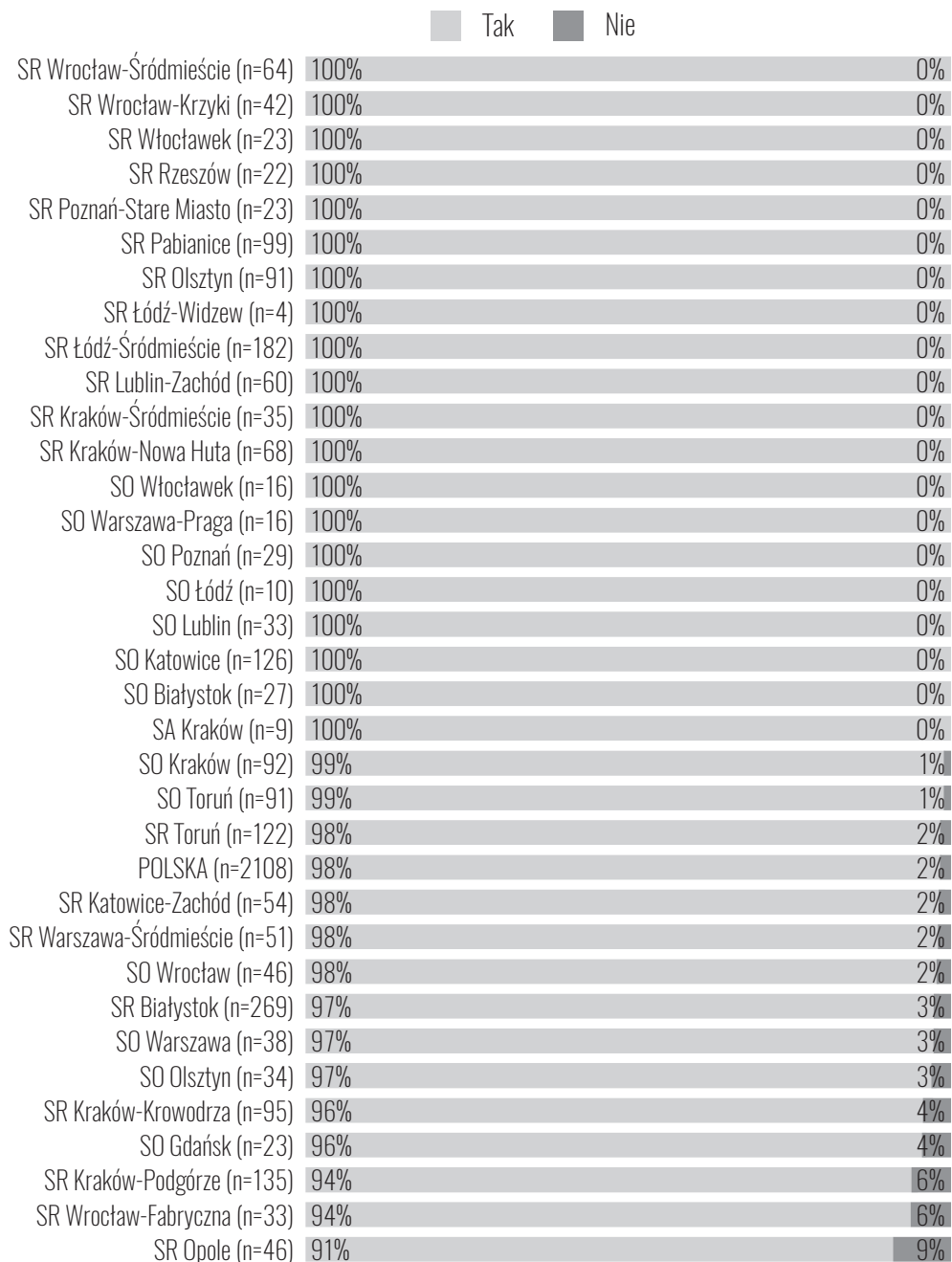
SR Opole, Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 18.12.2018

Obserwatorzy odnotowywali i doceniali także sytuacje, w których sędziowie cierpliwie wysłuchiwali stron, które przedstawiały swoje stanowisko szeroko i w sposób pełen emocji:

Z racji swojej trudnej sytuacji pozwana, starsza osoba, zaczęła płakać i opowiadać o swojej chorobie, chcąc wytłumaczyć swoje działania. Sędzia w spokoju dała się jej wypowiedzieć i zdecydowanie chciała wysłuchać jej stanowiska.

Sędzia Agata Masłowska, SR Wrocław-Śródmieście,
Wydział I Cywilny, 07.03.2019

Wykres 36: Czy strony, mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha? (sądy)

Przebywanie prokuratorów i pełnomocników w salach poza rozprawą

Sygnalizowaliśmy uprzednio, że swoboda sędziów, prokuratorów i pełnomocników stron w zakresie ujawniania wzajemnych relacji towarzyskich w przestrzeni sądu może negatywnie odbić się na subiektywnym poczuciu sprawiedliwości pozostałych uczestników postępowania. Wchodząc na salę sądową każdy winien mieć pewność, że równowaga stron nie została zachwiana – na przykład przez prywatną znajomość z rozstrzygającym sprawę sędzią. Nie sugerujemy oczywiście, że za każdym razem, prowadząc rozprawę, w której biorą udział ich znajomi, sędziowie tracą umiejętność ważenia racji i kierują się osobistymi sympatiami. Mowa jedynie o wrażeniu uczestnika, który czuje, że musi zmierzyć się nie tylko ze stroną przeciwną, ale i z samym sądem. Dlatego konsekwentnie uwrażliwiamy na wszelkie nieformalne praktyki, których wymiar symboliczny negatywnie rzutuje na postrzeganie sądu jako bezstronnego. Jedną z nich stanowi przyzwolenie na przebywanie prokuratorów i pełnomocników na sali sądowej poza rozprawą. Choć w rzeczywistości nie musi przekładać się na ostateczne rozstrzygnięcie sprawy, może wywołać niepokój osób oczekujących przed salą rozpraw. Kwestia ta nabiera szczególnej wagi w przypadku wydziałów karnych, gdy prokurator pozostaje na sali z sędzią, a przebywający na korytarzu oskarżony pozostawiony jest z poczuciem, że jego losy ważą się bez jego udziału, a on sam nie może się bronić. Niezmiennie od lat rekomendujemy, aby takie sytuacje nie miały miejsca.

Niestety, choć w znacznej większości przypadków (79%) nie zdarza się, aby któraś ze stron przebywała na sali sądowej poza rozprawą, nadal otrzymujemy sygnały świadczące o aktualności problemu.

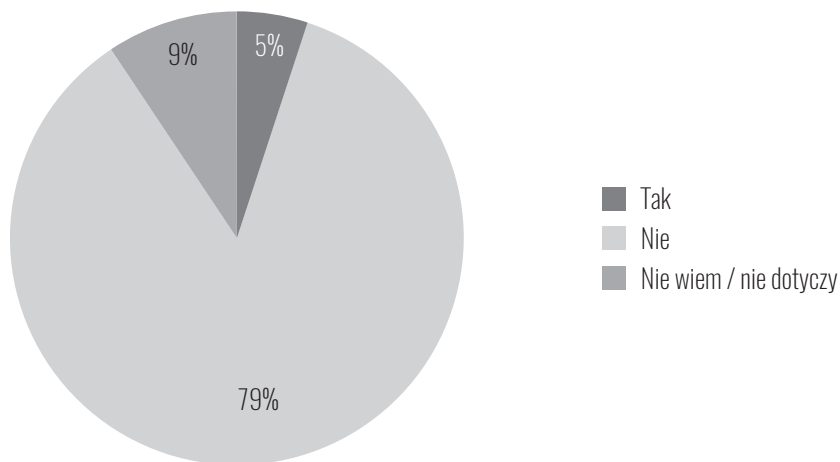
W czasie przerwy protokolantka poprosiła panią prokurator do sali. Pani prokurator, protokolantka oraz pani sędzia rozmawiały o czymś na sali, drzwi były otwarte.

SO Katowice, Wydział XXI Karny, 29.04.2019

Prokurator znajdował się w sali razem z sędzią zanim zostali zaproszeni pozostali, a drzwi były w tym czasie zamknięte.

SR Wrocław-Śródmieście, Wydział V Karny, 19.10.2018

Wykres 37: Czy prokurator lub pełnomocnik którejś strony był obecny na sali rozpraw przed rozpoczęciem rozprawy, po jej zakończeniu lub w czasie przerwy? (n=1889, tylko wydziały karne)

Obserwatorzy bywali także świadkami nieformalnej praktyki umożliwiającej stosowanie instytucji dobrowolnego poddania się karze.

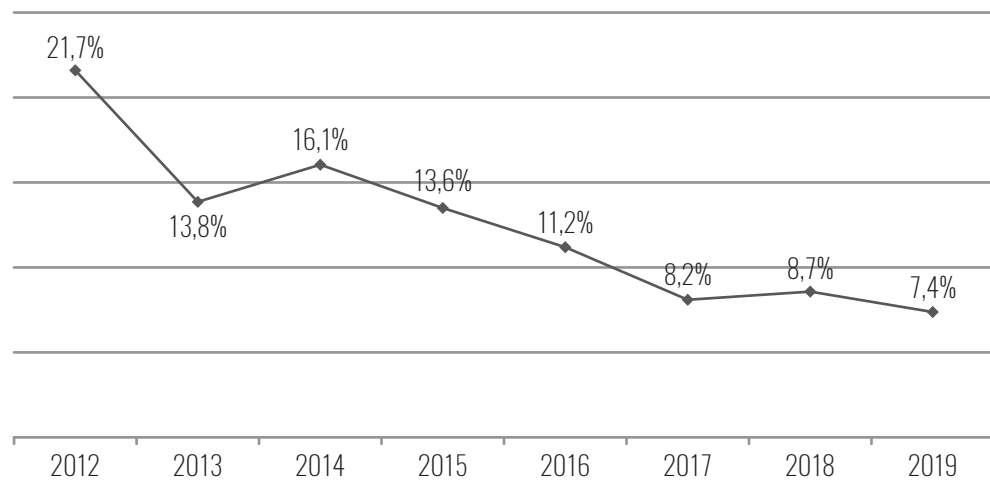
Przed rozpoczęciem rozprawy do sali weszła sędzia i protokolantka i zamknęły drzwi. Później weszła do sali również pani adwokat – pełnomocnik oskarżonego. Z późniejszego toku rozprawy wywnioskowałam, że właśnie wtedy uzgadniano konkretne warunki dobrowolnego

poddania się karze, które później przedstawiono oskarżonemu (zgodził się na nie).

SR Kraków-Podgórze, Wydział II Karny, 08.11.2018

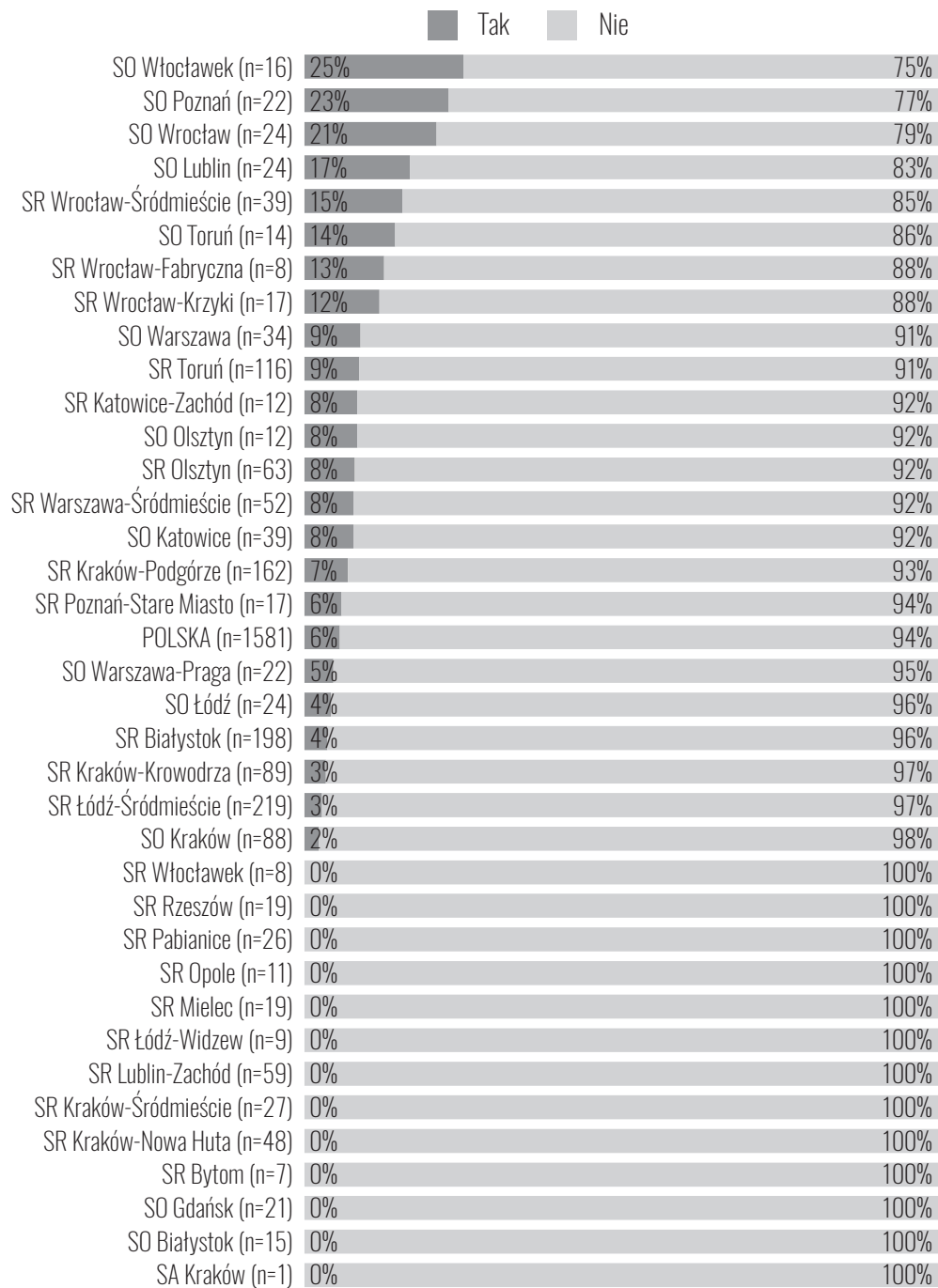
Co ważne, stale obniża się procent obserwacji, w których w wydziałach karnych miało miejsce przebywanie niektórych uczestników (najczęściej prokuratorów) w sali poza czasem rozprawy. To bardzo dobry sygnał. Na wykresie nr 38 przedstawiono zmiany w grupie sądów najbardziej regularnie przez nas monitorowanych⁵, a więc próby dające podstawy do wyciągania wniosków.

Wykres 38: Czy prokurator był na sali poza czasem rozprawy? (tylko w wydziałach karnych najintensywniej monitorowanych przez Fundację Court Watch Polska sądów)

5 22 sądy rejonowe i 12 sądów okręgowych, które spełniają następujące wymagania: [1] przeprowadziliśmy w nich od 2011 roku co najmniej 200 obserwacji, [2] przynajmniej w 2 cyklach monitoringu obserwacji było 25 lub więcej; wartość wskaźnika dla każdego roku liczona jest jako proporcja odpowiedzi „Tak” i „Nie” w sądach, które spełniają powyższe warunki i w danym roku miały co najmniej 25 obserwacji.

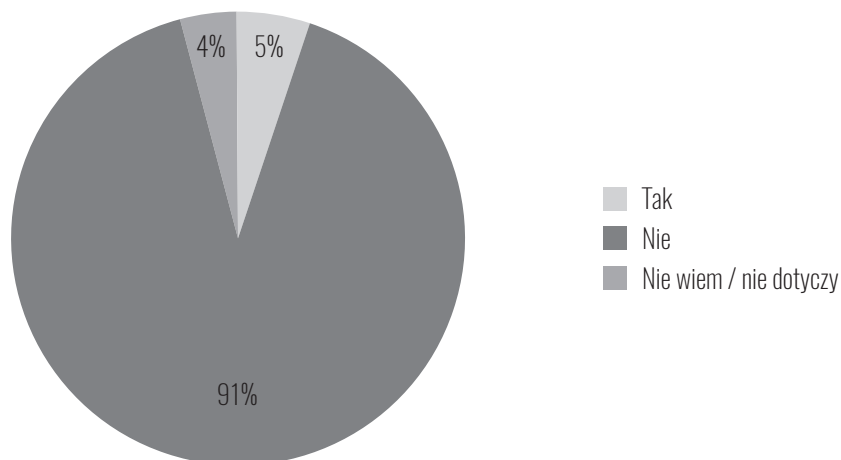
Wykres 39: Czy prokurator lub pełnomocnik którejś strony był obecny na sali rozpraw przed rozpoczęciem rozprawy, po jej zakończeniu lub w czasie przerwy? (sądy; tylko wydziały karne)

Zachowanie i aktywność ławników

Ławnicy, czyli tzw. „sędziowie społeczni”, których obecność w sądzie wynika z art. 182 Konstytucji RP, choć nie są zawodowymi sędziami, biorą udział w orzekaniu, a ich głos liczy się na równi z pozostałymi członkami składu. Zgodnie z art. 158 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, mogą być nimi osoby legitymujące się obywatelstwem polskim i korzystające z pełni praw obywatelskich, w wieku od 30 do 70 lat, zdolne do pełnienia obowiązków ławnika ze względu na stan zdrowia, posiadające wykształcenie średnie, mieszkające, pracujące lub prowadzące działalność gospodarczą w miejscu kandydowania. Funkcji tej nie może pełnić osoba reprezentująca większość zawodów prawniczych. Droga do „kariery” ławnika zamknięta jest także dla żołnierzy, księży oraz radnych gmin, powiatów lub województw. Wybierani są oni przez rady gmin na czteroletnie kadencje. Udział ławników ma zapewnić uwzględnienie głosu społeczeństwa przy podejmowaniu decyzji. Z tego względu niezwykle istotne jest, aby ich rola nie ograniczała się do biernego uczestnictwa w rozprawie.

Wykres 40: Czy w rozpoznawaniu sprawy brali udział ławnicy?
(n=2563)

Ławnicy obecni byli w trakcie 134 (5%) rozpraw, które wizytowali nasi obserwatorzy. Zaangażowanie sędziów społecznych w rozprawę było godne pochwały.

Nie zadawali pytań, ale widać po nich było, że słuchają i są zainteresowani sprawą.

SO Kraków, Wydział III Karny, 30.11.2018

Niestety czasem działo się to kosztem właściwego odnoszenia się do uczestników rozprawy.

Ławnicy byli aktywni, zadawali pytania. Zadawali więcej pytań niż pani sędzia. Panie ławniczki były dość ostre w stosunku do jednej ze stron. Szczególnie jedna. Po oświadczeniu złożonym przez uczestniczkę, ławniczka zwraca się do uczestnika słowami „No i co? Prawda, nieprawda?”. Ławniczka powiedziała do uczestnika: „Mam wątpliwości, co do pana wiarygodności”. Według mnie takie słowa nie powinny padać na sali sądowej.

SO Warszawa, Wydział VI Rodzinny i Nieletnich, 07.06.2019

Niestety, zainteresowanie ławników przebiegiem rozprawy nie zawsze jest zauważalne. W części obserwacji odnotowano wiele uwag na temat braku aktywności osób pełniących funkcję sędziów społecznych.

Milczeli przez całą rozprawę, ich jedyna aktywność to wzdychanie i patrzenie w okno.

SO Lublin, Wydział IV Karny, 18.10.2018

Na tej rozprawie uczestniczyło aż czworo⁶ sędziów społecznych (ławników). Żadna osoba nie zadała pytania. Odkąd chodzę na rozprawy,

6 W rzeczywistości z tej czwórki tylko troje było sędziami niezawodowymi. Z powodu tego, że ławnicy są ubrani tak samo jak drugi sędzia zawodowy w składzie pięciosobowym, wo-

żaden z sędziów społecznych nie zadał żadnego pytania! Często wybieram rozprawy na których obecni są właśnie ławnicy z nadzieją, że może na danej rozprawie któryś z nich się w końcu odezwie. Jednakże tak się nie dzieje. Zazwyczaj uważnie słuchają, obserwują, ale nic więcej. Przed nimi na biurku jest niekiedy tylko kalendarz, żadnych notatek albo wcześniej sporządzonych pytań, które można zadać do danej sprawy.

SO Poznań, Wydział III Karny, 10.05.2019

Ławników na rozprawie było dwóch. Jeden z ławników uważnie się przysłuchiwał, widać było zaniepokojenie na twarzy, robił notatki, natomiast drugi ławnik był zmęczony, można było odczuć brak zainteresowania sprawą. Nawet po rozprawie przed wyjściem ten zmęczony z ławników rozmawiał przez telefon, przyznał się, że jest zmęczony, niewyspany i cieszy się, że w końcu może wrócić do domu. Żaden z ławników nie zadał pytania.

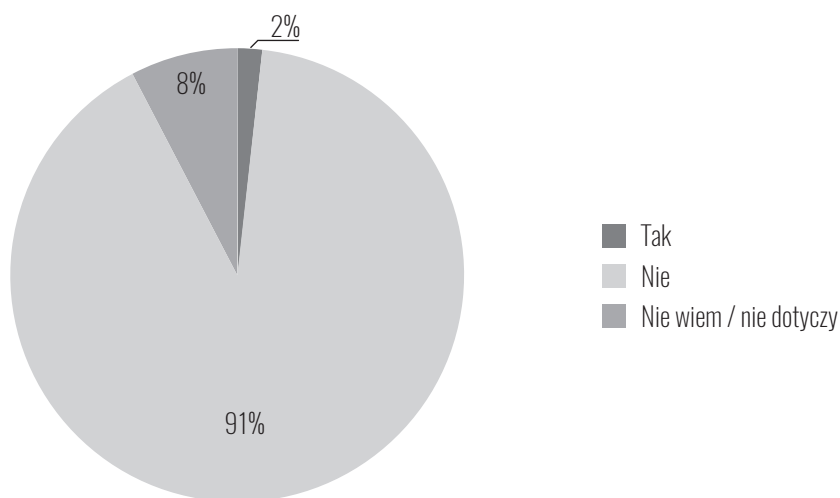
SO Poznań, Wydział XVI Karny, 21.12.2018

Dyktowanie do protokołu

Mimo że w polskich sądach coraz częściej spotykamy się z protokołem elektronicznym, praktyka dyktowania treści zeznań nadal jest powszechnie stosowana. Tradycyjny protokół nie traci zatem na znaczeniu i w wielu przypadkach pozostaje najważniejszym dokumentem przebiegu rozprawy. Z tego względu konieczne jest monitorowanie zgodności padających na rozprawie słów z treścią dyktowaną protokolantowi – o co prosimy naszych obserwatorów.

Łontariusz mógł ich łatwo pomylić odnosząc mylne wrażenie, że jedynym sędzią zawodowym jest noszący łańcuch z godłem przewodniczący składu.

Wykres 41: Czy masz jakieś zastrzeżenia do protokołowania rozprawy, np. zdarzało się, że sędzia dyktował niezgodnie ze słowami uczestników posiedzenia? (n=2563)

Podobnie jak poprzednio, w obecnej edycji monitoringu tylko w 2% przypadków obserwatorzy mieli poważne zastrzeżenia do sposobu dyktowania do protokołu. Wątpliwości dotyczyły nie tylko niezgodnego ze słowami uczestników przekazywania treści, ale i dyktowania zbyt cichego, lub pozostawienia spisywania zeznań bezpośrednio protokolantowi, przez co nikt nie miał możliwości skontrolowania kompletności protokołu.

Wzbudziło moją wątpliwość dyktowanie przez sąd sformułowania „na pewno nie”, podczas gdy powód stwierdzał „raczej/chyba nie”. Według mnie słowa „na pewno” mają jednoznaczny i dosadniejszy wydźwięk, niż „raczej/chyba”, które przywodzą na myśl wahanie się.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział I Cywilny, 26.04.2019

Pan sędzia niechętnie dyktował protokolantowi. Czasami protokolant sam pisał to, co usłyszał na sali sądowej. Można było zauważyć,

że pana sędziego męczy dyktowanie protokolantowi tego, co ma napisać do protokołu, wolał skupić się na rozprawie, swoich przemyśleniach, pytaniach do uczestników postępowania. Faktycznie pytania były bardzo trafne i odpowiednie do sytuacji.

SO Poznań, Wydział III Karny, 05.02.2019

Sędzia w ogóle nie dyktowała żadnych słów protokolantce, więc nie wiadomo, czy ze wszystkim nadążała. Podejrzewam, że nawet bała się odezwać, gdy nie wiedziała co ma napisać.

SR Włocławek, Wydział III Rodzinny i Nieletnich, 12.02.2019

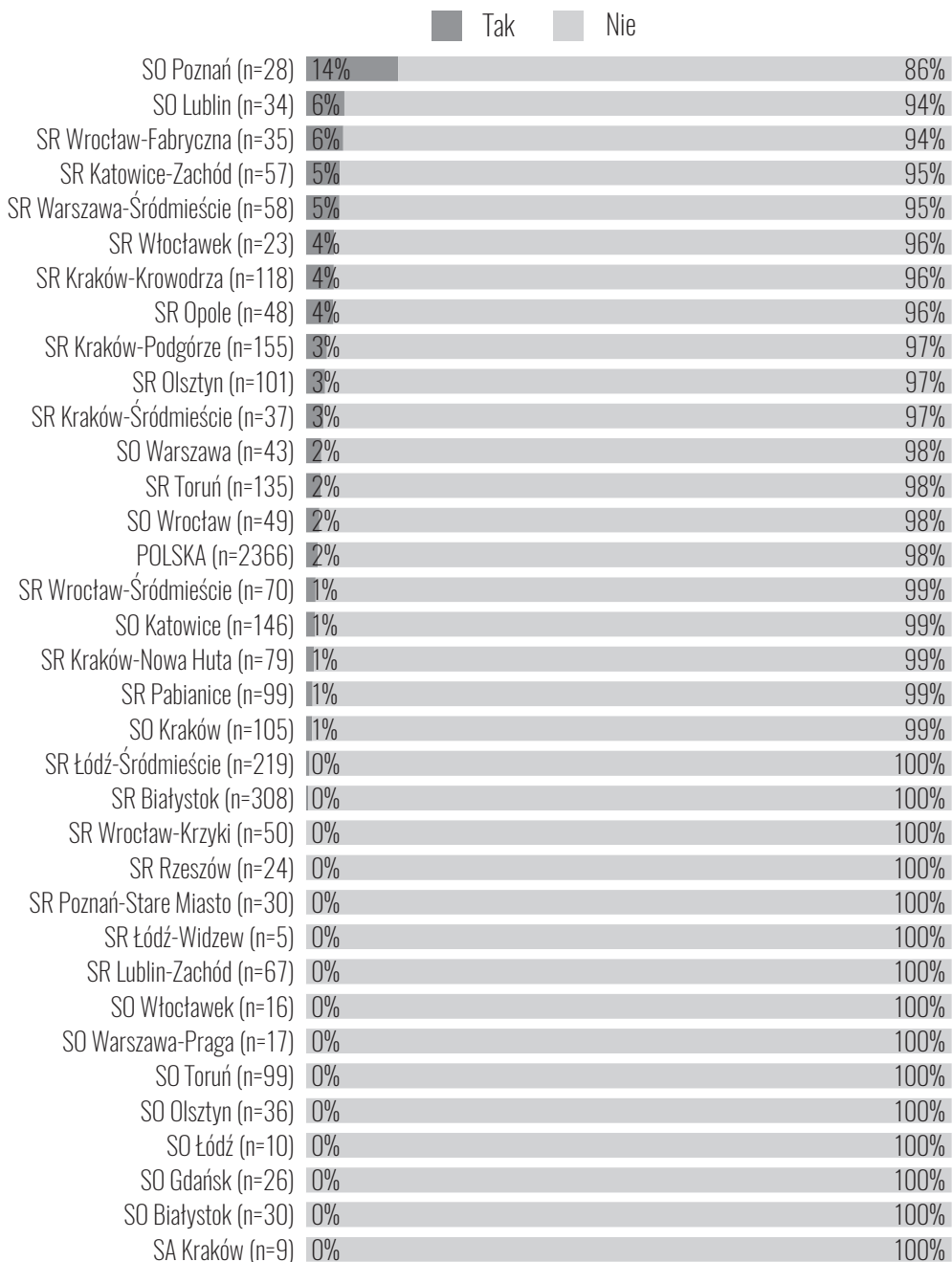
Sędzia moim zdaniem za rzadko śledził na monitorze sporządzany protokół, tak jakby miał duże zaufanie do pani protokolantki. Sędzia nie dyktował zeznań świadków do protokołu zdanie po zdaniu. Czasami coś dopowiadał.

SO Katowice, Wydział XVI Karny, 18.04.2019

W dużej mierze nie byłam w stanie usłyszeć, co sędzia mówił do protokolantki, ponieważ mówił do niej półgłosem, „mamrotał coś pod nosem”.

SR Opole, Wydział II Karny, 04.12.2018

Wykres 42: Czy masz jakieś zastrzeżenia do protokołowania rozprawy, np. zdarzało się, że sędzia dyktował niezgodnie ze słowami uczestników posiedzenia? (sądy)

Wolontariusze wskazywali niekiedy, że sędziowie z uwagą śledzili sporządzany protokół i byli otwarci na ewentualne uwagi stron do treści dokumentu.

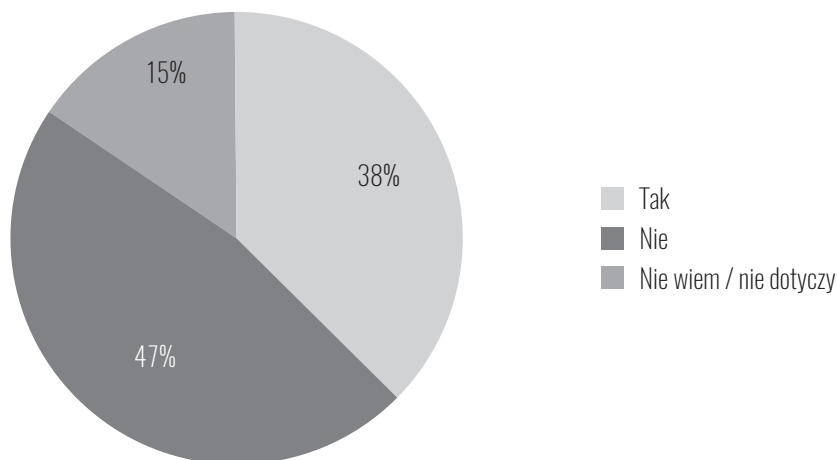
Pan protokolant bardzo wolno pisał. Sąd prosił świadków, aby odpowiadali wolniej. Sąd zwracał uwagę panu protokolantowi, aby poprawił zapis bo świadek powiedział inaczej.

SR Warszawa-Śródmieście, Wydział II Karny, 30.05.2019

Sędzia podczas dyktowania treści zeznań protokolantowi zwróciła się do pokrzywdzonej, że jeżeli się coś nie zgadza, ma zwrócić sądowi na to uwagę.

Sędzia Angelika Kurkiewicz, SR Toruń,
Wydział II Karny, 29.11.2018

Wykres 43: Czy posiedzenie było nagrywane przez sąd (protokół elektroniczny)? (n=2563)

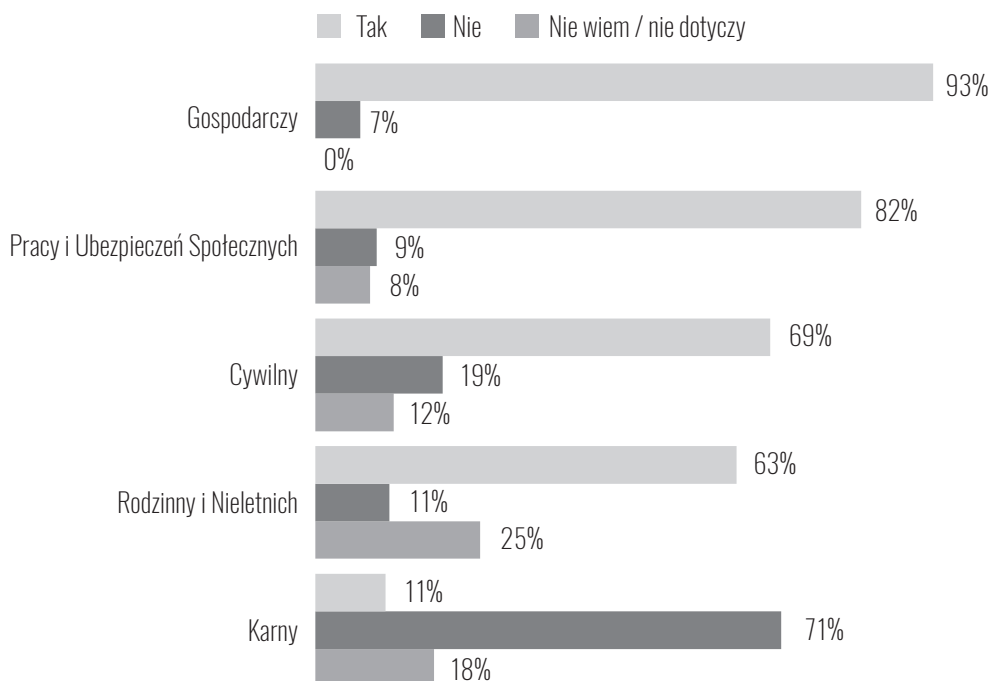

Wykorzystanie protokołu elektronicznego różni się w zależności od wydziałów sądów, w których przeprowadzano obserwacje. Najczęściej nagrywane są rozprawy odbywające się w wydziałach gospodarczych

(93%), pracy i ubezpieczeń społecznych (82%), w dalszej kolejności w wydziałach cywilnych (69%) oraz rodzinnych i nieletnich (63%). Najbardziej nasi wolontariusze spotykali się z protokołem elektronicznym w trakcie rozpraw w wydziałach karnych – jego zastosowanie odnotowane zostało jedynie w 11% badanych przypadków.

Choć nadal spotykamy się z tradycyjnym protokołowaniem rozpraw, praktyka ich nagrywania staje się codziennością w polskich sądach. Protokół elektroniczny niewątpliwie przekłada się na skrócenie czasu trwania rozprawy, w przeciwieństwie do treści zeznań przewidywanych protokółantowi przez sędziego, nie budzi także kontrowersji związanych z wiernym odtworzeniem przebiegu posiedzenia. W ostatniej turze Obywatelskiego Monitoringu Sądów wolontariusze spotkali się z zastosowaniem tego rozwiązania w przypadku 44% widzianych rozpraw.

Wykres 44: Wykorzystanie protokołu elektronicznego (wydziały)
(n=2563)

Co ciekawe, pomimo nagrywania posiedzenia, część sędziów nie rezygnuje z tradycyjnego dyktowania zeznań protokolantowi.

Sędzia kazał wszystkim mówić wolno, że to było dyktowane do protokołu. Sędzia tylko sprawdzał, czy protokolantka wpisała wszystko bardzo dokładnie. Wypowiedzi były spowalniane, z dużymi pauzami. Przesłuchania i wypowiedzi trwały tak długo, że traciło się ich sens. (...) Wszystko trwało bardzo długo i przewlekle. Sędzia wprowadził ten tryb procedowania mimo że wszystko było nagrywane. Często biegli zapominali włączyć mikrofon i nie słychać było, co mówią. Kilkakrotnie sędzia wzywał strony do stołu i tam okazywał im dowody. Nie słychać było większości tego, o czym rozmawiają.

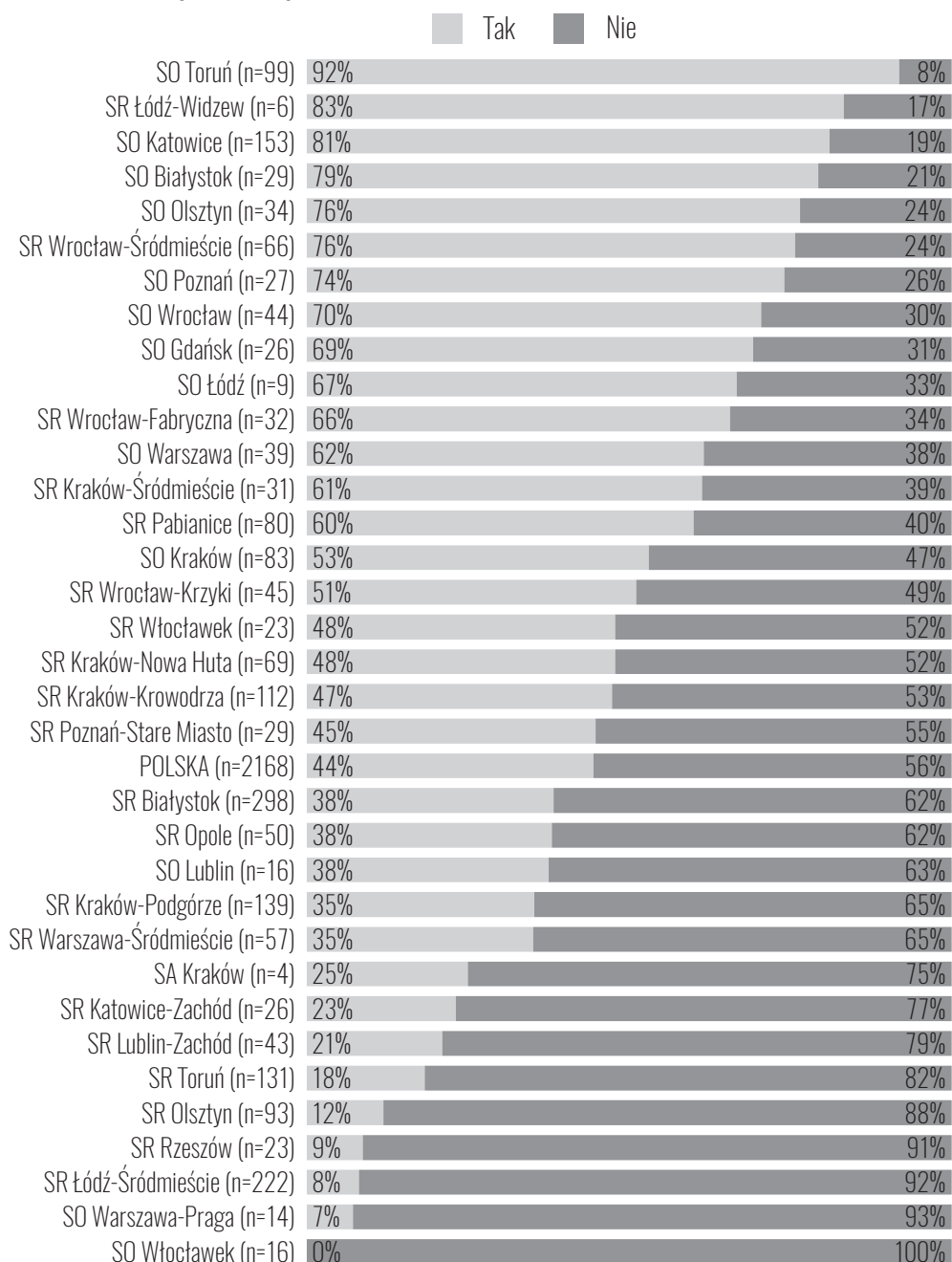
SR Wrocław-Śródmieście, Wydział V Karny, 24.07.2018

W niektórych przypadkach nie korzystano z protokołu elektronicznego, mimo że wydawało się, że nie ma ku temu przeszkód.

W tej samej sali na wcześniejszej rozprawie świadkowie byli nagrywani przy pomocy kamery. W tym wypadku kamery nie użyto.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 01.03.2019

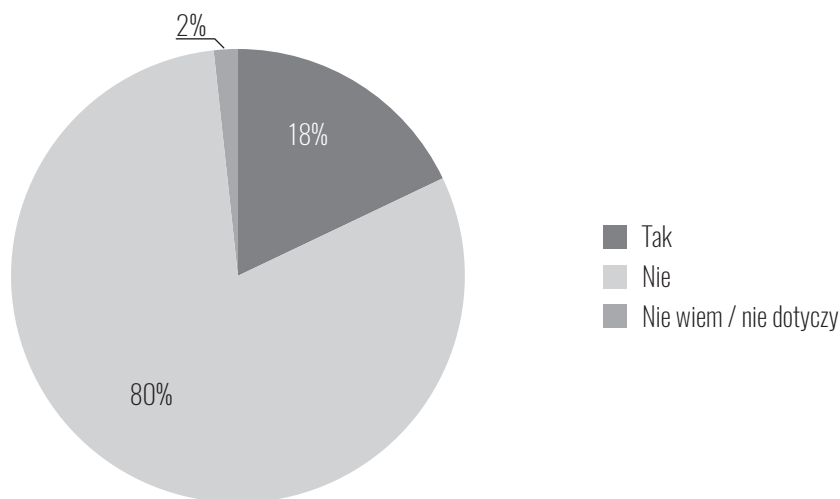
Wykres 45: Czy posiedzenie było nagrywane przez sąd (protokół elektroniczny)? (sądy)

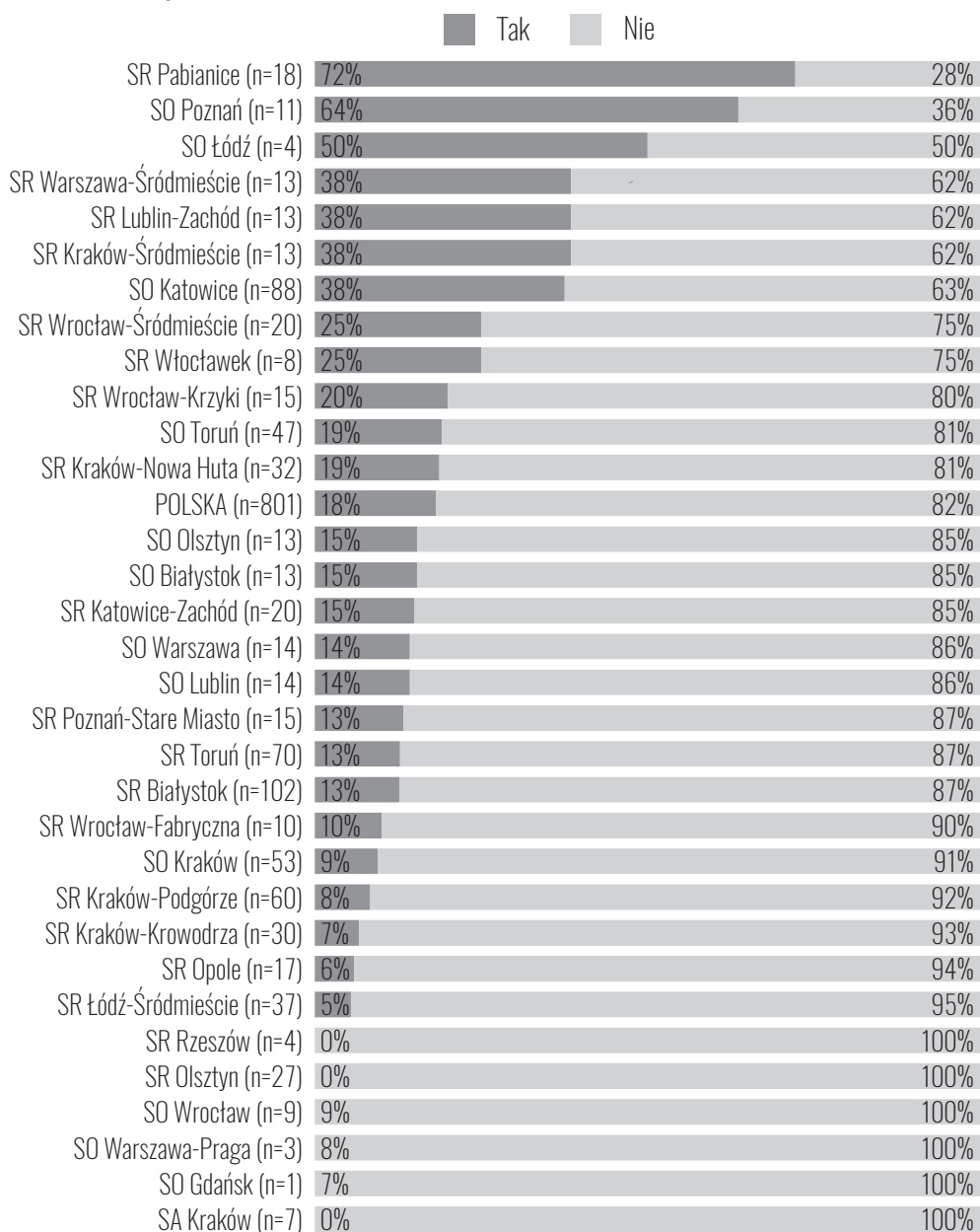
Ogłaszanie wyroków

Nieustannie zachęcamy naszych obserwatorów, aby przebywając na ostatnim posiedzeniu w danej sprawie wysłuchali wyroku i postarali się określić, czy jego uzasadnienie było przekonujące i zrozumiałe. Niestety, w 18% przypadków ogłoszenie orzeczenia zostało przełożone na inny dzień. Takie sytuacje są niekomfortowe przede wszystkim dla uczestników rozprawy, którzy zmuszeni są udać się do sądu ponownie w innym terminie.

Wykres 46: Czy ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone na inny dzień? (n=815)

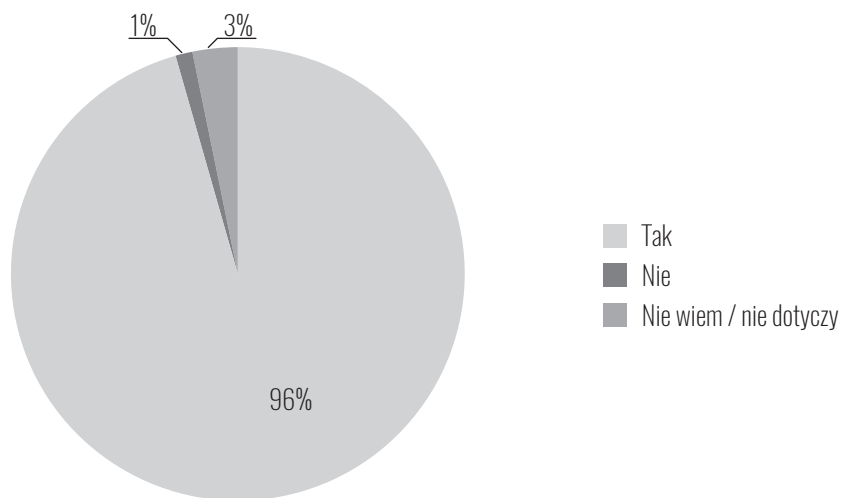
Wykres 47: Czy ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone na inny dzień? (sądy)

Każda decyzja sądu powinna zostać wyczerpująco umotywowana, a racje obydwu stron należy zważyć. Uczestnicy rozprawy nie po-

winni mieć wątpliwości, czym kierował się sąd podejmując taką, a nie inną decyzję. Prosimy naszych obserwatorów, aby spróbowali określić, na ile sądowi udało się przedstawić wyrok w sposób przekonujący. Tylko w 1% obserwacji wolontariusze mieli wątpliwości, czy sędzia podołał temu zadaniu.

Wykres 48: Czy sąd wyjaśnił w sposób przekonujący dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję? (n=656)

Sąd podał rozstrzygnięcie i uzasadnił je jedynie krótkim zdaniem.

SO Warszawa, Wydział XIII

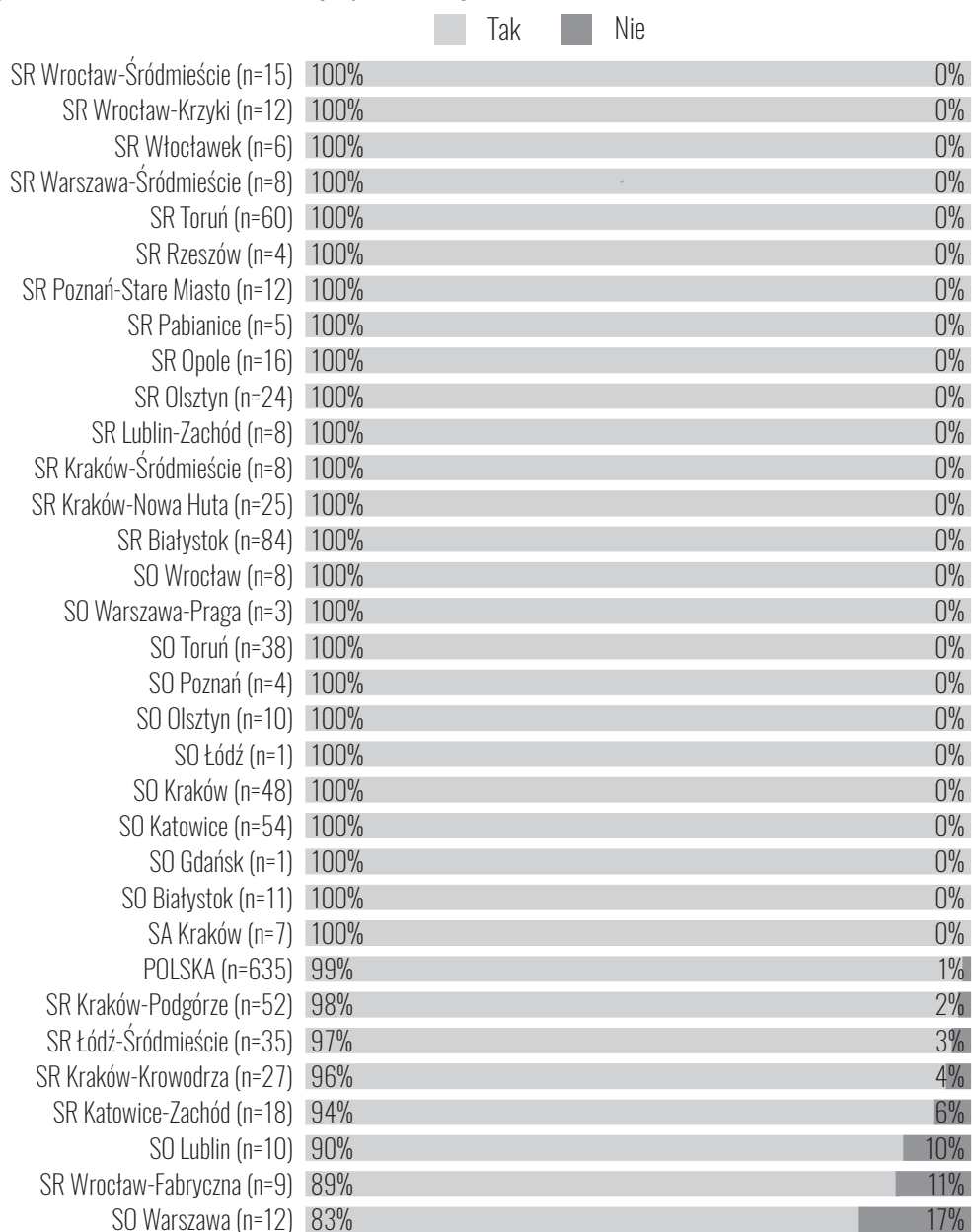
Ubezpieczeń społecznych, 07.01.2019

Sędzia w ogóle nie wyjaśniła, dlaczego podjęła taką decyzję.

SR Katowice-Zachód, Wydział VII

Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 05.04.2019

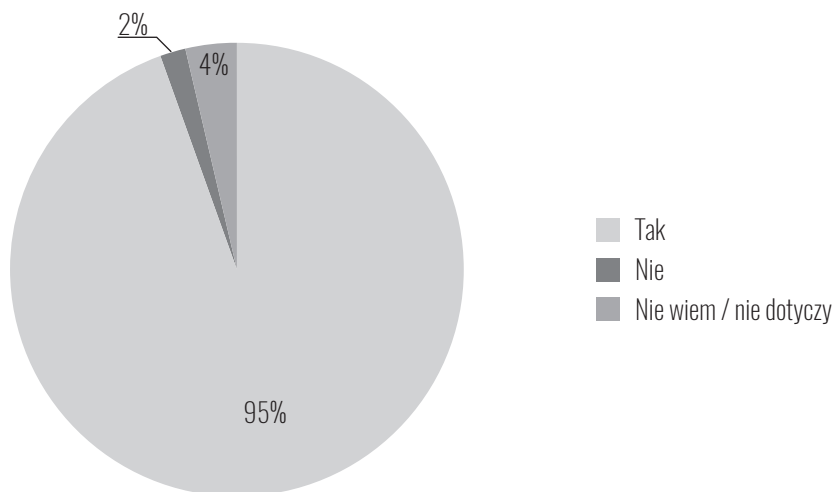
Wykres 49: Czy sąd wyjaśnił w sposób przekonujący dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję? (sądy)

Należy mieć na uwadze, że przed obliczem sądu może stanąć każdy obywatel, niezależnie od wykształcenia, poziomu dochodów, pocho-

dzenia społecznego czy stanu zdrowia. Z tego względu uzasadnienia wyroków powinny być nie tylko wyczerpujące i przekonujące, ale także wszystkim zrozumiałe przedstawione, aby uczestnicy rozprawy nie mieli wątpliwości, co w praktyce oznacza dla nich dane rozstrzygnięcie. Zastrzeżenia do zrozumiałości uzasadnienia decyzji sądu zgłoszono w 2% wszystkich zgromadzonych obserwacji rozpraw.

Wykres 50: Czy sąd wyjaśnił swoją decyzję w sposób zrozumiały dla wszystkich obecnych? (n=657)

Przez pierwsze 30 minut rozprawy można było odnieść wrażenie, że jest się na wykładzie ze wstępu do prawoznawstwa, na którym sędzia uświadamiał uczestników, jaki jest obowiązujący system prawny w Europie, jak stosowane jest prawo i inne tego typu podstawy funkcjonowania prawa. Drugie 30 minut było poświęcone merytorycznemu uzasadnieniu wyroku, które w moim odczuciu nie było do końca jasne i zrozumiałe.

Trudno stwierdzić, czy sąd wyjaśnił w sposób zrozumiały dla wszystkich, dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję. Powódka dopytywała swojego pełnomocnika po wyjściu z sali, co w praktyce oznacza dla niej to orzeczenie.

SO Białystok, Wydział V
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, 20.11.2018

Na zrozumienie orzeczenia sądu składa się nie tylko jego treść, ale i forma. Niekiedy to właśnie sposób prezentacji wyroku budził największe wątpliwości naszych obserwatorów.

Czytając wyrok sąd robił to w sposób bardzo cichy i monotony, przez co nie wszystko było można dobrze zrozumieć.

SR Toruń, Wydział II Karny, 14.01.2019

Wyrok był ogłaszany bardzo szybko. W związku z tym, że tempo wyroku było zawrotne, co któregoś słowa nie udało się usłyszeć. Pomimo iż treść wyroku była prosta w interpretacji, to jego ogłoszenie było bardzo nieczytelne. Wydawało się, że sędzia chciała to zrobić w sposób ekspresowy. Na szczęście podczas uzasadnienia wyroku pani sędzia ograniczyła prędkość swojej przemowy.

SR Kraków-Krowodrza, Wydział II Karny, 21.02.2019

W jednym przypadku sędzia całkowicie zrezygnowała z osobistego ogłoszenia wyroku, z nieuzasadnionych powodów pozostawiając to zadanie prokuratorowi.

Po tym jak oskarżony oficjalnie zadeklarował poddanie się karze ustalonej wcześniej z panem prokuratorem, pani sędzia zamiast bardziej wytłumaczyć uzasadnienie wymierzonej kary i co może dalej zrobić z swoją sprawą oskarżony, zleciła wykonanie tego zadania panu proku-

ratorowi tłumacząc, że ona nie może, gdyż za chwilę ma kolejną rozprawę, a tak naprawdę to posiedzenie zakończyło się o ok. 12.20, a kolejna rozprawa była o 13.00, więc miała czas, aby jeszcze raz wytłumaczyć czy wyjaśnić, odpowiedzieć na pytania oskarżonego. Widocznie wołała ten czas przeznaczyć na powtórzenie sprawy, która miała się toczyć o godz. 13.00.

SO Poznań, Wydział III Karny, 17.04.2019

Wolontariusze Fundacji skorzystali z okazji, aby podzielić się swoimi pozytywnymi wrażeniami wywołanymi przez zrozumiałe, ale i pełne empatii wobec stron i uczestników postępowania wyjaśnienia powodów podjętej przez sąd decyzji. W jednym z poniższych przykładów sędzia podołała temu zadaniu pomimo wyraźnej agresji strony.

Zachowanie skazanego po ogłoszeniu wyroku budzi spore wątpliwości. Zachowywał się niekulturalnie, przerywał sędziemu uzasadnienie wyroku, stosował dość agresywne i zaczepliwe komentarze. Pomimo usilnych starań sądu, aby dokładnie wytłumaczyć i odpowiedzieć na wszelkie zarzucane przez oskarżonego wątpliwości, nie przyjmował on żadnych wyjaśnień. Pani sędzia kilkakrotnie prosiła o zachowanie spokoju i stanowczo, ale z szacunkiem dla skazanego, starała się jak najlepiej wytłumaczyć swoją decyzję.

Sędzia Grażyna Paweła-Gawor,
SO Kraków, Wydział IV Karny, 12.04.2019

Strony prosiły o dodatkowe wyjaśnienia co do wyroku. Sędzia udzielił dodatkowych wyjaśnień, po czym polecił skontaktowanie się z pomocą prawną w razie dalszych wątpliwości.

Sędzia Ewa Żmudzka-Kmiecik,
SR Kraków-Krowodrza, Wydział I Cywilny, 29.05.2019

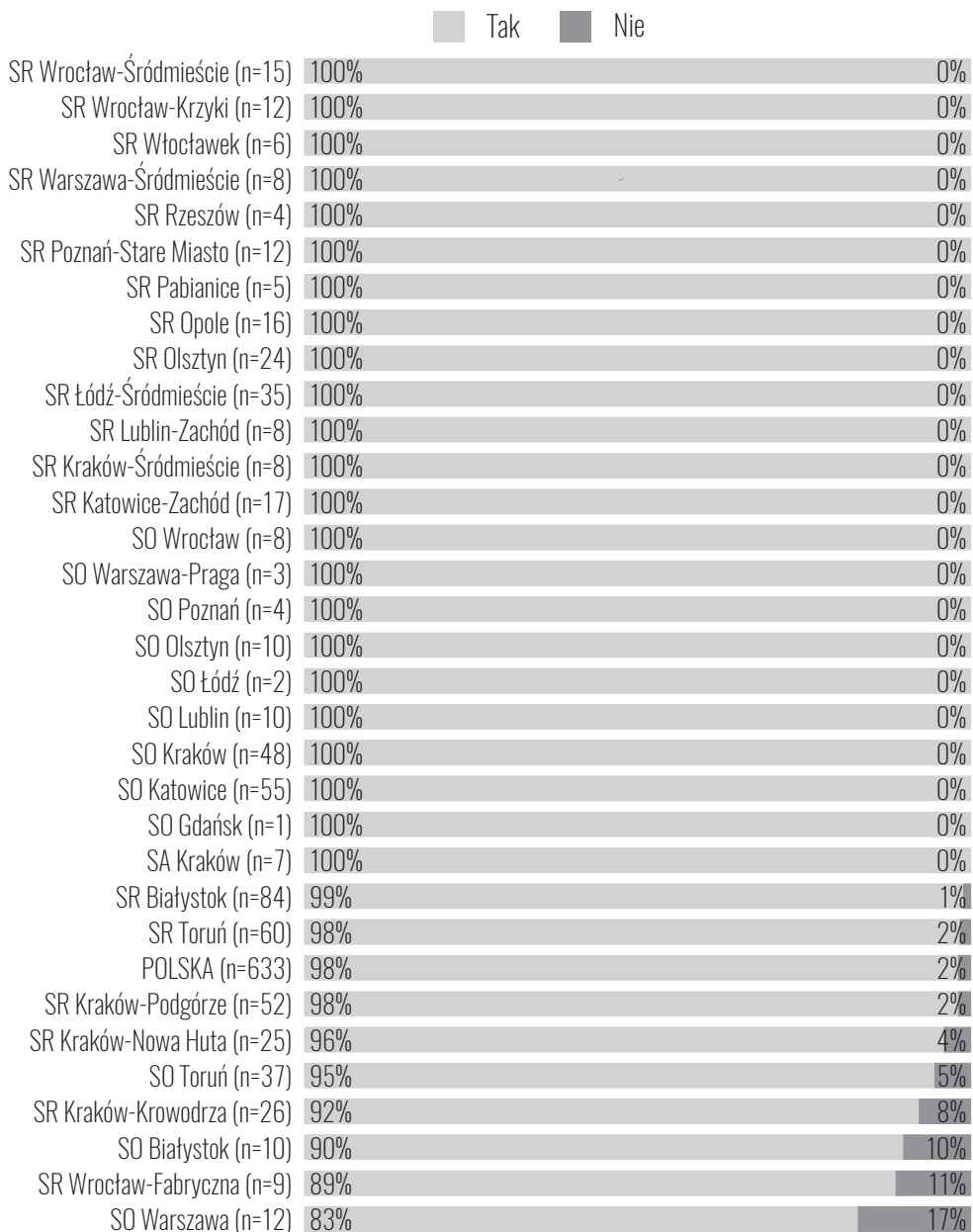
Mając na uwadze, że na sali są studenci, [sędzia] bardzo dokładnie i zrozumiale wyjaśniała motyw wyroczni.

Sędzia Katarzyna Topczewska, SO Białystok,
Wydział VII Gospodarczy, 31.01.2019

Pan sędzia ustnie uzasadniał swoje orzeczenie bardzo długo i kompleksowo. Podał konkretne motyw takiego, a nie innego wyroczni i wytłumaczył pełnomocnikom stron skomplikowaną interpretację przepisów dotyczących roszczenia regresowego, przywołał równocześnie bogate orzecznictwo wszystkich instancji sądów powszechnych. W ustnym wyroczni Pan sędzia zwrócił się także do pozwanego, tłumacząc mu motyw wyroczni prostszym, bardziej potocznym językiem.

Sędzia Piotr Maziarz, SR Kraków-Podgórze,
Wydział I Cywilny, 12.04.2019

Wykres 51: Czy sąd wyjaśnił swoją decyzję w sposób zrozumiały dla wszystkich obecnych? (sądy)

English Summary

Court Watch Poland Foundation was established and launched its first monitoring program in 2010. Our aim is to organize watchdog activities in the area of Polish system of justice – especially in the courts. Our first project, Citizen Monitoring of District Courts in Poland 2010/2011 resulted in a report based on ca. 2,500 hearing observations from over 150 volunteer observers. The report, released in November 2011, attracted attention of both officials and the media. It was analyzed and recommended by the Ministry of Justice in a letter sent to all courts in the country. The publication was followed by a series of meetings with court directors and judges, to whom detailed reports for their local courts were also presented.

The second report was issued in 2012, and was based on over 5,000 observations from over 500 volunteers and ca. 70 courts. This time, both district and regional courts were taken into account. The third

report (2013) was based almost 7,000 hearing observations from over 450 volunteers and 132 courts throughout the country, the fourth (2014) summarized the results from over 5,500 hearing observations from 547 volunteers, the fifth was based on 5256 hearing observations from 571 volunteers and 175 courts, the sixth – on 5,124 hearing observations from 485 volunteers and 137 courts, and the seventh – on 2825 hearing observations from 290 volunteers and 135 courts, the eighth – on 4,696 hearing observations from 415 volunteers and 147 courts.

The present, ninth report is based on 3,985 hearing observations from 376 volunteers and 131 courts. Like in the previous years, volunteers were asked to complete form evaluating fairness of the judge, respect for the rights of participants and legal procedures. This time we have introduced several new questions while removing few other to ensure our questionnaire reflects changing reality of Polish courts. Our methodology is fit for anybody who would like to visit their local courts and watch hearings – **no special knowledge of law is expected or required**. Actually, unlike some other programs, including those previously conducted in Poland, our project aims at encouraging regular citizens, not lawyers or even law students, to visit courtrooms. This enables us to **reconstruct the perspective of ordinary citizens**, who make for the majority of court clients, not legal professionals, who are insiders and tend to accept existing dysfunctions as a necessary evil or even something normal.

The **most important findings** concerning **hearing observations** conducted between July 2018 and July 2019 are:

- 7 per cent of scheduled hearings did not take place;
- 55 per cent of hearings started with a delay;
- for the hearings delayed, in 78 per cent of cases nobody explained or apologized for the delay;

- in 3 per cent of hearings observed the judge questioned the right of observers to stay in the court room and/or to take notes;
- in 2 per cent of observed hearings the judge treated the parties unequally or didn't offer them an equal opportunity to present their case
- in 6 per cent of hearings the prosecutor or the attorney of at least one party were present in the court room before the hearing started, during the break and/or after it finished with the doors to the courtroom shut and other parties absent (a practice which we discourage due to concerns about judges' neutrality it stirs with the parties, especially defendants);
- in 3 per cent of hearings observed the judge treated someone in an impolite manner.

Like in the previous years, our focus was procedural justice, i.e. subjective experience of justice, including perceived ability to present one's own case, perceived neutrality of the judge, respectful treatment, and parties' ability to understand what is going on. Our monitors are instructed to present themselves as "members of the public, unrelated to the case", in order to avoid getting a different treatment than regular citizens. Over the past four years we have seen a decrease in those cases where monitors are being denied access to the courtroom for open hearings; overall, we can see that courts and court employees, as well as the judges, are getting used to the presence of public and/or our monitors. Nevertheless, our report documents several cases when access to the courtroom was restricted in many different ways – starting with court security, through denial of access to public information (e.g. case schedules), to thorough questioning by the judges.

A more detailed description of our methodology and results is available in English on our website: <https://courtwatch.pl/in-english/court->

-monitoring-methodology/. Over the past years, we have been sharing it with non-government organizations from Albania, Armenia, Belarus, Croatia, Georgia, Macedonia, Montenegro, Ukraine and Turkey. We are looking forward to any such future collaboration.

Table of Contents

Introduction	7
Acknowledgements	9
Results of court hearings observations in 2018/2019	13
Organization of work.....	22
How often do the scheduled hearings not take place?	23
How the information of hearing cancellation was delivered?.....	25
Punctuality.....	28
Apologies or explanations of delays' reasons	31
Respecting the principle of openness	36
Reasons for non-public sittings	36
Reactions to the presence of public (observers)	42
Announcement of the hearing	52

Treatment of the parties	57
Examples of impolite behaviors	57
Reservations about behaviour of other people in the courtroom	64
Examples of good practices.....	70
Promotion of alternative dispute resolution.....	77
Respecting the right to a fair trial	82
Instructing witnesses and parties about their rights	82
Audibility of the judge, attorneys and parties	86
Hearing both parties	89
Privileged access to the courtroom for prosecutors and legal representatives.....	99
Lay judges.....	103
Court minutes	105
Pronouncement of sentences	113
English Summary.....	123
Table of Contents.....	127
Observation sheet.....	129
Table of Charts.....	133
About Court Watch Poland Foundation.....	139
Contact Details	142

Formularz obserwacji / Observation sheet

Fundacja
Court Watch Polska

Formularz obserwacji rozprawy/posiedzenia

v.6.0

☐ Rozprawa Data obserwacji Przewod. składur:
☐ Posiedzenie Nr sali: Sygnatura:...../..... Przedmiot sprawy:.....

Lp	Pytanie	Tak	Nie	N/N
1.	Czy rozprawa (posiedzenie) umieszczona/e na wokandzie się odbyła/o? <i>Jeśli nie, to w jaki sposób poinformowano? Jaka przyczyna? Czy było wywołanie?</i>		*	
2.	Zaplanowana godzina rozpoczęcia: : Rzeczywista godzina rozpoczęcia: : <i>Jeśli rozpoczęcie było niepunktualne zanotuj jaka była przyczyna opóźnienia? Kto się spóźnił?</i>			
3.	Jeśli rozpoczęcie było niepunktualne, czy ktoś wyjaśnił/przepraszył? Kto to zrobił? Co powiedział?	*		
4.	Czy wywołanie rozprawy/posiedzenia było słyszalne na holu? Jeśli nie, dlaczego?		*	
5.	Czy rozprawa/posiedzenie odbywała się z wyłączeniem jawności? Jeśli tak to opis: <i>Czy na wniosek, czy z urzędu, czy z własnej inicjatywy sędziego? Jak poinformowano?</i> <i>Czy sędzia w sposób zrozumiały podał podstawę prawną i przyczynę wyłączenia?</i>	*		
6.	Czy sędzia miał zastrzeżenia do Twojej obecności lub robienia przez Ciebie notatek w trakcie rozprawy? Jeśli tak, opisz sytuację i słowa sędziego. Jak się czułaś/eś w tej sytuacji?	*		
7.	Czy wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron były dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych? <i>Jeśli nie, to napisz kogo nie było słychać i dlaczego? Czy w sali były mikrofony i system nagłaśniający? Czy działał?</i>		*	
8.	Czy strony (lub oskarżony) miały profesjonalnego pełnomocnika lub obrońcę? Ze strony Pozwanego/Oskarżonego (z prawej): ☐ tak, był obecny: ☐ tak, miał zastępstwo (np. aplikanta); ☐ tak, ale był nieobecny; ☐ nie, reprezentowała go inna osoba: ☐ brak pełnomocnika lub obrońcy: ☐ nie wiem / nie dotyczy Ze strony Powoda/Oskarżyciela prywatnie (z lewej): ☐ tak, był obecny: ☐ tak, miał zastępstwo: ☐ tak, ale był nieobecny; ☐ nie, reprezentowała go inna osoba: ☐ (w karnych) brak w ogóle oskar. prywatnie: ☐ brak pełnomocnika: ☐ nie wiem / nie dotyczy			
9.	Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? Jeśli nie, opisz dokładnie czego dotyczyły Twoje wątpliwości?		*	
10.	Czy prokurator lub pełnomocnik którejś strony był obecny na sali przed rozpoczęciem rozprawy, po jej zakończeniu lub w czasie przerwy? Jeśli tak, opisz dokładnie sytuację (kto to był, czy był tam razem z sędzią lub którąś ze stron, czy drzwi do sali były w tym czasie zamknięte, jak długo)?	*		
11.	Czy sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła lub mediacja była wcześniej prowadzona? Jeśli tak, opisz co powiedziano na ten temat? Jaki był rezultat?	*		
12.	Czy zdarzyło się, że sędzia zwrócił się do kogoś na sali w sposób niekulturalny lub agresywny? Jeśli tak, opisz sytuację, zacytuj słowa.	*		
13.	Czy sąd dawał równe warunki przedstawienia swojego stanowiska obu stronom i traktował obie strony tak samo? Jeśli nie, opisz dlaczego, zacytuj słowa.		*	
14.	Czy strony mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha? <i>Jeśli nie, opisz dlaczego.</i>		*	
15.	Czy posiedzenie było nagrywane przez sąd (protokół elektroniczny)? Jeśli nie, zaznacz dlaczego: ☐ Brak sprzętu do nagrywania. ☐ Awaria. ☐ Widoczny sprzęt, ale brak informacji. ☐ Inne powody, jakie?		*	
16.	Czy masz jakieś zastrzeżenia do protokołowania rozprawy, np. zdarzało się, że sędzia dyktował niezgodnie ze słowami uczestników posiedzenia? Jeśli tak, opisz co wzbudziło Twoje wątpliwości.		*	
17.	Czy w rozpoznawaniu sprawy brali udział tawnicy? Jeśli tak, to jak się zachowywali, czy zadawali pytania?	*		
18.	Czy masz zastrzeżenia do zachowania jakiegś innej osoby na sali rozpraw? Jeśli tak, jakiej i dlaczego?	*		
Jeśli rozprawa została odroczone, to na jaki dzień (podaj dzień-miesiąc-rok): - - - - - godzina: - - - - -				
Jeśli to posiedzenie było ostatnim w sprawie i zakończyło postępowanie:				
19.	Czy ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone na inny dzień?			
20.	Czy sąd wyjaśnił w sposób przekonujący dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję?		*	
21.	Czy sąd zrobił to w sposób zrozumiały dla wszystkich obecnych?		*	

**Court Watch Poland
Foundation**

Court hearing observation sheet:

v.6.0

City: Court:

Court Division:

☐ Hearing Date of observation

Name of judge presiding over the hearing:

☐ Sitting Room no:

Case number:/..... Issuee involved (law/statute):

No	Pytanie	Yes	No	N/K
1.	Did the hearing which appeared on the schedule take place? <i>*If not, describe what was the reason and how it was communicated</i>		*	
2.	The planned beginning of the hearing: : Actual time: : <i>*If the hearing started late, what was the reason for the delay? Who was late?</i>			
3.	If the hearing started late, did anybody explain or apologize? *Who did it? what did they say?	*		
4.	Could the announcement of the hearing be heard in the hall? If not, why?		*	
5.	Was the hearing closed to the public? <i>*If yes, describe at whose request. Was it closed ex officio? By the judge's own decision? How was the public informed about the closure? Did the judge give legal ground and reasons for closing the hearing?</i>	*		
6.	Did the judge have a problem with you being present at the hearing and/or taking notes during the hearing? <i>*If yes, please describe.</i>	*		
7.	Could the courts, lawyers and parties be well heard for all those present? <i>If not, who could not be heard and why? Were there microphones and loudspeakers? Was it in operation?</i>		*	
8.	Did the parties (or the defendant) have professional legal representative (s) or defence(s) Defendant: ☐ yes, they were present; ☐ yes, there was a replacement attorney; ☐ yes, but they were not present; ☐ no, was represented by someone else; ☐ no representation/defense Plaintiff: ☐ yes, they were present; ☐ yes, there was a replacement attorney; ☐ yes, but they were not present; ☐ no, was represented by someone else; ☐ no representation; ☐ I don't know/doesn't apply			
9.	Before hearing depositions or witnesses, did the judge clearly instruct them about their rights? <i>*If not, explain your doubts.</i>		*	
10.	Was the prosecutor or attorney of any of the parties present in the courtroom before, after, or during the break of the hearing? *If yes, describe in detail (who was it, where they in the courtroom with the judge or any of the parties, was the door closed, for how long?)	*		
11.	Did the judge suggest mediation, or was there any sign that there had been such a suggestion before, or that mediation had occurred? *If yes, describe what was said exactly? What was the result?	*		
12.	Did the judge address someone in rude or aggressive manner? *If yes, please describe.	*		
13.	Were both parties given an equal opportunity to present their case and were treated by the judge in the same way? *If not, please describe the situation.		*	
14.	Were both parties able to present their case freely and the judge paid attention to their statements? *If not, please describe the situation.			
15.	Was the hearing being recorded by the court? *If not, indicate why: a) no recording device b) equipment malfunction c) equipment visible, but no information d) other reasons, say which?		*	
16.	Do you have any reservations about the way the court records were taken, e.g. did it happen that the judge dictate the protocol against what participants said? *If yes, describe what caused your doubts.		*	
17.	Were lay judges present? *If yes, describe how they behaved, did they ask any questions?	*		
18.	Do you have any reservations about the behavior of any other person present in the courtroom? *If yes, which person and why?	*		
If the hearing was postponed till another day, indicate the date (day-month-year) and hour:				
If the hearing was the last one and closed the case:				
19.	Was the announcement of the decision postponed to a different day?			
20.	Did the judge convincingly explain why the exact decision has been made?		*	
21.	Was the decision understandable to all present?		*	

* Describe the situation marked with an asterisk on the back. N / N = I do not know / Not applicable.

Spis wykresów

Wykres 1: Odsetek obserwacji przeprowadzonych w sądach powszechnych poszczególnych apelacji (n=3929)	14
Wykres 2: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 1)	15
Wykres 3: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 2)	16
Wykres 4: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 3)	17
Wykres 5: Liczba obserwacji posiedzeń (cz. 4)	18
Wykres 6: Liczba obserwacji posiedzeń w poszczególnych typach sądów (n=3985)	19
Wykres 7: Liczba obserwacji według wydziałów sądów (n=3985)....	20
Wykres 8: Średnie proporcje odpowiedzi „Tak” i „Nie” na wybrane pytania w sądach, gdzie przeprowadzono min. 25 obserwacji posiedzeń.....	21
Wykres 9: Czy rozprawa (posiedzenie) umieszczona/e na wokandzie odbyła/o się? (n=3508)	23

Wykres 10: Czy rozprawa (posiedzenie) umieszczona/e na wokandzie odbyła/o się? (sądy) (n=3985)	24
Wykres 11: Jaka była forma poinformowania o odwołaniu lub odroczeniu rozprawy (posiedzenia) (n=226)?	25
Wykres 12: Czy rozpoczęcie było punktualne? (n=3249)	28
Wykres 13: Czy rozpoczęcie było punktualne? (sądy)	29
Wykres 14: Opóźnienie nastąpiło z winy (n=1764)	31
Wykres 15: Jeśli rozpoczęcie było niepunktualnie, czy ktoś wyjaśnił/przeprosił? (n=1764)	34
Wykres 16: Jeśli rozpoczęcie było niepunktualnie, czy ktoś wyjaśnił/przeprosił? (sądy)	35
Wykres 17: Czy rozprawa/posiedzenie odbywała/o się z wyłączeniem jawności? (n=3249)	37
Wykres 18: Czy rozprawa/posiedzenie odbywała/o się z wyłączeniem jawności? (sądy)	41
Wykres 19: Czy sędzia miał zastrzeżenia do Twojej obecności lub robienia przez Ciebie notatek w trakcie rozprawy? (n= 3249)	43
Wykres 20: Czy sędzia miał zastrzeżenia do Twojej obecności lub robienia przez Ciebie notatek w trakcie rozprawy? (sądy)	51
Wykres 21: Czy wywołanie rozprawy/posiedzenia było słyszalne w holu? (n=3249)	53
Wykres 22: Czy wywołanie rozprawy/posiedzenia było słyszalne w holu? (sądy)	55
Wykres 23: Czy zdarzyło się, że sędzia zwrócił się do kogoś na sali w sposób niekulturalny lub agresywny? (n=3249)	58
Wykres 24: Czy zdarzyło się, że sędzia zwrócił się do kogoś na sali w sposób niekulturalny lub agresywny? (sądy)	63
Wykres 25: Czy masz zastrzeżenia do zachowania jakiegś innej osoby na sali rozpraw? (n=2563)	64

Wykres 26: Czy masz zastrzeżenia do zachowania jakiegś innej osoby na sali rozpraw? (sądy)	69
Wykres 27: Czy sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła? (n=3249).....	78
Wykres 28: Czy sąd proponował ugodę, mediację lub ze słów uczestników wynikało, że taka propozycja padła? (sądy).....	81
Wykres 29: Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? (n=2563)	83
Wykres 30: Czy przed przyjmowaniem zeznań lub wyjaśnień sąd w sposób zrozumiały dla świadków i stron pouczał ich o przysługujących im prawach? (sądy)	85
Wykres 31: Czy wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron były dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych? (n=2563)	86
Wykres 32: Czy wypowiedzi sądu, pełnomocników i stron były dobrze słyszalne dla wszystkich obecnych? (sądy)	88
Wykres 33: Czy sędzia dawał równe warunki przedstawienia swojego stanowiska obu stronom, traktował obie strony tak samo? (n=3249).....	89
Wykres 34: Czy sędzia dawał równe warunki przedstawienia swojego stanowiska obu stronom, traktował obie strony tak samo? (sądy).....	93
Wykres 35: Czy strony, mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha? (n=2563)	94
Wykres 36: Czy strony, mając głos mogły wypowiedzieć się swobodnie i widać było, że sąd ich słucha? (sądy)	98
Wykres 37: Czy prokurator lub pełnomocnik którejś strony był obecny na sali rozpraw przed rozpoczęciem rozprawy, po jej zakończeniu lub w czasie przerwy? (n=1889, tylko wydziały karne).....	100

Wykres 38: Czy prokurator był na sali poza czasem rozprawy? (tylko w wydziałach karnych najintensywniej monitorowanych przez Fundację Court Watch Polska sądów)	101
Wykres 39: Czy prokurator lub pełnomocnik którejś strony był obecny na sali rozpraw przed rozpoczęciem rozprawy, po jej zakończeniu lub w czasie przerwy? (sądy; tylko wydziały karne)	102
Wykres 40: Czy w rozpoznawaniu sprawy brali udział ławnicy? (n=2563)	103
Wykres 41: Czy masz jakieś zastrzeżenia do protokołowania rozprawy, np. zdarzało się, że sędzia dyktował niezgodnie ze słowami uczestników posiedzenia? (n=2563)	106
Wykres 42: Czy masz jakieś zastrzeżenia do protokołowania rozprawy, np. zdarzało się, że sędzia dyktował niezgodnie ze słowami uczestników posiedzenia? (sądy)	108
Wykres 43: Czy posiedzenie było nagrywane przez sąd (protokół elektroniczny)? (n=2563)	109
Wykres 44: Wykorzystanie protokołu elektronicznego (wydziały) (n=2563)	110
Wykres 45: Czy posiedzenie było nagrywane przez sąd (protokół elektroniczny)? (sądy)	112
Wykres 46: Czy ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone na inny dzień? (n=815)	113
Wykres 47: Czy ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone na inny dzień? (sądy)	114
Wykres 48: Czy sąd wyjaśnił w sposób przekonujący dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję? (n=656)	115
Wykres 49: Czy sąd wyjaśnił w sposób przekonujący dlaczego podjął taką, a nie inną decyzję? (sądy)	116

Wykres 50: Czy sąd wyjaśnił swoją decyzję w sposób zrozumiały dla wszystkich obecnych? (n=657)	117
Wykres 51: Czy sąd wyjaśnił swoją decyzję w sposób zrozumiały dla wszystkich obecnych? (sądy)	121

About Court Watch Poland Foundation

Court Watch Poland Foundation is a non-for-profit watchdog organization established in 2010 in Torun, Poland, to promote and coordinate citizen monitoring of trial courts in Poland.

What is Court Watch?

Court watch is a citizen movement consisting of the exercise of social control over the way courts and the system of justice fulfill their duties. It is especially popular in English-speaking countries such as USA and Canada. The goal of the movement is to improve the quality of civic service provided in democratic countries by the courts. This is to be achieved mainly by promoting and organizing ordinary citizens monitoring their local courts by attending court sessions as public.

What are our goals?

- promoting knowledge about the way the justice system works;
- promoting civic attitudes towards the justice system;
- improving the performance of the Polish system of justice, and especially – the experience of procedural justice in the Polish court system.

How do we want to achieve our goals?

- by promoting and organizing citizen court monitoring;
- by maintaining a website on citizen rights and duties of the court towards the parties as well as public in general;
- by training volunteers in the way Polish system of justice works, and in our methods of court monitoring;
- by publishing reports, opinion articles and recommendations pertaining to the functioning of the justice system in Poland;
- by carrying out and supporting special research projects, e.g. by scholars sharing our aims/concerns/methods.

How do we monitor?

Our main form of activity is citizen court monitoring. Citizen court monitoring consists of citizens participating in court hearings as members of the public. They do not represent either party, but look at the way a hearing proceeds, with special attention to the performance of the court (the judges and court employees), and to the extent the rights of the parties in front of the court are being safeguarded.

Court Watch Poland Foundation recruits and trains those who would like to systematically watch court hearings. During the training, future monitors are introduced to the court system in Poland, basic rights and duties in front of the court, as well as details of court watch method. Observers are equipped with simple observation forms, which help systematize the observation and direct attention to crucial issues. Data from these forms is then entered by the observers into our online database, and then analyzed. Based on these observations, our yearly national report is prepared and published, as well as a number of more detailed, local reports.

Dane kontaktowe / Contact details

Adres / Address:

Fundacja Court Watch Polska
ul. Moniuszki 5/8
87-100 Toruń
POLAND

www.courtwatch.pl

Kontakt / Contact details:

Bartosz Pilitowski
Prezes zarządu / President of the Board
tel. +48.608.084.086
e-mail: b.pilitowski@courtwatch.pl

Fundacja jest organizacją non-profit. Swoje działania finansuje z darowizn i grantów. Wesprzyj działania Fundacji, wpłacając darowiznę na cele statutowe na konto:

Alior Bank 61-2490-0005-0000-4500-2357-9689

lub na stronie: www.courtwatch.pl/wesprzyj/

Fundacja prowadzi działalność pożytku publicznego, dlatego darowizny na jej rzecz można odpisywać od dochodu do opodatkowania, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Wśród osób, które miały kontakt z sądem częściej panuje przekonanie, że jednymi z najważniejszych problemów sądownictwa są niskie kompetencje sędziów oraz złe traktowanie obywateli w sądach. Powinno być odwrotnie. Kontakt z sądem powinien przekonywać, że te zjawiska w polskich sądach nie występują. Dzieje się jednak inaczej i w dużej mierze dlatego władza sądownicza traci swoją szansę na zbudowanie zaufania i poprawę ocen społecznych poprzez bezpośredni kontakt z milionami obywateli rocznie.

(...)

Celem Fundacji Court Watch Polska jest, aby każdy obywatel wyszedł z polskiego sądu z przekonaniem, że miał sprawiedliwy proces. Każdy sędzia dbając o dochowanie reguł sprawiedliwości proceduralnej jest w stanie w tym wydatnie pomóc, jednocześnie zwiększając – zamiast obniżać – zasoby społecznego zaufania do sądów w Polsce.

ze wstępu

